

SŁOWNIK
GWARY PODHALSKIEJ

ZEBRAŁ

BRONISŁAW DEMBOWSKI.

W KRAKOWIE.
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.

1894.

Pch 2236

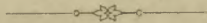
MAGAZYN

Osobne odbicie z Tomu V. Sprawozdań Komisji językowej
Akademii Umiejętności w Krakowie.

Słownik gwary podhalskiej

zebrał

Bronisław Dembowski.

Ze wszystkich gwar ludowych polskich niezaprzeczenie najbogatszą i bodaj że najpiękniejszą jest gwara podhalań. Odmierna od reszty płaskiego kraju przyroda górską Podhala, zgoła różne warunki bytu górali i długie ich odosobnienie od głównych arterii życia narodowego, wpłynęły z jednej strony na oryginalność gwary ludowej i jej bogactwo, z drugiej znów pozwoliły przechować się mowie ludu w prastarej i nieprzeistoczonej formie. Mnóstwo w niej językowych archizmów, a niektóre wyrazy, od paru set lat wycofane z obiegu, tu do dziś są w użyciu. — Sprawdziłem niejednokrotnie, np. na „Psalmach“ Kochanowskiego i „Żywocie poczciwego człowieka“ M. Reya, że niepiśmienny chłop na Podhalu lepiej dziś rozumie język literacki XVI w., niż wykształcony człowiek współczesny. Nad głosownią, morfologią i składnią gwary podhalskiej zastanawiali się naukowo, w studiach swoich dyalektologicznych, zamieszczonych w Rozprawach wyd. filolog. Krak. Akad. Umiejętności za r. 1884, pp. A. Kryński i W. Kosiński. Ogólną charakterystykę gwary podhalań można streścić we wrażeniu barwnej obrazowości i giętkości języka, a przede wszystkim jego zwięzłości i siły. — Duże zdolności intelektualne, spryt, dzielność, a nadewszystko bujny, nerwowy temperament ludu, musiały dodatnio wpłynąć na jego gwarę i odbić się w niej jak w zwierciadle. O każdym prawie góralu możnaby powiedzieć, że jest w mowie swojej urodzonym i bezwiednym stylistą, zjawisko tem dziwniejsze, że bujną wyobraźnią lud na Podhalu wcale się nie odznacza, na ogół wszyscy mówią pięknie i barwnie.

Już Gaszczyński w swoim „Dzienniku podróży do Tatrów“ (wydanie petersburskie z r. 1853) zwrócił uwagę na gwarę podhalań, zapi-

sując kilka pieśni ludowych i około stu wyrazów W r. 1885 wydał prof. A. Wrześniowski u Anczyca w Krakowie „Spis wyrazów podhalskich“ praca ta jednak z powodu zbyt wielkiej liczby zawartych w niej błędów małą przedstawia wartość. — W r. 1889 w Sprawozdaniach Komisji językowej Akad. Krak. zamieściłem arkuszkowy, a następnego roku w Sprawozdaniu rocznem Tow. Tatr. dwuarkuszkowy „Spis wyrazów i wyrażeń używanych na Podhalu“, jako uzupełnienie poprzednich zbiorów. Tymczasem nowe notaty rosły z dnia na dzień, znalazło się stokilkadziesiąt charakterystycznych przysłówi góralskich mnóstwo terminów technicznych z zakresu ciesielstwa, kowalstwa, tkactwa i innych rzemiosł, sporo nazw roślin i ptaków, a także znaczny zapas materiału etnograficznego, który nadawał się najwłaściwiej do pomieszczenia w słowniku gwary. Postanowiłem więc obrobić na nowo cały zebrany przezemnie materiał, o ile możności go uzupełnić, pojedyncze wyrazy słownika opatrzyć przykładami, wyjaśniającymi znaczenie wyrazów i zawierającymi charakterystyczniejsze zwroty mowy i jeszcze raz wydać całkowity „Słownik gwary podhalskiej“. Tego rodzaju publikacyami mało kto u nas się zajmuje; oprócz kilku specjalistów niktby nie zadał sobie trudu wyszukiwania z kilku wydawnictw, pojedynczych fragmentów słownika gwary. — Żywe zainteresowanie się naszego społeczeństwa Podhalem, wywoływane głównie pracami St. Witkiewicza i dra Wł. Matlakowskiego, może nie potrwa długo, moda i bieg wypadków w inną stronę skierują uwagę, więc warto skorzystać z chwili i wydać Słownik podhalski, bo ze wszystkich etnograficznych odrębności Podhala gwara ludowa niezaprzeczenie na największą zasługuje uwagę. Jeszcze jeden powód do pośpiechu: niwelujący wpływ szkoły, zagraża nie żartem odrębności gwary ludowej, dziś już na Podhalu z pośród młodego pokolenia, przeprowadzonego przez szkołę ludową, rzadki człowiek mówi czysto po góralsku: jakiś sztuczny na pół książkowy język usuwa z dniem każdym starą i dziwnie piękną mowę. — Napływ gości i szkoły zawodowe w Zakopanem dokonywują cywilizacyjnej reformy. Za lat kilkanaście nikt w Zakopanem, prócz starców, gwara ludową mówić nie będzie. Dziś już chcą uzupełnić Słownik swój i sprawdzić pojedyncze wyrazy, zwracałem się przeważnie do dalszych wiosek i polan, zdala od gościńca głównego położonych. — Cywilizujemy lud, odbierając mu jego gwarę; jest to nieublagana konieczność; słusznem byłoby jednak, aby na odwrót to co w mowie ludowej zasługuje na ochronę, przeszło z kolei do języka literackiego. — Pisarze potrafili zawsze przeprowadzać ten proces odżywiania języka literackiego mową ludu, tem źródłem wiekuiście żywej i zdrowej.

Nie mówię już o czasach dawno ubiegłych, gdzie cała potężna literatura nasza byt swój pierwiastkowy i nagły rozrost temu źródłu zawdzięcza, ale i dziś proces ten w mniejszych rozmiarach trwać dalej i trwać powinien. Ile wyrazów, wyrażeń, gotowych form i myśli, przeniósł Mickiewicz z poezji i mowy ludowej do literatury naszej

o tem dałoby się napisać obszerne studium. W pismach z lat ostatnich H. Sienkiewicza znalazłem kilka doskonałych wyrazów i wyrażeń z gwary Podhala przez niego podслuchanych, a dotychczas w języku literackim nie używanych. Nauki ścisłe urabiając i rozszerzając terminologią własną, posiłkują się także z pożytkiem mową ludu. Słowniki mowy ludowej mają więc znaczenie i wartość nie tylko dla filologów, ale i dla szerszego koła czytelników.

SŁOWNIK.

Abo, albo,

ani gwary, ani spary o tobie, nie ma co z tobą gadać, *ani kramcyk, ani krzty, ani pół niczego, ani na ząb, ani tćlo*, ani trochę, zgoła nic. *Ani wyńścica, ani przyńścica*, od rzeczy, bez sensu albo bez wyjścia.

aprendować, zastanawiać się, namyślać się, wahać się, np. *Nie aprenduj, ale sie spies!* — *On je nćremny, ś nim ni mć aprendu*, tj. on jest gwałtowny, z nim nie przelewki.

astrolak, astronom np. *astrolaki, co wiedzom kalendarze układać. aze, az, aż.*

Ba, właściwie *ba jakoz*, a jakże, czasem używa się w znaczeniu ale, np. *krowa lasu nie zjć, ba siekićra.*

baba, 1) baba, kobieta, żona, 2) staroświeckie piece góralskie zatykały się zakładaniem w komin na kiju osadzonej zatyczki ze szmat i pakuł, tz. „baby“.

babćrka, babica, baba, akuszerka.

babie usy, pewien gatunek jadalnych dużych grzybów.

babi pies, gatunek włosami pokrytej gąsienicy.

babka, kowadelko do klepania kosy.

babrać, psuć, wyrządzać szkodę, kraść na szalasić, także robić szkodę w chaćupie, a czasem *klagać* mleko. — *Babrać sie*, walać się, *zbabrać sie.*

babroń, szkodnik, np. *babroń! konia mi zbabrać!* tj. zepsuł.

bacha, owczarz, główny i odpowiedzialny zwierzchnik szalasu, juhasów i całego przedsięwzięcia pasterskiego.

báchórz, żołądek, czasem w gniewie: *ty bćchorzu!*

bacować, być bacą.

bacówka, szałas, w którym bacia gospodarzy.

baczyć, pamiętać, *zbaczyć*, spamiętać, np. *bac ze se dobrze comci napedził* — *nie zbacyłek*.

baga, prymka, tytoń do żucia.

bahro, dzwono u koła.

baják, bajarz, gawędziarz, wyklada sny i potrafi zwykle kłaść kabałę.

bajlik, „*tórbka na brok*“ tj. na śróć.

bajtoć, używane z przeczeniem, np. *a bajtoć, ja ci ta póde*, tj. ani myślę, ani mi się śni.

bakwán, mieszanina cyny i miedzi.

bakiesisty, kędzierzawy.

bańdzioch, brzuch (żartobl. *maciek*), *bańdziochy*, wnętrności, flaki, *ozbańdziosyć*, wypuścić jeliża.

bania, kopalnia np. *robili my na bani bez dwa roki*.

baniák, garnek okrągły.

bański, górniczy, np. *bańskie prawo*, ustawa górnicza.

banior, wir wody.

banować, tęsknić, smucić się, np. *nie banuj, smutkiem sie żyć nie oplaci*.

barani syr, kamień, który się przy ważeniu syra na szałasie dokłada do syra, dla zrównoważenia wagi kotła.

baraniec, młody baran,

baraś, baranek.

barłóg, ściel, mech, igliwie i drobne gałązki ze smereków.

bar-z, *bar-zo*, *barćej*, bardzo, bardziej, np. „*bar-z pikny*“, *cichá woda nábarzy brzyzki podmywa*, (przystowie).

bartłomićjski miesiąc, wrzesień.

baryła, bryła, gruda, np. *baryła ziemie, abo śnicgu*.

basarenek, dawny basarunek, okup za wyrządzoną szkodę, najczęściej płacą *basarenek* furmani za wyrządzoną szkodę przy nieuważnej jeździe.

basiák, gatunek tytoniu.

bausy, *bajusy*, faworyty, (czasem wasy), *bausiaty*, z faworytami,

bazie, kotki wierzbowe.

bącki, dwie metalowe obrączki z tyłu lufy od strzelby, służące do zakładania stempla.

bednárka, klepka.

belica, roślina (*Artemisia vulgaris*).

bełćć, płomień *bełcy* tj. buzuje.

benedyk, roślina (*Grum urbanum*).

beskuryja, *beskura*, *beskurcyja*, przekleństwo.

beśpeкта, *reśpeкта*, albo *iśpartyka*, perspektywa, szkła do patrzenia z odległości, (lurnietka, lornetka).

bęś, *bękart*, „*bęsica*“ o dziewczęciu, *nieślubny ino od przespánki*, (patrz: *najduk*).

bez, 1) przez, np. *bez te przycyne, pošlim bez zawrat*, 2) gádać *bez zęby*, mówić niechętnie, albo też czasem, mówić językiem poprawnym, książkowym, *nie po góralsku, ale po pańsku*, 3) *bez umiár*, bez miary, albo nad miarę, np. *bez umiár nie dźwigaj*. 4) *wziąć bez zęby*, tj. niechętnie.

bezera, mówi się o kimś cudacznym, szpetnym, albo niedobrym.

bezpiecny, spokojny, bez troski, bez trwogi np. *cóżeś taki bezpieczny, złodziejów pełno, a chałupyś nie zawar?*

białá, choroba kobiéca, białe upławy.

białá izba, świetlica, izba gościnna.

białorzzytká, ptak (*saxicola senanthe*).

bic, *bice*, we folusu, na dwóch drągach poruszanych kołem wodnem przytwierdzone dwa młoty, którymi wybijają się w stępach sukna.

bicowe, opłata, którą furmani na weselu ściągają od dziewczek, obiecując je dobrze wieść.

bida, wózek na dwu kołach.

biéda, 1) menstruacja, 2) używa się także w znaczeniu zwykłym, np. *biéda to w trzeci dzień za wilkiem strzelać*, (przysłowie) albo: *biéda mądrzejsá jako człowiek*.

biedrawa, nazwa krowy mającej po biodrach plamy.

biedzić, *biedę* klepać, cierpieć niedostatek.

biega, przy ręcznej sieczkarni kawałek krzywego drewna, które poruszane nogą wprawia w ruch sieczkarnię.

biegać sie, latować sie, mówi się o zaspokajaniu popędu płciowego u krów, (patrz: *ściągac sie*).

bieganiec albo *biegac*, *piec biegany*, staroświecki duży piec góralski, podstawę ma ubitą z ilitu, wyższa część murowana, kanał dla dymu nie przeprowadzony w prostej linii, ale złamany dwa razy.

biegi, *bieguny* — *kołyska na biegach*.

biegunka, półtoraroczna cieliczka, *bo sie wnet biegać pocnie*.

biegunki, duże loftki, trochę mniejsze od półkulek.

biel, *patrzyć sie biélem*, tj. niechętnie, z podębą, zawistnie np. *nie obezwól sie nic, ino sie takim biélem patrzál na nik*.

biéle, gatunek grzybów (*agaricus piperatus*).

bielica, nazwa owcy białej.

biere go na grabki, mówi się o bardzo niebezpiecznie chorym, stąd wyrażenie, że kosząc owies, chwytają się ścięty na grabki przytwierdzone do kosy.

biérno, *bierzno*, czasem *bierzmo*, *biérna*, cienkie, niewyrośnięte drzewa najwyżej 6 do 8 cali grube, np. *keidálek kupić drzewa jak sie patrzy, a wy mi dajecie same biérna*.

biják, część ruchoma cepów, którą się młóci zboże.

biorny, *koń biorny*, koń dobrze ciągnący.

bisagi, worek z otworem w środku, do wożenia na koniu dwóch oborników z mlekiem.

bitka, *bijatyka*.7

blajndać, pleść byle co.

blizo, — *blizo śtyry dni temu*, blisko.

blazek, w olejarni, 4-o graniasta bukowa belka na półtorej siągi. Po nad *lisicą*, pomiędzy dwa przedłubane słupy, nawłóczy zię *blazek* i służy do przyciskania zawartego w *lisicy* makucha.

blęktać, mlęko ozblęktane tj. rozwiedzione wodą.

bloniárz, szklarz, a także *okniárz*.

blotniki, lony do zatykania osi.

bobák, 1) straszycło, wyraz używany do straszenia dzieci, *cichoj, bobák cie zjé!* albo *bobák cie weźmie!* 2) coś nieokreślonego i fantastycznego, mówią np. *na polu sie ciemrzy, juze sie po smrekach bobáki robiom.*

bobycć, owce i kozy *bobcom*.

bocón, *boczón*, bocian, (na Podhalu znany tylko z przelotów i nie cieszący się ani sympatją górali, ani obowiązującymi w Polsce względami, zabijają go chętnie przy każdej sposobności).

bockować, w tańcu góralskim kobieta tańcząca *bockuje*, bo tańczy bokiem zwrócona do mężczyzny.

bodaśco, *cobądż*.

bogieńka, *bogieńki*, złe duchy, *siadały drzewi w usypiskach, cyckami prały łuchy w potokach i ludziom na despet broiły*, a głównie zajmowały się odmienianiem matkom *niekrzconyk dzieci*, (patrz: *zwónek*) *ludzkie dziecko weźmie, a swoje złe podłoży!* stąd wykrzyknik matki: *Jasiek! co ci sie wodzi, cy mi cie bogieńki odmienily?*

bojno, *bojno mi*, obawiam się, np. *pozywa mie kuba do Kasprowy na kozy, rád byk iść, ino mi leśnyk bojno.*

bolák, wrzód, wrzedzionka.

bolącka, 1) ból, 2) miejsce bolące.

bont, *bonty*, żerdki w budynku, wiążące krokwie *pod grzebieniem*, tj. u wierzchołka.

bór, torf, *borowina*, grunt torfiasty.

bosák, staroświecki wóz nieokuty.

boškać, całować, przy wymyślaniu sobie, mówią zamiast *boškać*, *boziac*, np. *boziáj me w rzyć*, albo: *boziáj mnie hań, ka mi skóry nie dostaje.*

boze drzewko, *chłopskie*, czarne albo zielone, (*Artemisia abrotanum*).

boze drzewko, *babskie* czyli białe, (*Artemisia pontica*).

brać, 1) *brać dziewczke*, żenić się z dziewczyną 2) *brać len*, dojrzały len wyrwać z korzeniami, 3) *brać studnie*, kopać studnię.

brakowy (patrz: *świecny*, *wybiorny*, *wychodny*), tęgi, przedni, przystojny, doskonały.

braw, *brawek*, wieprzek, np. *tęgiegoście brawa zikłóli*, (wyraz rzadko używany — zdaje się, że importowany z Orawy).

brechać, szczekać, lgać, pleść; np. przymowa: *cyje zres, temu bres.*

brembolce, *brembolki*, mosiężne ozdoby na szyję w kształcie kulek, *brok*, śrót.

bronka, w obojczyce wystająca część klepki z otworem do szpuntu.

bronki, kołki brązowe.

broś, na gałęziach bukowych, pojawiające się jesienią zawiązki nowych liści.

brusek, *brusy*, *bruski*, syr owczy w kształcie mniejszych lub większych kręgów.

brusić, ostrzyć na kamieniu.

brus, *brusik*, 1) kamień do ostrzenia, 2) syr duży okrągły.

bruśnica, borówka.

bryja, potrawa, wrzątek zasypany mąką owsianą, daje ciasto nieurobione, rodzaj papki, które się je łyżką z mlekiem, maślanką, albo też tylko ze solą. Potrawa, o wartości której świadczy nast. przysłowie: *z bryje to pońcochy kicząjom, a z miésa to i kiérpce nie kcom.*

brygantować, wymyślać, krzyczeć np. *télo brygantował nademnom, co cud.*

bryskać, pozwalać sobie z kim niewłaściwych żartów, np. *se mnom Wojtek nie bryskáj.*

bryzować się, *wybryzować się*, stroić się, wystroić się np. *Kuba wybryzował ze sie tyz!* — *Kaśka cosik namyśluje, bryzuje sie, co cud.*

brzęceć, gadać byle co, od rzeczy.

brzęk, człowiek nudny i niedołączny, z którym się trudno porozumieć, *e, to stary brzęk.*

brzemie, *brzemiątko*, w płachtę zawinięty ciężar do niesienia na plecach, *brzemiątko siana*, *brzemie mchu.* (O małym brzemieniu mówią także: *dyndolek*).

brzeszcéć, wrzeszczeć.

brzeziaty, *brzeziasty*, bydlę maści różnobarwnej.

brzoda, broda.

brzydź albo *brzyda*, brzydota.

brzydźki, brzydki.

brzydzyc, *owce trawe zbrzydzom*, tj. depeą.

brzyzek, *brzezek*, 1) brzeg, 2) pagórek, wszelka wyniosłość gruntu.

buba, o człowieku głupim, *co to gádá i gádá, a biéda go wyrozumieć.*

bucny, grzeczny.

budárz, cieśla, budowniczy.

bugańce, kajdany (tylko w piosnce).

bugar, duża końska mucha.

buják, buhaj.

bujny, gruby, *bujnawy*, za gruby, np. *sukno bujnaue*, sukno za grube.

bukowiec, moneta cztero-centowa.

bukse, okucie głowy w środku koła, w które wchodzi oś.

bula, kula, gała, *bulka*, kulka, guzik okrągły, narośl na ciecie, *bulami* także nazywają zaokrąglone występy skał w górach.

bunkoś, gruby kij juhaski, a także o człowieku prostaku.

burk, grunt kamienisty, bruk.

burka, bitka, utarczka, *zrobić burke*.

burniawa, hałas, np. *nie rób burniawy po nocy, ludzie śpiom*.

bursa, wspólna zabawa w zapusty z tańcami i muzyką, na którą uczestnicy składali w naturze zapasy żywności. Dziś rzecz sama i nazwa wyszły z użycia.

burtać, zburzyć, zwalić, a także: *walać* np. *izbe* albo *sope*.

burtnica, buda nakrywająca koło we młynie.

burzyć, hałasować, np. *cosi zburzyło na powale*, albo: *burzyć na dzwonku* tj. dzwonić.

bustrynek, *bustrynki*, obrączki na głowie koła od wozu, pod samemi sprychami.

byciár, chłopak dojrzewający.

bycýć sie, albo *hukać sie*, *kiernozić sie*, dokazywać w zabawie.

bykowe, opłata od użycia byka.

był, łodyga kwiatu.

byrka, owca, *byzia* albo *byruśka*, owieczka, (patrz: *strzyzka*).

bystry, 1) dzielny, o człowieku, 2) stromy, o pochyłości, 3) duży, godny, spory, znaczny np. *bystre miasto*.

bédziagać, wałęsać się, próżnować.

bédzić, o lekkim powiewie wiatru, np. *juze sie wiatér hálny ułożył, mo jesce wyhodowy pobédziwá*.

Calizna, po skoszeniu owsa, albo *tłoku* tj. ugoru, pozostała w brózdach i dołkach pasza dla bydła.

cap, nazwa zbiorowa „kozice“; starszą samicę nazywają *kozą*, samca *capem*, a młodego *capiórkem* (*Lupicapra tragus*).

caper, *capry*, saper, robotnik przy drogach.

cárek, pod piecem w izble miejsce zagrodzone dla kur, czasem dla młodych jagniąt.

cárná izba, izba mieszkalna, gotują w niej, śpią i w niej się odbywają wszelkie zajęcia domowe i gospodarskie.

cárná sójka, ptak orzechówka.

cárne ziele, roślina (*Sanguisorba officinalis*).

cudrzyć sie, *cadrać sie*, zamaczać się, zrosić, zawalać błotem, np. *coś sie wiedziął tak docudrać po onych młakach, cądráku!*

céganić, oszukiwać, kłamać, *Józek ráł cęgani*, *cégaństwo*, oszustwo.

cygan, oszust, kłameca, (czasem mówią *zboślawic* zamiast, skłamać np. na Bańskiej).

cekan, kilof.

cektany, ludzie czekający ze zbożem kolei we młynie.

celadnik, robotnik nie koniecznie najęty, ojciec o swoim synu mówi: *ś niego dobry celadnik*; *celadź*, *celadku* mówi się zbiorowo o wszystkich domownikach zdolnych do pracy, zarówno o służą-

- cych jak i o rodzinie. Sługę tz. *pańółka*, nazywają czašem: *słu-
zebny celadnik*, albo *celadnicę*.
- celuście*, otwór przy nasadzie komina.
- cemiérwa*, duża kupa ludzi, albo zwierząt, np. *cemiérwa gości przy-
jechała latoś do Jscówńic*.
- cent*, 1) centnar, 2) krajcar, moneta.
- centki*, *cencki*, mosiężne guzy nabijane na rzemień, (ozdoba do kape-
luszy).
- cepieć*, ślezczeć, biedę klepać.
- cernice*, jeżyny.
- cérpák*, naczynie drewniane z uchem, używane w szałasie do żętycy,
ucho zwykle ozdobione rzeźbą.
- cérwonka*, krwawa dysenterya.
- cerwieniaty*, *pocerwieniaty*, czerwonawy.
- cełyna*, igliwie, szpilki drzew iglastych.
- céwka*, 1) panewka u strzelby, 2) szpulka do nici.
- ceś*, 1) patrz: *posąg* 2) zapłata juhasów na szałasie, juhas bierze
zwykle oszczepek syra dziennie i *howá sie* przytem na żętycy.
- chamisko**), tokowisko głuszczów, *głuchanie sie chamig* tj. tokują.
- chéba*, chyba, ale, tylko np. *on ta dzieci ni má, cheba* jednom
dziéwke.
- chipkać*, skakać, biedz w skok.
- chlepiac sie*, *chlepiac sie dźwiérzami*, ustawicznie drzwiami prze-
twierać.
- chłop*, 1) chłop, 2) mąż, 3) dorosły mężczyzna, 4) wyraz najczęściej
używany w znaczeniu wysoce poehlebnem, np. *on je chłop, nie
dziád, to byli chłopcy, nie bzdury, Kuba sie zucyl do ty wódk*,
*a skoda jego honoru, jego chłopstwa i jego podoby. Dobre
chłoncey*, zbójnicy.
- chłopić sie*, udawać zucha, teżyć się (patrz: *socyc sie*), np. *Jedrek
sie tys rad chłop* i *w karcymie wdy do bitki przyńdzie*.
- chodnik*, *chodnicę*, ścieżka, (*pérć*) np. *zaduło śniegiem tak, co ná-
mniój chodnika nie znać*.
- chodny*, trwały np. *chodne drzewo. chodne kырpce, chodna kosiula*.
- chódza*, chód, krok, np. *dobrom ma chódze, spora chódza*, np. *puścić
konia sporom chódzom*, tj. skroca.
- choćkie*, *choć kiedy*, kiedyś, kiedykolwiek, kiedybydź. *Choć jaki, ceć
jaki*, np. *choć jaká, (ceć jaká) stwora*.
- cholytać*, kołysać czem na wodzie, np. *nie cholytaj pełtem, bo wpad-
nieme do wody*.
- choroś*, choroba (patrz: *niemoc*).

*) Spółgłoskę *ch* wymawiają na Podhalu jak *h* i tak należy wymawiać
wszystkie tu podane wyrazy, w których ta spółgłoska się znajduje: *hamisko*,
héba, *hipkać*, *hlepiac*, *hłop*, *hłopić sie*, *hodnik*, *hodny*, *hódza*, *hoć*, *horoś*,
howaniec itd.

chowaniec, chowanica, dzieci przybrane.

chraktać, świnią chrakce.

*chrość, smędlaki, krzewy, krzaki, gąszcz, suche gałęzie (w Nowotar-
skiem): smędzie, smendzie.*

chrumceć, koń jedząc chrumcy.

chudą, śmierć, śmierć np. chudą w łeb zatnie i już Cie ni má.

chudobny, ubogi, chudobne świadectwo, świadectwo ubóstwa.

chudziamski, chudziam, o człowieku dzielnym i tegim.

chyba, przeszkoda, omyłka, brak, jakieś zboczenie.

*chybiać, brakować, chybiać, mylić się, np. chybiá nám soli, co ci
chybiá? co ten ci powie, nie moc ci to chybi, abo i całkiem nic.*

*chycić, chycić się, chwycić, wziąć się, złapać np. nóg mu sie chytáł,
tj. ścisnął go za nogi, chyciła sie celadka grule porusować,
wsy go sie chyciły, (albo łapiły), chycitek sie leko ony ko-
sówki, jako ptakowi piórka.*

ciabrać się, szargać się.

ciabracha, szarganina.

*ciaciany, o dzieciach — ładny, grzeczny — a czasem ironicznie
o starszych np. ciacianá Hanka.*

*ciągąć, drąg z hakiem, służy kowalowi do wciągnięcia kołowego okucia
na drewniane koło.*

ciapa, niedołęga.

ciaplák, szeroki, niski garnek.

*ciarać się, albo siustać, zamieniać się, np. ciarajmy sie z koñmi,
albo siustajmy fajki.*

ciężdło, żerdka przy miechu w kuźni, którą się miech porusza.

*ciekawyy, pilny, chętny, np. do nauk, do książki on je ciekawyy do
roboty.*

cięcimiec, krowiá madra, macica u krowy.

ciemienica, ciemieniuchy — (u dzieci na głowie).

*ciemier, ciemierz, ciemierzyc, chłop ściemierzony, choroba spowodo-
wana nagłym przeziębieniem, silne nabrzmienie gruczołów limfa-
tycznych. Konia może także ściemierzyc i wówczas mówi się,
koń sie zmysył, (bo mu pod skóróm porobi takie mysy).*

ciemrzyć się, ściemniać się, juze się na polu ciemrzy.

cień, 1) cień, do cienia, w cieniu, 2) więzienie, zawarłi go do cienia.

cieniec, cienki koniec bieza pasterskiego.

ciépić na kogo, nalegać, np. nie ciépzé na mnie.

cierpko, zimno, np. cierpko dziś na polu.

cieślica, siekiera ciesielska.

ciężki cas, cięża u kobiety.

cisawy, gniady.

ciucmák, niezdara, niedołęga.

ciukać, naciukać, nakłaść w uszy, nagadać.

*ciunąć, albo ciuchnąć, dać nie wiele np. ciuchnij ze mi tu soli do
bryje.*

ciwnták, niedołęga, niezdara.

ciupaga, siekiera na długim i nie zbyt grubem toporzysku, z którą góral nigdy się nie rozstaje.

clenie, lezenie się, np. *na clenie do Zakopanego pojechał*.

clenka, wyraz świeżo powstały, najcieńsza żętyca, (tz. *zwarnica*, tj. serwatka po zebraniu *hurdy*), dlatego nazwana *clenką*, że ją goście piją *na clenie*.

clić się, leczyć się, *clić*, leczyć.

cliwki, te miejsca na ciele ludzkim, które są wrażliwe na łaskotanie,

Wojtek ma cliwki pod pazuchom.

cliwo, tęskno, *cliwić*, tęsknić, *ocliwić*, otęsknić się.

cnie się, przykrzyć sobie, np. *cnie mi się cegosi* tj. czegoś mi przykro. *éma*, ciemność.

cólno, *cólnák*, czółenko w warsztacie tkackim do przetykania osnowy. *combić się*, *cubrzyć*, ptaki na wiosnę *combią się* albo *się cubrzą*. *combione jaja*, jaja zdatne do zalęgu, jaja bezpośrednio zapłodnione przez koguta.

cosik, albo *cosi*, coś, używane często zamiast ktoś, np. *cosik mi wzieno*, *cosi przesło drogom*, *cosik pędziało*, *cosi na dźwiérzach zburzyło*.

cuba, czub, szczyt góry.

cuhrać, 1) *welne się cuhrá*, palcami z runa przed kręplowaniem, 2) *cuhrać się*, guzdrać się (a także: *dziadować się*).

cuhrák, guzdrała.

cud, coś niezwykłego np. *kuba cud robił*, *cobym ś nim seł*, *taki dobry co cud*.

cudować się, dziwić się, np. *ty mi się nie cuduj*, *ludzie się cudowali*.

cudzić, przesiewać, owies *cudzić* przez *recię*, albo przez przetak.

cuha, *cułka*, zwierzechnia sukmana na Podhalu, gunia z czarnego, albo białego sukna.

cupkac, tupać, uderzać np. *pocupkál kijem po ziemi*.

cwał, galop, *cwałem konia puścić*, *cwałem harcować*.

cwałac, cwałować, *koń cwałá*.

cwany, o zapobiegliwym, *opaterynym cteku* mówią że jest *cwany*.

ćwartynek, *odskórek*, *okrajek*, pierwsza deska z piłowanego kłoca.

ćwiercina, miara gruntu, tj. ćwierć roli.

ćwikiel, częś koszuli pod pachą.

cydź, *cydzia*, wykrzyknik na kozę.

cycać, ssać pierś.

cycor, *cycorek*, sopel np. lodu.

cyga, 1) winda, *to je klát ciężki*, *trza go nám wziąć na cyge*, 2) baba do pobijania pali mostowych, 3) bąk, dziecinna zabawka.

cyrgiel, 1) robak toczący drzewo pod korą np. *cyrgle het drzewo zwiertaly*, *kie drzewo nie na casie zetnies*, *to ci go w budynku cyrgle zjedzom*, 2) próchno drzewne po *cyrglach* nazy-

© *cygan - oszust, kłamca*

wają także *cyrglem* i używają go baby do zasypywania dzieci, jak które *oprze*.

cyrła czasem mówią: *cyrhła*, polanka w lesie powstała wskutek tż. *cyrlenienia lasu*, np. *toporowá cyrła*; *las cyrlić*, tj. *obsiekować wokół kore na drzewie. coby uszło, smreka obcyrlić, w ukrádki sie las cyrli. oni sie wcyrlili do pańskiego lasu.*

cyrniawa, duża gromada ludzi, albo czarne deszczowe chmury.
cyściec, roślina.

cysárka, bity gościniec, szosa.

cytać, rachować, mówi się dziś jedynie o statku tj. o owcach i o krowach także — juhasi owce na szalasię *cytajom*, tj. liczą.

czyzyć sie, baby sie cyzom albo *sie paradzom*, mówi się o strojeniu się kobiet.)

Dąga, albo *bednárka*, klepka.

dań, opłata od owiec i od krów za pastwisko dworskie.

daremniák (*daremnik*), próżniak.

daremnica, środkowa obrączka na głowie koła od wozu, pomiędzy *bustrynkiem* a *zawijanką*.

darmostráwca, darmoziad.

darmowis, w warsztacie płóciennym zakrzywiony patyk, którym przytrzymuje się skrajną *synkę*, żeby nie spadała na *niciełnicę*.

dawań, dawanisko, karmić owce na *dawaniu*, odkryte miejsce, najczęściej w bliskości zabudowań, na którem karmią owce, zwykle w zimie na śniegu.

dawić, cisnąć, przyciskać.

dávka, podatek, dań, składka, (podatek gruntowy).

despet, na *despet*, na żart, na złość. dla dokuczenia np. *nie róó mi na despet*, czasem mówią: *paškawa*.

dezenter, dezenter z wojska, *dezenterować*, dezenterować.

djasek, djasi, dyabeł. *idź do djaska, droga po djasie*.

do, 1) *przyde do tobie*; piosnka zbójcka: *Mikułás, Mikułás, ty se bystre miasto, do tobie przestrono, ale z tobie ciasno*.

2) *do imentu, do cna, do znaku*, np. przysłowie: *warzyło sie bez smaku, a zjadło sie do znaku*, całkiem, najzupełniej. 3) *do w jedna*, albo *do jedna*, razem np. *do w jedna robimy, to sie bedziem dzielić*. 4) *do wyhipka, biegnąc do wyhipka* tj. w skok (*hipkać*). 5) *Do zdechu robić, abo lecić do zdechu*.

dobrość, dobroć.

dogłádek, opieka.

dogóóka, chwila wolnego czasu, np. *kie nájdzie dogóókie, to przyńdź ku Jasiowi*.

dojarnik, półka w szalasię na mleko.

dokłádać sie, dopeminać sie, Maryna sie dokłádać, coby jom brać.

dokiela, dokąd.

doláć, o deszczu, *doláło nás do cna* (*doláć se, opić sie*).

dolina, oprócz zwykłego znaczenia wszelkie zagłębienie, np. *Wojtek takom ma dolinę na pośród piersi, ze choć je chłop, to go przecie nie ostrzygli.*

dólski, z *dolin*, *dólskie ziemie*, *dólscy ludzie*.

dół, 1) na mazowszu *parsk*, piwnica niemurowana na ziemiaki, 2) studnia do pojenia bydła.

dołu, na *dół*, na *dole*: *ka idzies?* — *Dołu* tj. na *dół*, *widziátek go isć dołu*. *Isć dołu, kijami za psami*, tj. isć w poniewierkę, albo piosnka: *Więrsycku zielony, dołu pochylony,*

Od orawskiej strony cisem porośniony.

domolny, nudny, uprzykrzony, namolny.

domowizna, ruchomości domowe.

donosić, słyhać np. *jak ta u was donosi?* co u was słyhać?

dorka, albo *dorota*, krótka, gruba i z jednej strony karbowana kiszka we wnętrznościach świni, używana do robienia kiszek.

dosadny, rzecz *dosadną*, rzecz dobrze zrobiona i trwała.

dośmielić, ośmielić się: *Jakże on dośmielił wójta w pysk prasnąć.*

doświadczyć, dowieść. *Kuba przął, nie mogli doświadczyć, że on ukrád. do tela, dotąd.*

dotuzać, dodać ochoty, podjudzić, przytakiwać, (*przykwálać*), np. *wojtek dotużył, co by my śli na kozy.*

dowiadny, (patrz: *przypatrzowiny*), pierwsze odwiedziny, mające na celu ożenek.

dowodny, *nádowodnięszy*, skuteczny, dobry, praktyczny, np. *ku kozom dowodnięsá flinta, jako štuc.*

dowutnie, dokumentnie, rzetelnie, wyraźnie, np. *dowutnom prawdę mi powidz.*

dożywołność, *dożywanie*, *opiekuństwo*, *dożywocie*.

dragi, liche odzienie, łachy.

drdza, *ordzew*, *drdzawiec*, rdza, *ordzew zjadła cysto siekiére.*

dreć sie, krzyczeć, drzeć się, *ozedrzeć sie*, wrzasnąć.

drejaka, roślina (*Scabiosa columbaria*).

drewiárz, spuszczejący *rzyżnią sajty* z lasu na górze położonego.

drewutnia, drwalnia.

drobić, tańczyć *góralskiego* tz. *drobnego*.

drobka, podrobierz z owcy albo z cielęcica, tj. wątróbka, serce, płuca itd.

drobiazg, drobne dzieci, drobny statek.

drobniawa, *drobiazg* np. *gádátek z ludźmi, nie z panami, ba z takięj drobniawy.*

drozdze, *drozdy*, *drozd*, (*Turdus torquatus*).

drugać, prząsć z kłaków na kołowrocie powroźniczym przędzę grubości szpagatu.

drumkać, brzdąkać np. *nie dáj se babie na nosie drumkać*, tj. nie daj sobie żonie przewodzić.

drygánt, ogier. (Dziś jeszcze używany wyraz na Żmudzi i Litwie; do niedawna śpiewał lud na dożynkach w powiecie Trockim:

- „nie żałuj panie, konia ogiera, posyłaj dla nas po kawalera,
 „nie żałuj panie, konia dryganta, posyłaj dla nas po muzykanta“.
drzewi, dawniej, ongi, *drzewniejsi strzelcy flinty mieli skałkowe*.
drzysłák, roślina (*colchicum autumnale*).
drzYSTka, rozwolnienie, *wziena go drzYSTka* tj. dostał rozwolnienia.
drzYdzyc, pokruszyć, albo na wióry połupać.
duć, *dać*, *wichry dujom*, *wiater duje*, *zaduć*, *dróga śniegiem zadutá*,
kieby wiatry z hál nie duły, *toby sie świat zaśmierdziál*, *wia-*
ter poduchuje; np. piosenka: „*poduchuje wiater, wiater pole-*
dniówy, wyducháj mi, wietrze, moje myśli z głowy“.
dudek, dwa centy, albo wogóle pieniądze, np. *nie ma dudków*, *wio-*
snom chłopu o dudek trudno.
dudławy, dziuplasty — o drzewie mającem wypruchniałe dziuple.
dudrać, *dudralina*, *dudracka*, robić coś byle jak, gmerać niepotrze-
 bnie, grzebać między rzeczami.
duhać, dmuchać, np. *kto gorąco chlipnie, to zaś na zimne duhá*,
 (przysłowie).
dujawica, *fujawica*, albo *hujawica*, zamieć śnieżna, albo deszcz z wi-
 chrem.
dupa, rodzaj hebla do wyrabiania tz. szpangi (*Grundhobel*).
dupcyć, zrobić co opieszale, nieumiejętnie, byle jak.
dupniák, kiszka odchodowa (anat.).
durkać, uderzać, stukać, także o deszczu ulewnym, mówią że *durká*.
durknąć, popchnąć, *durknąć z pistoleca*, wystrzelić, *durknąć sobie*,
 podchmielić się.
durnieć, stawać się dumnym, *durny*, albo *pysny*, a także *podufały*,
butny, dumny, np. *śmierć w halach nie taku pysná*, albo
durná, jako w dolinach, pilniój cteka weźnie. Butne to było —
durne, ani sie doń nie obzywáj.
durzyć kogo, namawiać, *durzyć sie*, złościć się, *psy durzom*, tj. go-
 nią szczekając.
dusić sie, kaszlać, np. *całom noc go dusiło*.
dusno, trudno np. *pokił był zdrów, wartki był do roboty, a tera*
dusno mu idzie.
dusnota, kaszel (*krzypota*).
dułkować, obiecywać np. *udułkowałeś mi co mi dás*.
dyć, wszakże, *zje dyć* często nżywane w mowie potocznej.
dych, technienie *jednym dychem dwa dni przespát*.
dychać, *dychál*, tehawica.
dychawica, choroba piersiowa.
dyga, w gęślach podłużna deseczka popod strunami.
dyl, mała belka z dwóch stron obrobiona, *dyle*, podłoga, *z popod dylí*
wyśel recek, tj. wyszedł z pod podłogi.
dymy, mgły, *wichry dymióm*.
dyrlaga, 1) średniej wielkości żerdka, 2) a także o człowieku cien-
 kim a wysokim.

- dwacatnik*, dawny pieniądz, znaczyl 16 dukdów i dwa grajcarey *siajne* tj. papierowe (dudek miał 3 grajcarey *siajne*, a dwa metalowe).
- dwoić*, mówić komu *wy*, a nie *ty*, np. *Ja ta dwojem kazdemu choć jak młodemu pahołkowi, to mu dwojem, czasem żartoliwie wykać.*
- dworniać*, wieprz źle karmiony, którego zabić nie warto, zostawia się na *dworniaćka* na to, żeby na rok przyszły mógł zostać *karmikiem*.
- dziad*, 1) dziadek, 2) człowiek biedny, niedołężny, słaby, o kobiecie *dziadula*, 3) gruba 5-cio calowa żerdka, łączy w budynku *stratniaki z bontami*.
- dziaddek*, 1) pionowa deska, tworząca zakończenie ławy nieruchomej popod ścianą izby, 2) ława ciesielska do strugania drzewa, nazywa się także *strugalną stolica*.
- dziady*, rupiecie, stare sprzęty.
- dziawolić*, 1) o szczekaniu psów, zwłaszcza niewielkich np. *psik ta dziawoli pod ścianom*, 2) *dzieci dziawolom*, a także, 3) *kobięcina dziawoli na chłopa*, tj. gderze.
- dziawraga*, mizerota, nędzota — o człowieku.
- dziedzina*, wioska,
- dziękiedy*, kiedy niekiedy, gdzieniegdzie.
- dziengiel*, 1) rodzaj ostu, 2) choroba koni i bydła, naroście na pysku albo na brzuchu, często pękają i krwawią się.
- dziérgać*, wieszać na szubienicy, np. *bedom go dziérgać*.
- dzierz-żak*, ta część cepów, którą się w rękę trzyma, (ta część którą się młóci, nazywa się *bijakiem*).
- dzierz-zawa*, posiadłość w ziemi, najczęściej *dzierz-zawą* nazywają górale taki majątek gruntowy, którym zawiadują, mieszkając stale gdzieindziej i dojeżdżając tylko parę razy do roku, np. *Stasek siedzi w Zakopaném, ale má jednom dzierz-zawę w Żębie a drugom po babie w Kościeliskach*. Dzierżawę w zwykłym znaczeniu, nazywają *góralę arendą*.
- dzierzmota*, *dzierzęga*, człowiek wątły, słaby, (wyrazy mało używane).
- dzierz-żyć się*, trzymać się, miewać się, np. *a jakoz baba, dzierzzy się ta jesce?*
- dziętel*, dzięcioł (ptak).
- dziewcyć się*, stroić się (o dziewczętach).
- dziewięciornik*, roślina (*Carlina acaulis*).
- dziewka*, 1) córka, np.: *mám trzok synów i dwie dziewki*, 2) *Maryna sie wydała a Kaśka ostała dziewkom*, tj. nie wyszła za męża.
- dzikowizna*, *dzicyzna*, zwierzyna.
- dzióbać*, kłóć, uwierać, np.: *boskie chodził, nie bede, skále w nogi me dzióbiom*.
- dziorny*, koń, albo chłop, *dziorny do roboty* tj. dobry do roboty.
- dzisiać*, dzisiaj.
- dziak*, choroba bydłęca, *krowe mi dziak poraził i zdechła*.
- dziura*, 1) dziura, 2) więzienie, np.: *Kuba poseł do dziury*.

dziwośka, dziwośkany, gdzieniegdzie, *dziwośkie*, kiedy niekiedy, *dziwośktóry* albo *poniektóry*, rzadko który.
dziwe mięso, dziwizna, dzikie mięso.
dźwig, erekcyja, fizyol. np. *kozio mléko dobre je na dźwig*, mówią żartem.
dźwiérz, zwierz np.: *w Boga wiérz, dobrze miérz, a bedzie dźwiérz* (przysłowie myśliwskie).
dźwiérze, drzwi, *dźwiérki* albo *dźwiérka*, drzwiczki.

Esy, w odrzwiach staroświeckich drzwi wechodowych do chatupy zaślubane w dwóch rogach *ocapu* i *stópów* i stanowiące ozdobną ramę u wierzchu drzwi dwa grube kawały drewna, ładnie wyrżnięte w kształcie *esów*.
erezie! pasterz krzyczy na owce, chcąc im dać inny kierunek.

faflák, człowiek tłusty.
fafregi, strzępy, np. *zdarła kosiule na fafregi*.
fafrac, mówić niezrozumiale, np. *jakisi miemieć, biéda go wyrozumieć, co fafrze*.
fagulny, (patrz: warunkowy), niepewny, taki na którym polegać nie można, np. *to je chłop nie fagulny*, tj. taki, na którego można liczyć.
fajcyć, palić fajkę.
fajny, piękny, dobry.
fajt, ród, pokolenie, gatunek, np. *to owce nie z tego fajtu*, albo *Jędrek je ze złodziéjskiego fajtu*.
falfa, przy kołowrotku, pręt żelazny, na którym założony jest walec do nawijania nici.
fałat, *fałatek*, kęs, kawał, np. *fałat lasu, fałatek ziemie, pola abo drewna*.
falesność, fałsz, obluda, *faleśnik*, obludnik, *falesny*, fałszywy, obludny.
farbonica, spodnica farbiona.
fárkać, smarkać, np. *wyśárkáj-ze nos*.
fafry robić, fafrac, grymasić.
ferecyjna, gatunek paproci, (*Pteris aquilina*).
ferula, łopatka z deski, używana przy robotach górniczych (*na bani*).
filanc, filance, urzędnicy podatkowi, (dawniej *habryczarz*, albo *jogry*).
fizola, fasola.
flárzyć, tępzić, tyrmanić, np. *ozflárzył syéko*, tj. stracił wszystko.
flejcerz, (dawny wyraz), felczer, doktor, *flejcerze mu w mieście noge odrzezali*.
folajter, albo *ham*, hamulec u wozu.
folga, żerdka do karczowania pniaków, jednym końcem podwęża się korzeń pnia, a drugi koniec kilku ludzi stara się nacylić ku ziemi siłą rąk albo też całym ciężarem ciała, np. *to tegi pniák, rady mu nie dás, héba go weźniem na folge*.

folus, sukno tkają górale na warsztatach po chałupach, ale go *folują* tj. nadają mu spistość w t. z. *folusach*. *Foluśnik*, ten co wyrabia sukno na *folusu*.

forzty, podłoga z desek.

frąbije, długie taśmy u torby do zawiązywania na piersiach.

frajerka, kochanka, *frajerz*, kochanek, wyraz często spotykany w mowie i piosnkach.

fryśki, *fryśny*, *fryśno*, *fryśko*, wartki, szybki, wartko, szybko.

fto, *ftóry*, *ftórędy*, kto, który, któredy, np. *fto płuce flaki, to myśli ze kądzy taki*, (przysłowie) albo: *fto rano wstaje, Bóg mu daje, fto nie skoro przychodzi, sám se skodzi. Fto drogi prostuje, ten doma nie nocuje*.

fucyc, 1) śmierdzieć, np. o rozkładającym się ciele, 2) *płomień fucy*.

fujera, duża drewniana fujarka pasterska.

fuknąć, skoczyć, poskoczyć, pobiedz.

funtas, kłak z pakuł do przybicia naboju w strzelbie.

furkać, *furceć*, latać na skrzydłach.

futras, żywność, *futrować*, *konie futrować*, albo i ludzi.

fyrceć, lecieć, rozlatywać się, np. *trzaski abo drzyzgi fyrcom*.

Gacek, *gacopiérz*, nietoperz.

gád, wąż albo żmija.

gadziá głowa, panna, ważka, babka, świtezianka modra (*libella*).

gadzik, pewien rodzaj wyszycia zabarwioną wełną na góralskim ubraniu, rysunek ten powtarza się też w rzeźbie, jako ozdoba na wszystkich prawie góralskich sprzętach, na *łyżnikach*, *listwie*, *stołkach* i formach do syrów.

gadżina, o człowieku złośliwym.

gadżiniec, albo *gadzi korzeń*, roślina, dają go przeciw *nierównicy* i bydło chore okadzają i konia na *złozy*.

gagać, *gesi gagajom*.

gagol, albo *zából* u ptaków.

gajdoś, grający na *gajdach* (na kobzie).

gajdy, *kobza*, *dudy*.

gajdzica, *gaździca*, *trestka*, piszczałka w dudaeh (*w gajdach*).

gajno, *kierdel*, stado, gromada, np.: *zganiáj owce do gajna, całé gajno tego przysto*.

galas, jedzenie byle jakie, *kapusta i flaki, dobry galas taki*.

gánek, miara płótna, mniej więcej cal.

garlác, krzykacz, wymyślając: *e to garlác przepaśny*.

garzć, *garść*, *tak sie Suwoda uradowól, co mu naráz łyzka z garzci wypadła*.

garzędzy, wyszycia czarnym jedwabiem na kołnierzu i rękawach starsowieckiej koszuli góralek (wyszło dziś z użycia).

gaty, 1) częściej *gacie*, *gatki*, 2) kudły okrywające nogi niedźwiedzia

nazywają myśliwi *gaciami*, np. *psy go chyciły za gacie, a ja za tela strzelitek mu prosto na kómorę.*

gawiedź, 1) albo *wsy*, *wszy*, także inne robactwo np. *płoscyce*, 2) wszelki drobiazg w domu, a więc dzieci, kury, kurczęta itp. np. *ta gawiedź to telo zeźre, nieszczęsna gawiedź co tak za mnom gonicie.*

ganobić, naganobić, przyganobić, starać się usilnie, zbierać, skrzętnie chodzić koło czego: *naganobił ta biédak ka móg.*

gaz, gajs, nafta.

gazda, 1) gospodarz, kmiéc, chłop posiadający gospodarstwo, 2) wyraz używany najczęściej w znaczeniu pochlebnem, powagi i dostatku, np. *to je gazda, nie dziád; dziadula! keiałaby sie wydać za gazdowskiego syna, gdzie nima gazdy, tam je głupi kázdy*, (przysłowie), *ty jeś taki gazda, jak sroka na kuliku*, mówią o płym chłopie, 3) *gazda salaśny*, albo *salaśnik* ptak (*Puticilla tithys*).

gazdowstwo, gospodarstwo, majątek, np.: *tam gazdowstwo nie było hrube, oni dopiró z iskry ognia ozduhowali*, mówi góral o ludziach na dorobku.

gazdować, gospodarować.

gaździna, 1) gospodyni, żona gazdy, 2) często w znaczeniu pochlebnem, np. *to je gaździna, ona robocie kázdej w hałupie rozumie, wie sie ze statkiem zaobhodzić, hoćkie w jármarku, na piéniądzach sie nie pokłámie i skodom sie nika nie ostanie*; o *gaździnie* mówi przysłowie, że *trzy wegły trzyma w hałupie, a gazda ino cwórty*, bo *co chłop wozę do hałupy przywiezie, to baba hnet w podółku wyniesie*; 3) wyrazu *gazda, gaździna* używają czasem górale w znaczeniu przenośnem, dla wyrażenia czegoś doskonałego, np. *do niedźwiedzia nie porada biegunkami strzelać, na niedźwiedzia to ni más, ino kula gaździna.*

gęglawy, jękała.

geleta, drewniane naczynie z pałąkiem, w połowie *bednárki* ma wyższe, służy do dojenia owiec.

gęsiárka, roślina, (*Alchemilla*).

gęśle, gęsiółki, gęśliki, skrzypce, staroświeckie gęśle góralskie są bardzo wązkie, długie i ostro zakończone, kształtem przypominają średniowieczne narzędzie muzyczne.

giby, albo *kiwki*, rodzaj kołowrotka, z którego nici z *łokietka* mota się na *cewki*.

gicálka, koś goleniowa, czasem mówią zamiast nogi, *gicále*, *Kuba gicálaty* tj. duże nogi mający.

gielceć, rozlegać się, o głosie, np. *tak sie ozdár, aze w źlebie zgietcało.*

giry, płachty czerwone do krakowskich chomąt.

glajcárz, grajcar, cent, moneta, np. *za glajcárz by gnął psa za dzieśiątom granice*, mówią o chciwym.

glajcarzák, mały garnuszek, kupiony za *glajcárz*.

glamkać, wyglamkać, wylańdzić, prosić, uprosić, wynudzić.

glámkać, wolno jeść.

glony, porosty wodne przy źródłiskach.

glaz, skała z łupku, łupek.

głos, odgłos, echo, np. *turnie pod Giewontem piknie głos oddajom*.

głosić sie, albo *ogłosić sie*, zgłaszać się, odzywać się, np. *kie ci słubił oddać, czemu sie nie glosis? Dać głośność, dać znać, dać wiedzieć*, np. o sobie.

głośnica, główny otwór w piszczałce i otwory w gęślach.

głowác, 1) mała rybka z dużą głową, przebywa w potokach pod kamieniami, 2) *głowác*, albo *głowatnik*, roślina (*Centaurea jacea*).

głownik, chłopak nieposłuszny, niespokojny, np. *Jasiek! głownik, aniś nim ociec, ani matka, nijak se rady ni mogom dać*.

głuchá, siekiéra głuchá, tj. tępa.

głucháń, głuszec, (*Tetrao urogallus*).

głuchy piec, niedobry piec, albo piec służący tylko do gotowania, nie ogrzewający izby.

gniewos, roślina (*Impatiens noli tangere*).

gnát, gnátek, kawałek drewna.

gnátki, krótkie saneczki do zwożenia długich kłoców drzewa, czasem przyczepiają do *gnátek* t. z. *włóki*.

gnój, 1) mierzwa, 2) materya, ropa, 3) brud, np. *gnój za pazdurem*.
godnie, dobrze, dużo, tego, np. *godniem se pojád, godnie mi dáł, godnie go w łeb zacion*.

godnie święto, albo *gody*, Boże narodzenie.

godny, duży, wielki, np. *godny chłop, godná tego przestroność*.

godnik, styczeń.

godzinik, zegar.

gołábkí, pewien gatunek grzybów, białawych, jadalnych, *psie gołábkí* (*Russula emetica*).

gombica, dziś wyraz ten zupełnie nie znany, że istniał niegdyś na Podhalu, jedyny ślad pozostał na str. 119 „Ziemiorodztwa Krapatów“, gdzie Staszyc, mówiąc o stroju góralskim, wspomina o *gombicy*, jako o naszyjniku męskim, złożonym z kilkunastu sznurków różnobarwnych szkiełek; spinał się pod brodą na *sprzęge* mosiężną, z pod której kilka łańcuszków mosiężnych spadało na piersi.

gońba, gonitwa, bieranina.

gonić, biegać, *gonić po lesie, drogami gonić*.

gorki, mówią czasem zamiast „gorący“.

gorliwy, zgryźliwy, dużo wymagający, niełatwy do zaspokojenia, np. *gorliwá gaździna zła je dla celadzi*.

goryčka, roślina (*Gentiana*).

gościec, reumatyzm, oprócz tego *gościec* ma nierównie obszerniejsze i niełatwe do określenia znaczenie, według pojęć Podhalan *kázdy*

ćlek má swego gošćca, jest to wrodzone każdemu człowiekowi indywidualne usposobienie, na tle którego z różnych powodów, różne powstawać mogą choroby. Góral namawiany na zażycie lekarstwa powiada często: *wzion byk, ino nie wiem, cy mi sie gošćiec nie prociwi. Gošćiec trzymá swoje złe końce. Urok niepošlednią tu gra rolę* (patz: *porohisku, przezióra, niezręcný*). *Od uroku łapi sie postrzał, a od bólu rusy gošćiec w cłowicku, casem wyruci chrosty, jest taki co włosy splátá, a nágorsy co po košciach dre.* Tu także należą choroby z niezaspokojonego zacheenia (patrz: *zacheijálka*) *tak zapachni, zafce sie cłekowi, casem bele co, kieby miał chocia ráz do gemby włozýć, to gošćiec sie ułozy i pozdrowi z tego — a nie, to sie oznie-moze ze dwa, abo i ze trzy tyźnie. I ze zerwiska i ze zakeniá i zieńska przy dziecku, to rusy casem gošćiec.* Spotyka się także następujące wyrażenie: *trafić komu na gošćiec*, tj. dogodzić komu, *aleš mu tyz wiedziál trafić na gošćiec.*

gráć, pożytek przynosić, dobrze służyć, np. *ta siekiéra mi grá, to wóz stary — ale mi grá.*

gracki, na bukowej trójkątnej deseczce osadzone rzędem żelazne zęby, służą do rozczesywania kłaków lnianych.

grajcárz, (nowy wyraz) cent, (dawniej: *glajcárz*).

grań, grzbiet góry, linia grzbietowa pasma gór, kraweźdź góry, albo jakiegokolwiek przedmiotu, np. *Juzek telo ciekawošciom dołozýł, com te góry sytkie graniami przesel, od Osobity, aze do Krzyznego; hań graniom kozy sie pasom; słup na štyry granie*, tj. czworograniasty.

grapa, stromy grzbiet wzgórze, np. *Łojosowa grapa*, (w Poroninie od wschodu).

gratać sie (patrz: *ogratać sie*), podnieść się materyalnie albo moralnie.

graźnia, rozpadlina, dziura w skale albo w ziemi.

gródzka, albo *gródza*, duży złób dla owiec, w którym siano przywała się *ziobrami*, żeby go owce nie rozwlekały, czasem i bydłu w *gródzcy* jeść dają.

gromada, dawna nazwa na zebranie rady gminnej, mówiono dawniej *gromadzki owiec*, jeżeli był własnošciá gminy, *gromadzki byk, e, ty gromadzki byku!* mówią do człowieka rozwiáztych obyczajów.

gromnicnik, miesiąc luty.

gromnicná, *M. boska gromnicná* (2 lutego).

groń, *gronik*, rozłożysty, połogi grzbiet wzgórze, (także nazwa wioski), *groniowa*, *ziem groniowa*, gatunek ziemi, w której znajdują się kawały płasko połupanej skały.

groniówka, gatunek skały miękkiej i suchej, przydatnej do budowy pieców, łupie się w płyty.

grule, ziemniaki, kilka odróżniają odmian ziemniaków na podhalu:

1) *ocate*, (płowe), 2) *cyganki* (siwe), 3) *olendry* (białe), 4) *kar-*

buwecki (karbowane), 5) *sulki* albo *jakóbki* (podługowate), 6) *murcki*, (z czarniawą łupiną), 7) *buraki*, (duże ziemniaki z łupiną czerwonawą), 8) *dudnice*, (gatunek bardzo dużych ziemniaków). *gryzák*, o kimś dokuczliwym, złym, tak o mężczyźnie jak i kobiecie. *gryzula*, rzepę w kilku wioskach Podhala, jakoto Dzianisza w Cichem, nazywają *gryzulą*, w Zubsuchem także *białą rzepą*, a znów *rzepą* nazywają ziemniaki.

grządziel, w pługu główna żerdka, na której osadzone jest *trząśło*, *lemiesz* i *obydwie nogi*.

grzéch, dyabeł. Lud na Podhalu nie lubi kłątwy, ztąd grzeczna nazwa *grzéch*, zamiast dyabeł.

grzeczny, dorzeczny, dobry, np. *ni más grzeczniejszego nocnika jak w Rośtoce*.

grzmiot, grzmot.

grzywna, przy granicznych sporach, *jak sie zgodzili w prawie* (czy to w sądzie, czy u wójta, czy też polubownie) *to zakładali grzywne*, którą tracił ten, *fto ruszył prawo*. Czasem przy zaręczynach *zakładali grzywne i pismo robili*, dla nkrzepienia zawartych zręków, (patrz: *załoga*).

guda, świnia, pieszczotliwie *gudzia*, *gudka*, np. *zartobliwa odpowiedź*, dawana pytającym: *co ta słyhać na jármarku? małe gudki po dwa dudki, a prosięta po półpięta*.

guzá, kura bez ogona.

gwara, mowa, język, *godnie sie ozniémóg, wcora jesce gádáł, ba dziś od rania zamknon gware, nie pedziáł nic*.

gwarzyć, mowić, *ugwárzuć*, rozmawiać, *cós ta gwarzys? ugwárzaliśmy z Wojtkiem do północka*.

gwazduć, robota *zgwazdaná*, albo *spyplaná*, *zabraná*.

gwizd, 1) szczyrba w szeregu przednich zębów, tak u człowieka jak i u bydłęcia, np. *Wojtek má gwizd w zębach; nie kupuj krowy z gwizdem, bo taká sie nie dobrze pusie*, 2) gwizdem nazywają także zbyt szeroki przedział pomiędzy pierwszymi palcami u nogi — i o takim człowieku mówią, że jest szczodrym, bo u skąpego zawsze ściśle palce przylegają.

gwoździelnica, kawałek żelaza używany przy kuciu koni do zawijania wbitych w kopyto klinców.

habryka, tytoń.

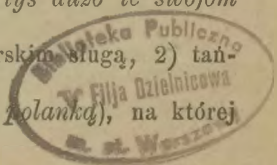
haby, wszelka bielizna (wyraz mało używany).

haj, *hej*, często *no*, tak, np. *doma ocicc? o haj; zrobiles com ci napedziáł? no!*

háić, albo *gáić*, przeceniać, dużo cenić np. *hais tys duzo te swojom halupe*.

hajduk, dworski sługa, *hajdukować*, 1) być dworskim sługą, 2) *tan* czyż cygańskiego.

hájnica, łąka w polu (łąka w lesie nazywa się *polanką*), na której

- się wiosną pasie, zanim śnieg zginie w *hálach*, następnie *zagájá* się ją, (ząd nazwa *hájniczy*), a na jesień, jak bydło z gór wraca, wówczas *hájnicę* koszą i znów na skoszonej łące pasą bydło.
- hála*, *hále*, doliny górskie w Tatrach, pastwiska górskie, czasem góry same, np. *posło bydło do hál, na hálach ouce sie pasom. Józek s wámi po hálach gonit nie bedzie.*
- halaburda*, lura, lichy, cienki napój.
- hálnia*, ziemia z kopalni wydobyta.
- hálny*, do hal należący, albo z hal pochodzący, a więc 1) *hálny wíater*, *hálne wíchry*, bardzo silne południowe wíchry, (uśmierzać się dają posypaniem na węgiel domu garści mąki, starsze kobiety i dziś jeszcze używają tego sposobu przeblągania wiatru: *wíater mąke wéźnie i ś nij sie ułozy*, 2) *hálny wróbel*, (*Accentor alpinus*), 3) *hálny smrek*.
- halwa*, dawna miara, kwarta.
- haldamas*, po skończonej robocie, zwyczajem uświęcony poczęstunek dla robotników.
- hań*, *haniok*, tam, *hań idzie Wojtek, a haniok Maryna.* J
- hánicelnik*, albo *goniec*, *naganiác*, aspirant na juhasa, w stradze nagania owce dojącym juhasom, bierze połowę płacy juhasa.
- hańbić sie*, wślydzić się, np. *taki oblabdany, hańbiem sie isć ku panom*, piosnka: *Oj mamicko miła, — Cemuś me nie biła, — Kiej me wiesać bedom, — Bedzies sie hańbiła; Wziena go hańba*, tj. zawstydził się.
- handry*, gałgany, szmaty.
- handrycyć*, krzyżeć, *handrycyć sie*, sprzeczać się.
- haraśny*, piękny, (zwykle używany z przeczeniem *nieharaśny*).
- hárkać*, najczęściej o psie warczącym, ale i *ludzie sie hárkajom*, tj. *wadzom*.
- harnaś*, starszy *zbójnik*.
- harny*, *durny*, zarozumiały, dumny.
- hartazel*, łańcuszek wiszący u chomąta, zakłada się na dyszel.
- harwa*, *narobić harwy*, tj. krzyku, hałasu.
- hasen*, *hasnu*, zysk, np. *s tego nima nijákiego hasnu, nie wielgi hasen*, (patrz: *osok*).
- hasnować*, zyskiwać, zarabiać, pożytek mieć, np. *Jemu wódka hasnuje* tj. idzie w pożytek.
- haw*, *hawok*, tu, tutaj, *daj go haw! hawok je Kuba; hawtędy tędy*.
- hawiarz*, górnik, (*hawiarzski*, *górnicy*), *hawiarować*, pracować na bani.
- hawiedzie mięso*, mięso wołowe, np. *lepsze hawiedze mięso, jako świńskie, hawieda*, wołowina, mówią czasem w złości o człowieku: *e to hawieda!*
- hebziák*, (*hebzniák*, *habzniák*, czasem *habrzyniák*), roślina (*Sambucus racemosa*).
- hejta*, *hejt!* albo *hajt!* na prawo! wołając na konia.
- hyrba*, *hyrbik*, grzbiet wzgórze, od n. w. *herba*, herbata, (nowy wyraz).

het, hetki, precz, zupełnie, np. *wyzenom wás het ze wsi! hetki se nárt siekirom óscion.*

hnet, hnetki, wnet, hnet sie do wás obrócem.

hodryk, roślina, (*Raphanus raphanistrum*).

holofić, hałasować.

honorny, dzielny, tęgi, honorowy, (czasem, małowowny) np. *Kuba je honorny chłop, nie rád sie z ludziami handrycy.*

hóra, hory, góra (tylko w pieśni).

hotary, hrube łaki, duża przestrzeń ziemi. *Hátárz*, nazwisko: *Hotárski*.

hotoli, znaczy: „oto jest“, np. piosenka dziecinna:

*Kany on mi poleciał,
Co mi bótki obiecał,
Hotoli je za lasem,
Trzymá bótki za pasem.*

hrom, (wyraz rzadko używany), piorun.

hrubo, grubo, dużo, wiele, np. *se mnie sie ta hrubo nie dowiedzom.*
albo: *se mnie ta hrubo nie wybecy*, czasem używają tego wyrazu, w znaczeniu nieprzyzwoitości, nieobyczajności np.: *Wojtek hrubo gáda, klnie, co cud.*

hruby, gruby, duży, wielki, często w znaczeniu bogactwa, np.: *Jasiek je hruby gazda.*

hrubá, ciężarna, np.: *Kaśka je hrubá.*

hućba, siekawica, wichura ze śniegiem, lub deszczem.

huckać, huckanie, nahuckać na kogo, 1) wygadywać, szezuć na kogo,
2) podmawiać, podbechtywać, np. *spólnik mi hucká celádz.*

hucyc sie, o zaspokojeniu popędów płciowych u świni, (*halukać sie*).

hudziátko, chudziátko, biedactwo (pieszczotliwie).

hujcák, lichy, nie wielki wieprzek.

hujma, duża kupa, np. *hujma ludzi.*

hukać sie, hałasić, hałasować, broić.

huki albo *jagody*, świni trza wyjąć *huki* (jądra).

hurceć, hurkać, krzyczeć w zwadzie.

hurda, (patrz: *zynityca*), najtłustsza, z wierzchu kotła zebrana żętyca nazywa się *hurda*, a gorsza na spodzie zostająca *zwarnica*.

hurdyk, roślina (*Soldanella*).

hurmawica, burza z wiehrem i grzmotami.

huściáki, krzewy, gąszcz (*chraść*).

hutać, vyhutać co, obmyślić, wymyślić co, np. *jak on ta vyhutał i wyzdajáł onom zapore.*

hutny, silny, zdrowy.

hutorzyć, mówić półgłosem, np. *hutorzył ta cosik, co biéda go było wyrozumiéć.*

huzew, huzdew, huzdewka, 1) skórzana obrączka, spajająca w plugu grządział z kółkami, (tj. z kólkami), 2) obręcz na kadź, zrobiona z całego młodego smreczka (t. z. także *skręć*).

huziać, chwiać, chwiać się, chuścić, np. *nie huziaj ławom, bo zlecem.*
hybać, biegnąć, *hybaj dołu!* ruszaj na dół! *hybaj wartko!* biegnij szybko!

hycować, *kie hycuje zelazo* (tj. zaczyna się topić), *bo je ozpalone, to sie go warzuje* (tj. stapia, np. ogniwa łańcucha w kuźni), *bo sie hnet hyci jedno drugiego.*

hyr, rozgłos, pogłoska, plotka, np. *telegoś hyru narobił.* albo *lemze w dowiadym poseł, a baby zara, hyr, hyr, hyr, Kaške biere!*

hyrba, kupa, dużo, *hyrba ludzi w karcymie, hyrba słomy.*

hyrbik, pagórek, grzbiet wzgórza.

hyrdo! krzyczy pastuch dla uspokojenia baranów.

hyrny, znany, głośny, honorowy, zamożny, np. *hyrny guzda;* czasem znaczy zarozumiały (patrz: *wyhyrny*).

hyrnie, paradnie.

hytry, albo *sprzętny*, rączy, szybki.

Jabcownik, roślina doniczkowa, chętnie hodowana przez góralki, podobna do pelargonii, liście wydają zapach jabłek.

jabkowity, okrągły jak jabłko.

jacy, często używane w mowie potocznej, w rozmaitem znaczeniu, czasem oznacza „tylko“, czasem „raczej“, czasem „jak, kiedy“, np. *pudem do lasu, jacy skoncem polepe na izbie.*

jaźrzny, jędrny.

jadwient, adwent.

jadwientowy, (miesiąc) grudzień.

jadwiga, gruby, mocny kawał drewna z korzenia smrekowego, na jednym końcu w hak zagięty, na drugim nacinają kilka głębokich karbów, służy w szałasie do wieszania nad ogniskiem na *odwodnicy* kotła z mlekiem.

jafery, krzaki czarnych jagód.

jagnica, młoda jednoroczna owca, która jeszcze jagnięcia nie miała.

jagnięciniec, zagrodzone pastwisko dla jagniąt.

jagnusek, medalik do noszenia na piersiach.

jagodnik, liście poziome.

jahać, *jezdzować*, *jechać*, *jeździć*.

jakóbski, (miesiąc) sierpień.

jałówka, owca która się weale *nie ściga*, albo która nie donosiła jagnięcia.

Jamróż, Ambroży.

Janicek, Jaś, Janek.

janikor, zmartwienie.

jar, *jarz*, (wyraz rzadko używany), wiosna, pierwsza wiosenna pasza w halach, np. *kie Bóg dá, to na jar ci oddám*, albo piosnka rekruta: *Bedzie jar, bedzie jar, bedom chłopcy orać — A ja nieboráček, musem masirować.*

jarcák, roślina, (*Sesleria coerulea*).

járək, albo *járecek*, mały potoczek, a także rów, *brać járkì*, kopać rowy.

járka, owca, która nie miała jeszcze jagnięcia.

jarki, ostrzy, tęgi, np. *ług jaworowy je jarci*, czasem o człowieku ostrym i szorstkim mówią, że jest *jarci*.

jarmica, w staroświeckiej góralskiej izbie nad złotem krów i cieląt przytwierdzona do ściany półka do stawiania mis i garnków; stąd nazwa, że służy także do unieruchomienia (*jarmo*, *jarmić*, *jarzmić*) głowy bydłęcia, żeby, jedząc, nie wyrzucało strawy ze żłobu, a to za pośrednictwem dwu mocnych zatyczek, idących pionowo od podstawy *jarmicy*, aż do żłobu.

jarmo, 1) jarzmo w pługu, 2) przy kopaniu studni wiązanie drewniane, wpuszczone wewnątrz dołu, ażeby się ziemia nie obrywała.

jaruga, błoto.

jarzec, jęczmień, (*jarcany*, jęczmienny).

jasła, nad owczym żłobem drabinki do siana obie strony.

jasion, jesion, (*Fraxinus excelsior*).

jasienie, pewien gatunek grzybów o powierzchni chropowatej.

jata, podręczna szopa, na prędcie i byle jak sklecona.

jawór, klon (*Acer pseudoplatanus*).

jaz, skała wystająca na dnie potoka, tworząca czasem dość duży spadek wody; jazy takie stanowią dla pstrągów w ich wędrówkach w górę potoku nieprzebytą zaporę, np. *wysy młyna na jazi*, *zajaziło się rybami*. Mówią także: *po pod Tatry, zajaziło się ludźmi*.

jazdo, może. np. *jazdo Bóg dá, co będzie lepi*.

jazerni, gatunek dyabłów; kłnąc rozróżniają kilka gatunków dyabłów, jakoto: *jazerni*, *hermińscy*, *milońscy*, *siémecni*, *krotni*, *párecni*, *tysiánci*, mówią także: *wciurnáscy*, albo: *ciurnáscy*.

jedbáv, *jedbávny*, jedwab, jedwabny.

jedla, *jedlicka*, jodła. (*Abies pectinata*).

jedłowy grzyb, pewien gatunek grzyba, z pozoru jadalny grzyb, rozlamany zabarwia się zielono.

jechać się, godzić się, *jechać kogo*, np. *pachołka*, albo *kucharkę* do służby.

jedyniec, *jedynica*, jedynak, jedynaczka, np. piosnka:

*Kieby já se była sama jedynica,
Ej byłaby na mnie jedbávna spódnica.*

jedzący, czasem *jadowity*, jadalny np. *tego weź, to je grzyb dobry*, *jadowity*, albo *jedzący*.

jechać się, jatrzyć się, o ranach, np. *kie cie pies uzre, to się rana jędzi*.

jegomość, ksiądz, np. *jakisi jegomość seł drogóm*.

jeleni język, roślina (*Scolopendrium officinarum*).

jerdykać, kłać, mówi się w złości: *jerdyk tobie Wojtek — djabłóweś*

ty oprął! albo: *jerdyk* tobie stary dziadu, *zjés ty ozpálonom skate*.

jerzyk, jaskółka (*Hirundo urbica*).

jerzynie, *irze*, iskry w górę lecące od *watry*, lotny popiół.

jesieniowisko, jesienny wygon owiec lub bydła na pastwisko.

jésny, *zazywny*, dużo jedzący.

ikrzyca, gatunek ozimego żyta, sieją go w rąbaniskach, ziarno ma chude, kłos niewielki.

impatyka, hypoteka.

ino, jeno, tylko.

iście, rzeczywiście.

isty, *istá*, istotny, rzeczywisty, np. *to béla istá rzec*, *istom ci prawde pedziól*.

iścizna, kapitał, np. *z iściznom ci pockám*, *ino mi lichwe rzetelnie wypłać*.

ispenta, dyspensa kościelna.

juhas, pasterz, owczarz: *juhasów jedná i wypłacać bacá*, *bo je gazdom na háli*.

juhasować, *juhasić*, być juhasem, np. *bez čtyry roki juhasilek na Orawisach*.

jusny, tłusty, o skórze, wilgotny.

jużyna, podwieczorek.

jużynować, jeść podwieczorek (wyraz najwięcej używany w dolinie Nowotarskiej).

Ka, *kaj*, gdzie, np. *kaześ chodzil? kajta idzies?*

kabyta, gdzietam, np. *ślubił mi hnetki oddać — kabyta! nie ddł nic*.

kajaki, jakikolwiek, np. *kajaki dudek*, *kajaki przyodziówek*, *korale ze sobie*, *sytko dała na dochtorów*.

kącina, wrębek w lesie pod kątem.

kaćkać sie, *we wodzie sie kaćkać*, chlapać.

kainędy, gdzieindziej, *hań postawie hałupe — kainędy nie kcem*.

kabát, kaftan, np. zagadka: *stoi panna we wrotach*, *we dwunastu kabátach*, (znaczy, *cébula*).

kądzień, przyrząd do przędzenia, na Podhalu bywa zwykle bogato *ryżowana*, (patrz: *prześlica*, *kręzel* i *siádka*, albo *przysiádka*).

kądziołka, 1) 12 *pólgarstków* lnu stanowi jedną *kądziołkę*, 2) roślina, skrzyp polny.

kaifas, skrzynia na dwóch dźwągach do noszenia wapna.

kałać, powalać, zabłocić się.

kalénica, trzećalowa trójkątna żerdka, przybita na wierzchu schodzących się krokwi, przykryta z obu stron stykającym isię na zwierzchniej linii dachu gontami.

kaletki, zakończenie staroświeckiego gorsetu.

kałkuśnik, taki co *rád ukrádnie*, tj. *skalkusi*.

kaniá noga, gatunek jadalnego grzyba, nie duży, szarej barwy.

kanie sadło, roślina, (*Sedum telephium*).

kansi, *kęsi*, gdzieś (*kanysi*) *kanysi poseł*, *straciłek kansi fajke*, albo wyrażenie: *Wojtek cosi kansi namyśluje*, (w wyrazie *kansi*, wymawiają górale an dźwiękiem nosowym, odpowiadającym francuzkiemu *en*).

kany, gdzie, dokąd, np. *kany poseł ociec?* przysłowie: *kany zgoda, tam i pán Bóg*, albo *kany w imie Boze dwók, tam pán Bóg trzeci*.

kamieniec, kamienie na brzegach potoku, np. *miemiec, poseł wsy bić na kamieniec*.

kapac, mówi się o człowieku zabiegliwym i pracowitym, np. *oj to kapac do roboty*.

kapce, zimowe obuwie z cholewami z czarnego góralskiego sukna.

kapica, 1) krokwie pod grzebieniem, tj. u wierzełka budynku, spojęne są w ten sposób, że jedna krokień zakończona jest czopem, który wechodzi w *kapicę*, tj. w dziurę wydlóbaną w drugiej krokwii, 2) w cepach *dzier-zák* z *bijákkiem* złączony jest rzemiennem *związaniem*, połączonem dwoma *kapicami*, tj. rzemiennymi uszami, przymocowanemi do dwóch końców *bijáka* i *dzier-záka*.

kapka, *kapeczka*, troszkę, odrobina, np. *dajze mi kapke siana*.

kaprawy, *kaprawiec*, mówi się o takim, co ma duże, grube powieki i brwi krzaczaste, z pod których spogląda *jak z pod strzechy*.

kapślik, kapiszon.

kara, przód albo tył wozu na dwóch kołach.

karapętniak, niezdara, *karapętny*, nieprzydatny, np. kamień do budowy.

karbownica, ręczna maglownica.

karby, kawałek drewna zakarbowanego, dawniej używany na znak, *coby sie chłopci do gromady zešli*, posyłano go zamiast piśmien nego zawiadomienia od chaty do chaty.

karkoska, smolny i twardy sęk po przegniłem drzewie, świecili tem dawniej po chałupach, *karkoska jedłowá, bukowá, albo limbowá*.

karmik, świnia karmna (zobacz: *dworniák*).

karpiel, brukiew, *karpieli nie rád jádám*.

karple, do chodzenia po zaspach miękkiego po odwilży śniegu używają myśliwi na podhalu *karpli*, tj. cienkiej obręczy, nającej przez środek na krzyż przymocowane dwie lekkie, płaskie deseczki, do obydwóch nóg przywiązują się sznurkiem owe *karple*, przyrząd ten pomaga człowiekowi do utrzymania się na powierzchni śniegu.

kártać sie, ukártać sie, upamiętać się. *Maciek, co ci sie wodzi, ukártać ze sie chłopie, pokiel cas*, albo: *bedzies sie do dziesiątego pokoleniá tem kártać*, tj. kajał.

kázanica, kazalnica w kościele.

kazować, kazać, np. *kazowál mi iść z tela*, tj. kazał mi stąd odejść.

kcieć (czasem *foić*), *chcieć*, np. wyrażenie: *zakciáło mu sie księży pięty*, tj. czegoś niepodobnego albo cudacznego.

kęs, często w znaczeniu czegoś dużego, np. *było ji kęs, kęs dziewczki*.
kępiak, smereczek mały, niewyrośnięty.

kidać, wykidać, gnój kidać z pod bydła, tj. wyrzucać widłami, *śnieg kidge*, śnieg sypie.

kie, kieć, kiedy, jeśli, gdy, np. *kie na to rozumu nimás, kie nie wis końca nicemu, to nie gádáj*, przysłowie: *nie wykáj nosa, kieś ta nie dáł grosa*, piosnka:

*Kie w okienku siano, przychodź chłopce śmiało,
 Kie w okienku słoma, to matusia doma.*

kieby, gdyby.

kielce, kły, np. *kielce z dzikiéj świni*.

kielá, jak wielki, np. *kielá nóz wzdłuś bół, potel wbił*.

kielo, jak wiele, np. *kielo kcecie za te grule? kielo telo*, troszkę, mniej więcej; *kiela*, wiele, dość dużo, np. *jesce wám sie kiela dudków zwysy*, tj. pozostanie wam jeszcze dość dużo pieniędzy.

kiecka, 1) długie promienie włosów zaplecione za uszami (dawniej górale nie strzygli włosów), 2) kitka, kutas.

kielusek, kieluch, kieliszek, kielich.

kieltować, wydawać pieniądze, ponosić koszta.

kielcyk, wydatki, koszta, np. *pojadem, jako kees, ino mi kielcyk zwróc*.

kielzać, ślizgać się, *ukielznąc*, pośliznąć się, np. *Boskie idem, bo mi kyrpce kielzajom, ukiełznołek na lodówce*.

kiełzko, ślisko.

kiepkować, szydzić, żartować, np. *nie kiepkuj se mnom, wykiepkowál me i nie dáł nic*.

kierat, nawał zajęcia, duża praca skomplikowana, *duzy mám kierat na głowie s tom budowom*.

kiérdel, stado, *kiérdel owiec, kiérdelik*, albo *kiérdołek*, stadko, *kozy chodzm w kiérdelu*, (patrz: *gajno*).

kiérnia, kiérnicka, naczynie do robienia masła (na Mazowszu *kirzonka*).

kiernozić sie, broić figle.

kiérpce, a właściwie *kyrpiec, kyrpce*, obuwie z jednego kawała skóry wykrojone, długimi rzemieniami związane u mężczyzn, u kobiet sznurkami z czarnej wełny (*nawłoki*). Tę nazwę obuwia spotyka się także u ludu w niektórych okolicach Wilna.

kieryndać sie, huziać sie, huśtać sie. (Jak kto siedząc na stolku z założonymi nogami *huzia nogom*, to mówią, że *djabła piastuje*).

kijon, drewniana ciężka pałka *do scypania sajt*.

kijem mąke mléc, wyjść z torbami, wyjść na dziady, np. *ej Jędrek, nie kees słuchać ojca, pudzies ty kijem mąke mléc*.

kilof, duży kij, w jednym końcu czterograniasty, do tłuczenia lnu.

kiprzyzna (kiprzyca) roślina (*Epilobium angustifolium*).

kira, zakręt na wzgórzu, tj. w brzyzku; *kira woda*, woda płynąca krętem korytem, np. pionska:

*Idzie kira woda, rybki w niej pływajom,
Dy se tyz górale ojczyne kohajom.*

kirami, nazywają miejsce u wejścia do doliny Kościeliskiej, a także *Miętusią kira*.

kirny, pijany (*skirzony*).

kiscyc, kwasić, kisać, kisieć, *mléko sie kiscy*.

kiscony, kwaszony, kwaśny, *kiscone mléko*, *kapusta kiscona*.

kiś ák, *chárłák*, słabowity, cherlak.

kiwnąć, 1) skinać, 2) zdechnąć, umrzeć.

klág, żołądek cielęcy, użyty jako podpuszczka do mleka, ażeby się szybko skwasilo.

klagać, robić ser, przez dodanie do mleka *klagu*.

klagownica, *klagowica*, naczynko drewniane, w którym się przechowuje klag na szafasie.

klańtać, *kleńtać*, zboże albo trawę deptać nogami, np. *plewiarłki cysto len skleńtały*, *kury tys kłańtajom owies*.

klapkác, *klapkoś*, pleciuga, taki, co języka za zębami utrzymać nie potrafi, np. *syćko przed niom wykłapkáł*. *Já nie klapkác*, *se mnie ta plotka nie wyńdzie*,

klapisty, płaski, np. *dach klapisty* — *a nie ostry*.

klapniák, siano zgrabione w kopkę, bez żerdki w środku, (z żerdką w środku nazywa się *kopą*).

klepać, *klepkác*, 1) kuć w kuźni, 2) *głuhán klepká*, *głuhanie klepiom*.

klésce, 1) kleszcze, 2) na kieszeniach *cuhy* wyszycia zabarwioną wełną.

kliniec, gwóźdź, ufnal.

klenki, zakrzywione płazy gnatek albo sani i surowy, nieobrobiony materiał, przydatny do zrobienia płazów do gnatek albo sani.

klusować, *zakłosować*, zawrzeć coś, przytykając otwór zatyczką, np. *zakłosuj zapore*, *zakłosowałaś wrótku?* tj. czy przetknałaś zatyczką skóbel?

klub, 12 kądziolek lnu stanowi jeden klub.

kluc, 1) dyszelek u *kolec* w pługu, 2) krzywy kawałek żerdki, na którym wieszka się na szafasie kocioł z żętycą.

kluc, *zołna kluje*, tj. kuje w drzewo.

klupać, trzepać, np. *wyklupaj mi cuhe*.

klupkać, *gdakać*, np. *kwoka: klupká*, (na kurczęta) *a kura sie trosce*, tj. gdacze przed zniesieniem jajka.

kluski, gęste ciasto, ugotowane z owsianej albo kukurydzanej mąki.

klápác, pewien rodzaj owczego dzwonka.

klát, albo *tram*, kloc drzewa.

klódka, grdyka, krtąń, (*krztań*).

klónc, *klónce*, *klóncysty*, (*klác*, *kláce*, *klácysty*), wypusty ziemniaczane, na których nać rośnie;

kapusta i *karpiele* także mają *kłonce*, 2) osada ptasiego pióra nazywa się *kłoncem*, stąd wyrażenie: *kurce sie kłoncy*, tj. zaczynają mu wyrastać pióra.

kłósko, kłos zbożowy, (owsiany nazywa się *rzęsą*).

knap, tkacz, *knapka*, *knapstwo*, tkactwo.

kobyła warg, grzyb biały, duży, sok ma gęsty i biały, niejadalny.

kocélák, *kocyl*, mały nóż na długim trzonku, a także żartem o małym człowieku, albo o niewyrośniętym cieleciu, (czasami *soplos*).

koch, *koh*, komin, *przecirać kochy*.

kocie łapki, *sarutki*, *szarutki*, roślina (*Lentopodium umbellatum*).

kóciak, róg, kopyto końskie.

kociniec, kojec na kury, albo jagnięta.

kocis, woźnica, pański furman, bo powozi *na kociu*.

kohut, 1) kogut, 2) cietrzew.

kolca, kółka od pługa.

kolenicne drzewo, drzewo pogięte na wszystkie strony.

kolenicnieć, *koleniczny*, choroba pokrzywienia nóg.

kolwicek, prawie, np. *to kolwicek takie, jak i to cok ci pokazowāt.*

Tyś kolwicek taki, jaki twój ociec, kiebyś mu z oka wypad.

koliba, wszelkie schronienie w górach, szałas, albo też miejsce zakryte

wystającą skałą, np. *wiem o kolibie w Miętusi, co sie w niej trzok kłopów wyspi.*

kołanica, (patrz, *pałazaj ta*).

kołdoś, obżartuch, np. *same sie zesły kołdosie, co ik bida béła nakazani.*

kołomážnica, maźnica, naczynie na maź.

kołomęt, o człowieku lubiącym afery i plotki.

kołceć, drętwić, np. *palce mi cysto skotcały.*

kominiarka, jaskółka dymówka (*Hirundo rustica*).

kómora, 1) szpiżarnia, 2) zbójckie kryjówki w górach, np. piosnka:

Hory nase hory,

To nase kómory.

Zielone listecki,

Nase podusecki.

3) *Niedźwiedzia trza strzelać na kómore*, tj. *ku sercu*.

konać, czynić, działać, np. *widzielimy sytko, co on keiđł, co konđł.*

konferát, konfederat, *konferácki*, konfederacki, (wyraz ten pozostał, jako wspomnienie o kilku rodzinach chłopskich, których ojcowie służyli w konfederacyi Barskiej).

koniec, *końce*, oprócz zwykłego znaczenia używają tego wyrazu na oznaczenie celu rzeczy, jej właściwości i strony specjalnej, np. *wiem temu sytkie końce*, tj. znam tę rzecz na wylot, albo: *kazda rzecz ma swój dowód i swoje końce*: tj. każda rzecz ma swoją specjalną stronę, swoje *tz. arcana*.

końcówka, *tz. kapsel*, zakłada się na oś wozu.

- Mówią także: *pirsy koniec* i *drugi koniec*, zamiast początek i koniec, np. *na tym pirsym końcu, to ta i dziesięć roków nie moc płaci, ba na tym drugim końcu to i rok dużo stoi. Zacnij z końca*, tj. od początku, a także wyrażenie: *końcem* musi być zrobione, tj. konieczne.
- końcysty*, ostro zakończony, *turnia końcystá*, a także o człowieku obdarzonym dobrym węchem: *Wojtek má nos końcysty*.
- końtek, końtecek*, kawałek, troszkę, odrobina, *dájze mi końtek*.
- konopka, konopnik*, ptak.
- kopa*, kopa siana, albo góra lub wzgórze, kształtem kopę siana przypominające.
- koplina, koplínka*, łysina wśród masy śniegu zimowego.
- kopytniák*, roślina, zbiera się ją w wigilję św. Jana, suszy i *ze solom zadaje koniowi lizać*, taki koń nie zdechnie na robaki.
- kopyrtać sie*, kręcić się, przewracać, rzucać, lecieć na łeb, np. *hań sie w potoku pstrągi kopyrtajom; ukiełżnon na grani, wzięno go dołu kopyrtać*, — *i woda casem weźnie cłeka kopyrtać*, — *wykopyrtnąć sie*, przewrócić się, albo spaść.
- kopyrtki, stawiać kopyrtki*, przewracać kozły, albo: *wzięno go w kopyrtki*, o spadaniu z góry.
- korhel*, łotr, gałgan, wymyślając: *ty korhelu*.
- korcówki*, w dużem kole wodnem tracza albo młyna pojedyncze skrzydła, nabierające wodę.
- kornik*, rodzaj chrząszcza.
- korpác*, batóg skręcony ze szmaty, albo z czegobadź.
- korycić sie, na dachu od słonka korycom sie deski*, albo *sie pacom*, paczyć się.
- korzec*, skorek, owad, robak drzewny.
- kos*, skrzynia we młynie wodnym, z której się ziarno sypie pod kamień.
- kosa*, roślina (*Iris germanica*).
- kosy*, konstelacya 3-ech gwiazd.
- kosák*, nóż do krażenia kapusty,
- kosár*, zagroda w polu dla owiec, *kosarować, kosarzyć łąkę*, (patrz: *stadlic, zestadlic łąkę*).
- kosárz*, kosiarz.
- kośkać sie, wadzić sie*, sprzeczać się.
- kosówka, kosodrzew*, gatunek sosny krzaczastej (*Pinus mughus*).
- kostki*, oszlifowane morskie drobne muszelki, naszyte na rzemyk, nosi się je jako ozdobę na kapeluszu.
- kośtyga*, albo *kucma*, przewisko przy wymyślaniu w złości.
- kotecki, baze*, kwiaty wierzbowe.
- kotniák*, o zwierzęciu, czasem o dziecku nikłem i wątłem.
- koter-zyna*, mięso — najczęściej o lichem mięsie.
- kotwić sobie, tęsknić, sprzykrzyć sobie*.
- koza*, 1) *kozica*, (patrz: *cap*), 2) koza domowa, 3) skrzywienie ścian

w budynku, (patrz: *koziaty*), *koza sie wygania ze srebu*, tj. zakładając ściany domu wymierzają, żeby węgly przeciwległe były równo od siebie oddalone, inaczej ściany wyjdą *koziatę*, albo *kuklate*, 4) pewien rodzaj wiązania ram okiennych albo odrzwi nazywają wiązaniem *na koze*, albo *do kozy*.

kośba, sianokos.

kozianá, nazwa krowy.

koziárz, polujący na kozy w górach.

koziatá deska, (dawniej mówiono *kosonogie*), albo — *łaśnia*, deska, albo *łaśnia* nierówno ścięta na końcu, także o skrzywionych do węgła ścianach domu.

koziómbki, *koziómki*, poziomki.

kózka, w Chochołowie *osełnik*, drewniana pochwa na oselkę, którą przy koszeniu chłop nosi u pasa.

kozłowiec, roślina (*Aronicum clusii*).

kráj, brzeg, początek, *zaczij od kraja*.

kraják, wążki hebel stolarski (*Felzhobel*).

kraján, krajowiec, ziomek.

kramcik, *kramcyk*, *krzta*, odrobina.

krapka, odrobina.

krązáki, szatkownica na kapustę.

krążyć, szatkować kapustę.

kręgi, deski do przykrywania kapusty w kadzi.

krępiec, chłopak tęgi małego wzrostu.

kręzel, (patrz: *kądziel*), na *prześlicy* osadzoną bywa *kręzel*, z przy-mocowaną do niej *kądzielą*, najczęściej jednak obchodzi się bez *kręzela* i *kądziela* osadzają wprost na *prześlicy*.

krocáj, krok.

krócić, mało dawać przy kupnie, np. *przedalbyk ci hałupe, ale mi króćis*, albo: *krócili mi za konia i nie przedałek go*.

krócić sie, — *cas mi sie króci*, tj. szybko upływa.

krocka, piędz, miara długości, stanowi ją odległość, jaką zajmują na równej powierzchni rozstawione dwa palce, wielki i wskazujący u dorosłego mężczyzny. Trzy *krocki* stanowią *miarę*, miary tej używają *knápi* do mierzenia sukna i płótna.

krócyć, iść.

kroma, narzędzie bednarskie do fugowania *bednarek*, sierzpowata de-seczka z rękojeścią i karbem na końcu, służy do sprawdzania, czy bednarki są dostatecznie zaokrąglone.

krompác, motyka opatrzona z drugiej strony żelaznym szpikulcem, do rozbijania twardych grudek ziemi; i samo narzędzie i nazwa od niedawna wprowadzona na Podhale.

kropác albo *mazák*, kwacz do kołomazi.

kropiana, nazwa krowy; piosnka:

*Hajze ino Mości Panie,
Dobre mléko po kropianie,*

*Jesce lepsze po cisuli,
Bo cisula d... stuli.*

krowiárka, 1) pewien gatunek niejadalnego grzyba, barwy ciemnoczerwonej, rośnie gromadami, 2) pasąca krowy na hali.

króźlik, okrągłe drewniane naczynie na masło lub bryndzę.

krupowá, ziem *krupowá*, ziemia urodzajna, rozsypująca się przy orce w drobne krupy.

kryda, snopki na pól z suchym już owsem układają bezpośrednio przed zwózką w tak zwaną *krydę*, mieszczącą 6 do 10 *mondli*, jeżeli zaś owies nie dość suchy, albo pogoda niepewna, wówczas ustawiają snopki w *kope*.

krzastawity, o człowieku niskiego wzrostu.

krząstka, albo *krzęść*, skrzyp (*Equisetum*).

krzęk, niedojda, pleciuga.

krzępt, podłużny kawał słoniny z grzbietowej kości wieprza.

krzesanica, stroma, wysoka i gładka skała.

krzesać, *podkrzesać*, *zakrzesać*, *tańczyć*, *zatańczyć*.

krzesiwo (zobacz: *parzenica*).

krzypać, *krzypieć*, *wyodkrzypować*, *kaszlać*, *wykaszlać*.

krzypota, kaszel.

krzyzownik, roślina, *krzyżak*, *krowa sie ś niego krwiom doi*.

księżę jajca, roślina kokoryczka (gat. konwalii).

ku, 1) *do, chodzi ku mnie Bartek*, 2) albo w nast. zwrocie: *nie było we wsi ku niemu muzyki, ani kowála, ni miał mu nik do pędzenia nic*, 3) *ku sobie*, na lewo.

kudłác, żyd.

kufa, mordą, np. *oździawił kufe, niedźwiedź borówki to kufom rafie*.

kufiaty, mający dużą mordę — czasem w złości o człowieku.

kuharka, służąca.

kula, *kulka*, drag, albo pręt zakończony hakowato, (także rożek kozicy — ponieważ jest w tył zagięty).

kulibaba, widłak (*Lycopodium annotinum*).

kukulka, roślina, storczyk, kwiat barwy liljowej, liście nakrapiane, kwitnie w maju.

kulik, żerdka.

kunistwór, zwierzę fantastyczne z opowiadań dziecinnych, *teli jest, co mu siedm siąg*.

kupia, kupno.

kupcyć, *kupczyć*, handlować, *bedziemy ze sobom kupcyć*.

kupniżna, grunt nabyty, a nie odziedziczony po ojcu.

kuraśny, ochotny, dzielny, tęgi.

kurdziel, choroba u koni, rodzaj raka w pysku pod ozorem albo na wardze.

kurek, w pługu żelazna zatyczka, którą umocowana jest *huzewka*, spajająca grządziel z kolcami.

- kurnasisty, kurnaty, rogaty, duże rogi mający, np. owca.*
kurniawa, zamieć śnieżna.
kurty, kurta, nazywają psa lub owcę z kawałkiem oberwanego ogona, człowiek także, któremu brakuje palca u ręki albo u nogi.
kuruce, przekrecona ludowa nazwa jakiegoś pułku wojska austriackiego, powstała, o ile wnosić można z opowiadań, z czasów pierwszej wojskowej okupacji Podhala przez Austryaków. Żyją nawet niewyraźne wspomnienia jakiejś walki górali z kurucami. Sołtysią w Hohołowie pięci kuruców z proce kamieniem zabili.
kurzác, 1) dymnik, 2) palący fajkę.
kurzác pizda, kurzawka, albo kurzajka (naroście skórne na rękach).
kurzopłoch, mieszaniec, kohuta z głuhaniem.
kurzyć, 1) kurzy, śnieg pada, 2) palić fajkę.
kurze ziele, albo kurskie (Formentilla erecta).
kwaka, 1) kura, kwoka, 2) pewna konstelacya gwiazd, plejady.
kwas, śmiecie, nieład, kwasieć, śmiecić, biedzić, żyć byle jak, np.: Ino tu dokwasić, a tam będzie dobrze.
kwaśnica, sok z kapusty kwaśnej.
kwaśnice, porzeczkę leśne.
kwąpić się, spieszyć się, kwąpiło mu się strasnie dó domu i uciuk, — trza się było nie kwąpić, pokwąpicie się chłopcy!
kwilić się na kim, droczyć się z kim.
- Labiedzić, biedzić, narzekać.*
labdówka, błoto z deszczu, zalabdany, zabłocony.
lach, mieszkaniec równin polskich, na lachach, beł taki hłop od lahów.
lajdrák, lajndrawy, o człowieku albo koniu leniwym i nieudanym.
lamdać, żebrać, natarczywie prosić o co.
łaśnia, drewniana wążka listewka, lasienka.
latawcowe ziele, roślina.
latocha, nazwa krowy.
latoś, tego roku, łatosi, tegoroczny, np.: latosi owies pikniejsy od łońskiego.
lechmankować, bąki zbijać, próżnować.
legnać, ledz, położyć się, np.: legnij se na kwile, lugek se przy wa-trze, tj. położyłem się przy ognisku.
lejba, ulewa.
lejbuś, urwis.
leki (nigdy lekki), lekki, lekejszy, lżejszy, po leku, lekko, zwolna, nie spiesząc się.
lelet, mała sowa.
leluja polná, lilija, (Campanulla), o leluji często śpiewają, np.:

*W orawskich wirhach — ej na samym scycie,
 Rośnie leluja — wy o nij nie wiecie.*

lemierzysko, miejsce po wypalaniu węgla.

lemze, ledwie, za ledwie, tylko że, np.: *lemze usnon, jużci go budzi*, albo *telemze go uwidziáć*.

lepiák, mazák, ptak (drozd?).

lepieska, taka jednoroczna owca, *co sie odścigá* i ma jagnię, mówią także *zlepiescyła sie*.

leśnicki, leśniczy, (dawniej, *panic*, np.: *idom panicowie po pod regle, trza sie pilnować*).

lesa, w strządze gęste drabiny, służące za przegrody dla owiec.

lésoty, dwie deseczki do wieszania sadła na strychu, *sadło wisi w lésotach*.

leska, leszczyna.

lezuk, 1) *cap* albo *rogác*, *co sie z bydłem pasie*, wyrażenie myśliwskie, 2) *lezuch*, górna część ramy okiennej w chacie góralskiej.

lezuhowaty, powolny, leniwy, np.: *celadź lezuhowatá*.

lgo, mówi się o odwilży w zimie, tj. że mróz zelżał.

lgnąć, być przywiązany do czego, np.: *óna je do gór przylgniona*.

lic, gwałtowna ulewa.

lichwa, procent.

licnie, *licny*, *świczny*, ładny, przystojny, *licná sobaká*, *licnie wygládá*, *to je koń licny*.

lico, 1) policzek, np.: *zdurzyło mi lico*, tj. policzek mi spuchł, 2) *lico*, w budynku front i każda ściana z obydwóch stron, od zewnątrz i od wewnątrz w izbie, 3) także w ścianach murowanego domu albo piwnicy, obrobiona powierzchnia ściany nazywa się *licem*, 4) oprócz ścian i inne przedmioty, jakoto *tragárz*, szafa, mają powierzchnię ścian zewnętrznych, którą górale *licem* zowią, np. *tragárz do lica trza ładnie wykrzesać*.

licowany, *licować*, w murowanicy mur sie *licuje z obuch stron*, tj. obrabia się powierzchnią zewnętrzną ściany z obydwóch stron, takie obrobienie i wygładzenie nazywa się *licowaniem*, *licowaná płaza*, tj. *płaza okrzesaná do lica*, obrobiona i zheblowana.

limba, cedr (*Pinus cimbra*), najwyżej rosnące drzewo w Tatrach, bardzo go już mało obecnie.

lipienie, ryby wielkości pstrąga, o grubej łusce.

liscyniec, roślina, (*Delphinium elatum*).

lisica, w olejarni duży *klát* jaworowy z okrągłą dziurą do makucha, z dwoma z boku dziurkami, któremi ścieka olej, (w teje dziurze *ocedzárka* do wyciskania oleju).

liska, 1) lis, 2) roślina (*Corylus avellana*).

lisi, grzyb (*Cantharellus cibarnis*).

listok, roślina (*Aquilegia vulgaris*).

listować, zbiór roślin liściastych, kompleks liści rośliny, np.: *bar-zo dobre siano, próście samá ppowina a listować*.

listwa, w białej izbie duża wzdłuż całej ściany, zawsze ozdobnie rzeź-

- biona i różnobarwnie pomalowana półka, na niej gaździna rozkłada półmiski (tj. talerze), nad nią wiszą obrazy.
- listwownik*, rodzaj hebla do wyrabiania listew.
- litry*, drabiny w wozie.
- litwór*, roślina (*Archangelica officinalis*).
- lonik*, gwóźdź wystający z osi, ażeby koło nie spadło.
- łpić*, sfolgować, zelżeć, ścierpieć, czekać, być cierpliwym, np.: *na kwile mu jesce zelpiem*, albo *ścierpiem*, albo *pockám*, — *dość se mu jesce lpiem*, — *trza mu było jesce zelpić*.
- lubscek*, roślina, *lubscek kurzom u nás na zawalnice*.
- ludzki*, cudzy, np. *hawok moja grzęda, a hań ludzká*, przysłowie: *ludzka pracá nie popłacać*, (tj. małeparta idzie do czarta), albo: *s ludzkiego konia na pośród wody słaż*.
- lumer*, numer.
- luśnia*, okuty drażek, zakłada się jednym końcem na oś, a drugim na *witkę* w litrach.
- luto*, *luto mi*, żal mi, np.: *nic mi nie dziwno, temu ino nie rozumiem, ze ji tyk dziecisków nie luto bęło tak odeńść*.
- lutościwy*, miłosierny, litościwy.
- lutry*, odra, wyrzuty na skórze.

- Łachmanda*, nicpoń, a także wędrowny handlarz szmatami.
- łachy*, *łahy*, przyodziewek.
- łacny*, głodny, łakomy, np. *já ta twoji bryji nie łacny*.
- łahotnie*, bardzo mało czegoś, np.: *łahotnieście mi dali óny mąki*.
- łącyć sie*, rozłączać, rozdzielać się, np.: *syn łącyć sie z ojcem*, tj. dzielą się majątkiem, a znów *złącyć*, znaczy: *zmieszać sie ze syćkiem co majom obydwá*.
- łandyga*, próżniak, *łandydzyć*, (patrz: *przełandydzyć*).
- łapacka*, branka wojskowa, polegająca dawniej na Podhalu na chwytaniu popisowych i dostarczaniu związanych władzom wojskowym. Dziś wyraz ten wyszedł z użycia, (patrz: *odbiórka*).
- łapić*, łapać, chwycić.
- łatać*, 1) łoić, wyłoić, obić, 2) bić łaty w budynku na krokwiach, np.: *oni już łacom — a my jesce spodków nie zawiązali*.
- łatka*, człowieka surdutowego, jeżeli ubogi, a zwłaszcza, jeżeli ma do tak zwanego „państwa“ pretensją, nazywają górale przez sztyderstwo *łatką*, (patrz: *łubek*, *podłubek*).
- ława*, 1) ławka, 2) kładka na potoku.
- łatniák*, 1) gwoździe do łat na dachu, 2) *drzewi gwoździ do łat nie bili, ino świderem wiertali dziury i bukowymi kólkami bili łaty do krokwi*, świder ten zwał się *łatniák*.
- łązek*, łęg, rówienka nad potokiem.
- łoboda*, roślina.
- łokietek*, 20 pasm nici stanowią jeden *łokietek*.
- łoni*, zeszłego roku, *łoński*, zeszłoroczny, *załoński*, zaprzeszłego roku.

łożnica, tyfus, (albo *tryfus*).

łożo, drewniana nasada strzelby.

łub, 1) człowiek nieużyty, skąpy, twardy, (o skąpym mówi się: *Wojtek skąpy, taki twardy — cobyś mu sydła do rzyci nie wbił*),
2) trzycwiertiowa deska, którą się we młynie wodnym owija *wirni kamień*, żeby mąka bokami nie wylatała.

łubek, (patrz: *podłubki*).

łupkać, tego łupło w powale, łupkać na bicu, łupnąć kogo, albo prasnąć.

łyebánić, próżniaczyć, *łyebon*, próżniak.

łygotać, łaskotać.

łyżnik, do przechowywania łyżek, niewielka deszczułka z dziurkami, w które się zatyka łyżki. — Łyżniki zawsze są *ryzowane*, (tj. rzeźbione).

Mać, maciérz, matka, przeklinając: *psiá maciérz*, albo *psiá mać za-traconá, macierny*, albo *matcyny*, do matki należący.

maćka, sok z fajki, zebrany na spodzie cybucha.

madra, macica (anat.).

macharzyna, pęcherz moczowy (anat.).

majki, smrekowe pączki, zawiązki na szyszki.

majirun, majeranek.

malik, choroba u koni, guzy podskórne na karku albo na łbie, *taká woda sie ś nik śluzu*.

maliniák, krzak maliny.

małocha, nazwa krowy, nie wielkiej a leniwej, a także o człowieku,
np.: *Józek małocha, nika niesłony, niedorobiony*.

małojádka, ten co mało je; przymowa: *małojádka, a gówno jak kádka*.

mały maj, maj.

mamlać, wymamlać, wygadać, wypleść co.

mamrać, wiele mówić.

mamuna, pokusa, jakiś zły duch.

maniory mieć, mieć skłonności do czego, chętkę.

markotać, być markotnym, *umarkocić se, on se na mnie markoce*.

marnota, nędza.

marślawy, delikatny, np.: *marślawá, taká zgnitá, mało ji co hybi, to je horá*.

marśnik, duży, czarny niedźwiedź, żywiący się mięsem.

martwica, choroba końska, guz na kolanie.

maryjasy, dawne pieniądze srebrne z Matką Boską.

maryi miętka, roślina (*Tanacetum balsamita*).

marunki, roślina (*Pyrethrum parthenium*).

maślić sie, beczeć, płakać.

matafiya, człowiek niespokojny, co zamęt robi.

matka, w warsztacie stolarskim ten kawał drewna, przez który prze-

- chodzi śruba i na którym przytwierdza się drewno do obrobienia albo zheblowania.
- matoga*, o człowieku swarliwym i bez charakteru, np.: *Józek matoga, s nim końca nie dońdzies.*
- matonóg*, roślina (*Lolium temulentum*).
- matura*, chęć, albo zdolność do czegoś, np.: *miątek wdy mature do roboty.*
- maturny*, ochetny,
- mazák*, gatunek drozda.
- mazóń*, kapryśnik, pieszczoch.
- mańdel*, 16 snopków (a także i innych rzeczy).
- mańcnica*, rynienka, którą się mąka sypie z pomiędzy kamieni młyńskich.
- mańt*, zamieszanie, *takich pięci brakownych hłopów dobrać, jako je Maciek, toby wiedzieli mańt narobić we świecie.*
- mechnąc*, zemknąć, dać drapaką, np.: *mechnąc potokami*, albo *między ściany.*
- mechniaczyć*, *zmechniaczyć*, gładką powierzchnię nastroszyć — porobić zadziory.
- mendateus*, mandataryusz, dawny urzędnik policyjno-sądowy w Galicyi, funkcjonujący po wsiach przy obszarach dworskich.
- merdać się*, bujać się, kołysać, kiwać się.
- mentelnice*, albo *mentlice*, motylce u owiec.
- mentel*, 1) motyl, 2) ptak pomurnik, (*Tichodroma phoenicoptera*).
- mérski*, *myrski* (patrz: *myrsina*), szpetny, zły, brzydki.
- miara*, 1) *trzy krocki stanowią miarę*, np.: *kupilek 10 miar sukna*, powoli te staroświeckie miary wychodzą z użycia, górale sami mówią, że *te chłopskie miary nijakiej wiary nie mająm*, metr, kilo i litr rugują dawne miary, 2) *co miara to wiara*, albo *co ocy widzom, tego sercu nie zdł*, mówią, odmierzając przy kupnie rzecz sprzedaną.
- miarkowny*, rozważny, ostrożny.
- miawcéc*, *miajcéc*, *mrawcéc*, *miajcéc*, miauczeć o kocie, *jagnie tys mrajcy.*
- miądlak*, jedna garść lnu przetarta w trojaczce.
- miądlie*, czyścić len na *miądlicy.*
- mihál*, albo *mihál z gówna*, żuk, gnojak albo gnojownik (*Scarabeus stercorarius*), przymowa: *mądry jak Mihál z gówna.*
- michalski*, *mihalski* (miesiąc), październik.
- międzúk*, (w Chochołowie *myziurka*), przestrzeń pomiędzy ścianami dwóch obok siebie stojących budynków.
- miegieś*, albo *obećkál*, obzartuch.
- mieć za co*, szanować kogo, np.: *oni sie w chałupie sytká mająm za co*, tj. szanują się wzajemnie.
- miechur*, woreczek skórzany do tytoniu.
- miejsce*, (anatom.) *taki woreczek, co w nim cłowiek sie zależe, w nim rośnie, a pote kie sie na świat narodzi, to za nim do pola wyńdzie*, (u zwierząt *łożysko*).

miemiec, niemiec, (a dawniej o każdym obcym człowieku, jeżeli był w surducie) np.: *jakisi miemiec sed drogom*.

mierendzać, o zwierzętach — przeżuwać paszę (patrz: *wiescyca*).

mierzic, to *dziewcysko me mierzic*, tj. jest mi niemilem, wstrętnem, *kie cie Józek mierzic, to ś nim nie gádaj*.

miesać — o owcach — mieszać, tj. z owiec kilku lub kilkunastu gazdów utworzyć kierdel, który wypędzają na wspólne letnie pastwisko.

miesiárz, (*spycárz*), rzeźnik.

miések, woreczek, np. przysłowie: *nie dołozys pyskiem, to dołozys miéskiem*.

miésopustnik, luty, (*gromnicnik*), (częściej *niesopustnik*).

miętka, m. *biała* (*Mentha crispa*), m. *czarna* i m. *polna* (*Stachys palustris*).

miętolic, 1) gadać niewyraźnie, 2) gnieść.

mięzdra, często: *mizdra*, najgłębsza część naskórka.

mila, na *ścieci* ułożony stos drzewa na węgle.

miloński, przeklinając, np.: *psiakość milońska!*

miłosierny, biedny, załękniony, skulony, np.: *boskie przysła na Maćkowom obore, głodná, sponiewieraná, taká miłosierná, nie obezwata sie nic*.

minąc sie, *minąc co*, wydać, wypotrzebować, zmarnieć (o ludziach), np.: *minely sie dudki, minelo sie siano, byli chłopcy, byli, ale sie mineli! Kuba bël gazda retelny, ba kie sie wzion w prawo ze swákiem, moc minon pińiedzy*.

mincyrz, waga z gruszką, przezmian.

mira, po trzech lub pięciu dniach po wyjściu owiec na halę wzywa bacia pojedynczych gazdów właścicieli owiec *na mire*, schodzą się, każdy swoje owce doi, a bacia *zamiérkiem zmiruje* (tj. mierzy) każdemu osobno południowy udój, jeden *zamiérek*, (tj. patyk z zakarbowaną miarą) chowa u siebie, a drugi gazda zabiera ze sobą do domu. *Mira* stanowi podstawę, na zasadzie której nastąpi później obrachunek z bacią, tz. *wywazenie syra*.

mirwa, 1) zgrabki po owsie, 2) pewien rodzaj wysyciecia zabarwioną wełną na ubraniu góralskim, a także rysunek rzeźby (*ryzowania*) sprzętów drewnianych.

mirwić, *pomirwiony*, tj. poplątany, np.: *u nich ta w hałupie pomirwiono*, powiada góral o rodzinie, w której są dzieci z dwóch albo z trzech małżeństw.

miškować, *miškać*, *miškárz*, pokładać zwierzęta, np. konie.

mlac, roślina, mlecz.

mléko kiscone, mleko kwaśne.

mléko kwaśne, maślanka.

mládz, (na Liptowie *mlodnik*), potraw, otawa.

mlaka, mokradło, moczary, mokra łąka.

mloducha, panna młoda, *młodá pani*, (*młoduchę* powracającą od ślubu

przyjmują w domu chlebem i solą, a schodzącej z wozu podstawią pod nogi snopek owsa tak, żeby nogą stąpiła na rzęsę.

młynárka, czasem *przykopę* nazywają *młynárką*.

moc, mocki, wiele, dużo.

mocydło, miejsce, w którym moczą len.

modła, 1) kawałek drewna, według którego cieśla stara się ściany budynku na węglach odchylić pod kątem prostym, tj. *przymo-dłować ściany na węglach*; 2) wzór, *zrobicie mi wrota na starom modle*.

modrowiec, madrowiec, modrowe ziele (*Scrophularia nodosa*).

moregowaty, o maści zwierząt (najczęściej o kocię).

modzele, nagniotki, mozoły na dłoniach od pracy.

mokwa, pogoda dżdżysta, deszcz ciągły, lub śnieg tający.

morowica, krew człowieka umarłego.

morzysko, każda choroba, polegająca na silnym bólu brzucha.

moskál, moskálícek, placek owśniany okrągły i płaski,

mosurowy, mosurowá obońka albo *dziéžka*, tj. obońka albo *dziéžka* bez beńderek (klepek), wydłubana z jednej sztuki drewna.

motaska, 1) choroba żołądka u owiec, 2) roślina, której używają przeciw powyższej chorobie, małeńka paserczytna roślina, rośnie pod korą zbutwiałych pni.

mówić, albo *mówić na książce, mówić paciérze*, modlić się, w innym znaczeniu nie używano dawniej wyrazu *mówić* na Podhalu.

mrażnica, w halach albo leśnych pastwiskach zagroda dla bydła, koni, lub owiec, zrobiona z całych smreków, nieobrzezanych z gałęzi.

mraja, mruk, małowowny.

mrowiecnik, mały, rudy niedźwiedź, nie żywiący się mięsem.

mroziaty, koń z sierścią białą, pomieszaną z gniadą.

mrzyglód, roślina, rośnie na mokrych gruntach.

mścicy, mściwy, np. przysłowie: *mścicy bywá dwa razy bity*.

mukinia, drzewo (*Sorbus aria*).

murgasisty, owca albo baran, mający centki około pyska.

murowanica, dom murowany, kamienica.

musarka, muchar (*Boletus muscarius*).

musec, gatunek zielska.

mychyrz, skórne pęcherze od odparzenia, np.: *od kyrpcy mu sie mychyrze po nogak porobiéły*.

myrkać, myrknąć, napomknąć, wspomnicé, np.: *nie dáł se o tém i myrknąć*.

myrsina, brzydactwo, *myrski*, brzydki, *myrsko*, brzydko.

mysołowiec, jastrząb (błotniak, błotny).

Na, 1) po, np.: *idź wartko na wodę — a já za tela pódem na sól*, 2) *na* używa się też w zwykłym znaczeniu, np. przysłowie: *rqcemu na brzuchu — a leniwemu na grzbiecie*, tj., że praco-

wity dba o brzuch, a próżniak radby leżeć, 3) *na moju dusiu*, dosyć rozpowszechniona na Podhalu forma przysięgania się orawskich słowaków, 4) *na lotku*, w lot np.: *strzelić do ptáka na lotku*, albo *niedźwiédź na lotku zjé jałowke*, 5) *na darmo*, *na próżno* np.: *na darmo gádás*, 6) *na harc* albo *wartko*, np.: *zrób mi to na harc*, tj. w lot, 7) *na przesmaki*, *jeść co na przesmaki*, tj. raczej dla smaku, niż z potrzeby, 8) *na rzeczy*, *trzymać kogo na rzeczy*, tj. w zawieszeniu, nie dając żadnej stanowczej odpowiedzi, np.: *nie trzymájze mnie na rzeczy*, *ba powidz, cy kces, cy nie kces*, 9) *na nogak*, piechota, np.: *poseł w miasto nu nogak*, 10) *na ozaist*, w istocie, rzeczywiście, 11) *na poły*, na pół, po połowie, np.: *dzielmy sie na poły*, 12) *na posłoń*, *buk na posłoń kręty* jest drewnem dobrem na sprzęt, ale *na opak kręty*, *nie dobrze sie scypie*, 13) *na posprzec*, na poprzek, 14) *na pośród*, na środku, w środku; *na pośrodek*, na środek, np.: *na pośród izby siedział*, — *poseł na pośrodek izby*, 15) *na słowie umrzéc*, ślepo zawierzyć, wyrażenie często używane, np.: *falesny podliźnik, kie weźnie ukwalo-wać a przyslubiać, to juz sie widzi, co mu na słowie umres, kabyta! nie dá nic, nie zrobi nic, ino sie pote jesce wysycyrzá*, 16) *na miejscu*, np.: *popuściła wás horosć, pozdrowieliście matko? Tera já juz na miejscu*, tj. juzem zdrowa. — *Juzek na miejscu*, mówi się także po szczęśliwie przebytej biedzie albo jakiegokolwiek kłopotach.

nabrać kogo, wylajając, nawymyślać, czasem nastraszyć, np.: *tęgoście go nabrali*.

nábiedrek, *nábiedrzki*, częśé uprząży końskiej.

nábytni, *nábytniá*, *nabytniák*, *bęś*, *bęsica*, pogardliwe nazwy nieprawych dzieci, najczęściej wymyślając: *E, ty gałganie nábytni, jebim ci oko*,

nádobek, wszelkie naczynie próżne, czy to garnek, czy flaszka, np.: *biéda w chałupie bez nádobku*.

nádołek, spód koszuli kobiecej, zawsze z płótna grubszego, przyszyty w pasie do zwierzchniej części koszuli, zawsze z cienkiego płótna.

nágiątek, nogietek, (*Calendula officinalis*).

nagodzić, obdarzyć — zwykle mówiąc o Bogu — np.: *nagodził nám latoś pán Bóg pilnego siana*, — *niekze wám Bóg nagodzi, co sobie od Boga zycycie*.

najduć, znaleźć, podrzutek, (patrz: *bęś*, *nábytni*).

najśé, *naśé*, znaleźć, np.: *kaś nuseł podkowie?*

nakładać, łożyć na co, wydatkować.

nakładek, wydatek, nakład, np.: *trzok synów miał w skołak, to nakładek duży, stępił sie godnie*.

nákońce, pętlíce na postronkach do zakładania na orczyk.

nálepa, przed staroświeckim piecem duże przymurowanie,

nałabuździć, nałabuździł ta, ka móg, tj. nzbierał, uźebrał — *nałabuźdem po ludziak, ka sie dá.*

na malućko, nieco, np.: *pockáj na malućko, hnet sie wrócem.*

namieniać, namieniá na świtanie, pierwszy brzask wschodu — świtanie.

namiesać (patrz: *miesać*) np. *latoś w Miętusi namiesali osiemstów kierdela.*

namaścić, wymaścić, omaścić, posmarować czem tłustem albo żartobliwie: *namaścić toporzyskiem po łytach.*

námówiny, zrękowiny, robią się zwykle po odbytych *dowiadach* albo: *przepatrzowinach*, które są pierwszym oficjalnym krokiem do małżeństwa.

náparztek, naparstek.

napowiadać, przykazywać co komu, np.: *wcorajek wám napowiedziáł, jako mácie zrobić; napowiedz ta Józkowi, coby sie do drogi bráł*, — *napedziáł mi, cobyk seł*, przysłowie: *młodemu napowiadáj a z wilkie paciérze mów* (albo *a z wilkie oráj*), *na jedno wyńdzie* (albo *to sytko jednoś*).

naprać, narzucac, np.: *sakowych rzeczy naprać do wozu.*

náremnica, nawałnica, burza, nagła ulewa.

náremny, gwałtowny, np.: *biéda ś nim końca, rzędu dońść, taki náremny, co cud.*

náremnie, nagle, gwałtownie.

naroznice, cztery są *naroznice* w chacie góralskiej, podpierają krokwie *do zalemku*, w czterech rogach dachu.

nárt, nártý, podbicie, przegubie (w stopie ludzkiej).

násady, w saneczkach dwa poprzeczne wiązania, przednie i tylne, w gnátkach jedynie tylne wiązanie nazywa się *násadem*.

naski, nasz, swojski, tutejszy, np.: *naskie płótno* tj. zrobione we wsi, a nie kupne, *nascy ludzie*.

nastyрмаć, zrobić byle jak, albo zwalić na kupę, np.: *rád widzom zátelnom robote, a tyś mi nastyrmáł, jakoś sám kciáł.*

nátón, 1) kłoda, na której rąbią drzewo; 2) to miejsce *na oborze* (tj. podworeu), na którym kłoda leży do rąbania drzewa.

naucony, przywykły, przyzwyczajony, np.: *já nie naucony jeść buráków.*

naucnica, albo *ucnica*, kobieta ucząca dzieci we wsi katechizmu.

náwała, konieczność, mus, np.: *nie náwała mi dzisiák drwa rąbać, bida me nie bije.*

náwarek, náwarcki, piętki u podków końskich.

nawiędzić kogo, odwiedzić kogo.

náwisny, mający nienawiść, złość, urazę do kogoś, *ona mu je náwisna.*

náwłoki, kypce kobiece nie wiążą się rzemieniem, ale sznurkami z czarnej wełny, tz. *náwłokami*.

náwój, wałek w warsztacie płóciennym do zwijania przędzy.

nawrót, (zobacz: *uwracie*), przy orce tz. *uwrot*.

- náwsié*, nazwa niektórych zagród, pastwisk i pól gazdowskich, zwykle w samej wiosce położonych, (nigdy nazwy tej nie spotyka się na polanach), właściciele owych zagród i pól, nazywają się *náwsiami*, *náwieś*, do *náwsiá*; jednakże spotkać można pojedyncze pola i zagony zwane *náwsié*, wchodzące w skład odrębnych nomenklatur chłopskich i wcale do *náwsiów* nie należące.
- naznacyła*, mówi się o owcy kotnej albo o kozie, której skurłat zaczyna rosnąć, np.: *koza ładnie naznacyła*.
- nazywać kogo*, przezywać, np.: *nazywajo me Kujonem, ale já sie pi-sem Giewont*.
- nie z drogi*, tj. nie za wiele albo w sam raz, np.: *on ci tu nie z drogi nie pedziál*, albo: *nie z drogi nie gáďácie*.
- niebozycka*, nieboszczka, matka niebozycka — *niech ji pán Bóg grzéchy odpusci*.
- niechać*, porzucić, zostawić, np.: *nicháj sytko, bier flinte a hybáj se mnom w góry, niedźwiedzie ślakowali we Wotosynie*.
- nie hódź z bębnami na zajáce*, tj. nie rozgaduj przedwczesnie i przed byle kim zamiarów swoich.
- niedosolony*, niedowarzony. np.: *jemu ta cosi hybiá, wrzekomo je mądry, a głupio gáďá, jakisi niedosolony*.
- nieharaśny*, szpetny.
- niemalski*, nie mały, np. chłop.
- niemoc*, ciężka i niebezpieczna choroba, (*horośé, boleśé*, mówią w wypadkach mniej ciężkich).
- niémóc*, ciężko i niebezpiecznie chorować, np.: *ozniémóg sie Kuba, juz mu ta światu nie sądzili; bez całom zime u nás we wsi ludziska przeniémógali*. — *Matka mi niemogli bez trzy tyżnie; nie wiem na jakim on horośé ni móg, przysłowie: I já hory i tyś ni móg, a z gárka tak kieby wymiót*.
- nie na ręce*, nie na rękę, np.: *nie na ręce mi na trzok dzierzawak gazdować, jacy jedne przedám*.
- nie nazdać sie*, nie spodziewać się, np.: *anił sie nie nazdał, coś telo głupi*.
- nienazdanie*, niespodzianie, np.: *z nienazdaniá mnie zacion*.
- niepeć*, nie przelewki, nie żarty, konieczność, ostateczność, np.: *kie przyńdzie niepeć, to musis uciřkać*, albo: *nie zjadáj sytkiego, schowáj se kęs od niepeci*.
- niepilec*, *niepili*, *niepilał*, obcy niekrewny, dać dziecko na niepile ręce.
- nieporada*, nie sposób, nie można.
- nierównamoc*, *nierównica go bje*, wielka choroba, konwulsye.
- nie sáćá*, dziś już wyrażenie to rzadko używane i jedynie w nast. formie: *Nie sáćá na niego; on sie nie przerobi, bo na niego nie sáćá. Na tego nie sáćá bez dzień, bo on sie ino obijá, a nie robi nic*.
- niesopust*, *fasiengi*, zapusty, ostatki.

nietota, roślina (*Lycopodium selago*).

niewiasta, synowa.

niewolá, mus, ostateczność, twarda konieczność, np. piosenka:

Śpi biéda, śpi biéda, niewolá jom budzi,

Śpij biédo, śpij jesce, nie chodźmy do ludzi.

Nie niewola mi torbe za panami po hálach nosić, bede jacy furmanił.

niewstyda, albo *niestyda*, bezwstydnik.

niezręcny, albo *niereka*, (patrz: *przeziora*) np.: *ćlek zazdrośliwy a łakomy, nie z ręki dá* (nie szczerze) *i nie darzy sie, dobry ćlek je káždy zręcny.*

niják, zgola, wcale, *nijaki*, żaden, *nijakućko*, np.: *Mateja towarzysny, między ludziami bét, nijakik piniendzy nie nazbójowdł.*

nik, nikt (zwykła w gwarze góralskiej eliminacja przy zbiegu spółgłosek, *nikt*, przysedł: *tego nieporada pedzić, bo to tak łámie na ozorze.*

nikcemny, słaby, niedołęga.

nika, *nikany*, nigdzie, *nie idem nika z hałupy, wcoram nikany nie seł.*

niźli, jeżeli, używają często w nast. formie: *niźli matka bétá dobra, to dziewczka je jesce lepsa, — niźli mu baby bedzie zał, to piniendzy jesce barzy, — niźli ja głuhy, to ona jesce ani telo nie słysy.*

niźni, leżący niżej, np.: *niźniá izba, niźnie pole.*

no, tak, (albo: *haj*), *pojádeś juz Wojtek? — No.*

nocnik, nocleg.

nogi, drażki w pługu, za które się, orząc, rękami trzyma.

nosić sie, ubierać się, przyodziewać się, *Kaśka sie nosi po miastowemu.*

nowelatki, *nowelatko*, małe kukielki, pieką się na Nowy rok dla dzieci i wyrostków.

nowoć, nowina, nowizna, ziemia pierwszy raz pod pług wzięta.

nozenka, pochwa na nóż myśliwski, noszony w torbie.

nukać, przyniewalać, upraszać, namawiać, (*przynuka*).

nura, *nusica*, morda, pysk, (patrz: *kufa*).

O, 1) *śpiéwaliśmy o panu Jezusowi*, 2) *prasnąc o ziem*, 3) *przyści o co*, (zobacz: *przyjść*).

obácyć, *obácować*, ocucić, cucić zemdlonego lub chorego człowieka, *obácyć sie*, ocucić się, *przyjść do siebie*.

obal, leń (*zwalisty*).

obchodzi słońceko, słońce wschodzi.

obdaśnica, okap, dach wystający.

obdalny, nieco oddalony, trochę daleki.

obdalnie, albo *obdalno*, trochę daleko.

- obecadło*, w przetaku drewniana oprawa.
- obękać się*, najeść się mocno, np.: *krowy się obękały, obękali my się godnie.*
- obejście*, całość zabudowań gospodarczych i chaty wraz z podwórzem.
- obegnać bięde*, opędać się biedzie, *obganiać*, używa się także w nast. formie: *obganiało go*, tj. brakło mu, było z nim kręto, kuso, *obgania me latoś tego ze sianem.*
- obęndziony*, (imiest. bierny od *obejść*), albo *obśladowany*, o zwierzęciu, np.: *niedźwi dzia widzieli, obrędziony je na Witowie, juz my się darmo dwa nie ozeńdziemy.*
- obételny*, obytelny, *gazda obételny*, zasiedziały z dziada pradziada, *niedźwiedz to je w naskich hulach dźwierz obételny.*
- obezwać się, obzywać się, odezwać się, odzywać się*, np.: *Józek, obezwij się! choćby ci naklon, to mu się nie obezwij.*
- obieś*, obwieś, niepoń.
- objesny*, dużo jedzący, np.: *to je kłop objesny, jego ta boduścym nie odenędzics, Kaśka je nieobjesna.*
- objaniec*, rzemień nabijany guzami, ozdoba wyszła z użycia.
- oblak*, kij juhaski.
- oblanka*, sznurek z wełny zabarwionej.
- obleci*, ujdzie, np.: *piwo obleci, ino wódka płona.*
- obleżć, obleziony, smatka abo farbanica obleziona*, tj. wypłowiata.
- oblizaniec*, pochlebca.
- obláder*, rzemień w końskim zaprzęgu, leżący na grzbiecie konia i podtrzymujący postronki.
- obląk*, we młynie wodnym rodzaj sprężyny, która trzęsie żłóbkiem, ażeby się ziarno sypało pod kamień.
- obląpić, oblapiać*, uściskać, sciskać.
- oblazy*, droga górską w skale, wymijająca żleby.
- oblózki*, zdarty lemiesz nadkłada się *oblózkami*: *kup mi zelaza na oblózki.*
- oblupić, lupić*, obdzierać ze skóry.
- obonka*, płaska beczulka na mleko lub zętycę.
- obora*, podwórze, *obora okolicná*, tj. *obora* w okół zabudowana, na którą tylko przez wrota albo wrótką wejść można, taka obora bywa tylko u najbogatszych gazdów. Stąd wyrażenie: *wziąć dziéwke z obory okolicnéj*, jest jednoznacznem z bogatym ożenkiem.
- obrazila się, krowa się stłuknie, abo owca się zléknie psa i zjałowi*, to wówczas mówią *owca*, albo *krowa mi się obraziła i zjałowiła.*
- obrusić, pilnikiem obrusić*, tj. pilnikiem wygładzić, albo *obrusić nóz na brusie* tj. na kamieniu.
- obrusować*, albo *rusać*, 1) pierwsze okopywanie ziemniaków, (drugie nazywa się *okopywaniem*), 2) *obrusuje jom* — *obrusowało go*, mówią o napadzie *nierównicy*, tj. wielkiej choroby.
- obsiwkar, obsiwkarka*, taki *fałsny człowiek*, *co to syje a pore*, *co na jedném ramieniu wode nosi, a na drugiem ogień.*

- obskazować, obmawiać: *pán R... nás obskazował* (w artykule: *Jechać czy nie jechać w Tatry?*)
obstać, starczyć, wyjść na czym, np.: *a cy obstaniecie przy tym chlebie? obståtek dobrze przy robocie, nie hój sie — na tém dobrze obstois.*
obstarny, człowiek nie młody, zaczynający się starzeć, np.: *obstarná, baba.*
obtólki, (wyraz mało używany), *gęśle, gęsiółki*, skrzypce.
obwysno, dość wysoko, (patrz: *obdalno*).
obycajnie, ostrożnie, np.: *ze škľem trza obycajnie!*
obyrtiac, *obyrtnac* *sie*, obrócić się, wykręcić się (np.: w tańcu), uwijać się (np. z robotą) np.: zagadka: *Jeden padá, pódźmy, drugi padá, stójmy, a trzeci padá, obyrtajmy sie!* (woda w potoku, kamienie i piana na wodzie).
obyrtny, zwinny, żwawy — o człowieku.
obyrtac, *obyrtus*, o człowieku, co go wszędzie pełno — a nigdzie miejsca nie zagrzeje.
obziérać sie, oglądać się. Jak słońce zachodzi czerwono, to mówią: *stónko sie obziérá.*
ocap, *ocapy*, te plazy w izbie, które idą po nad drzwi i okna, np.: *juzšmy spodki zawiązali, okna my juz i drzwierzé poocapili, do góry wyńdziemy hnet, ocap jest wyšni i nižni* (pod oknem).
oheťny, oheťny?, ochędoźny, czysty, porządny.
océdzarka, 1) deska z dziurami do odciedzania gotujących się gruli, 2) w olejarni, w dziurze *lucicy* ocedzarka do wyciskania oleju.
ocel, stal, np.: *ocelowy pilnik, ocelowa ciešlica.*
ocelka, ocilka, krzesiwo stalowe.
ochlast, chlastula, łgarz, *taki co moc gádá, a nika prawdy nie powié.*
ociee, ojeiee, tata, lucicek.
ocliwieć, otęsknić się, *ona hnet ocliwie.*
ocwára, brzydali, szpetny, niezgrabny.
odbiórka, branka wojskowa, *stawátek wcora do odbiórki* (*usenterunek*), dawniej *šupacku.*
od caľa, od początku, całkiem na nowo, *zrób to od caľa na nowo.*
odebrać, oddać, wziąć do wojska, np.: *Wojtka odebrali! odebrany, rekrut, oddali Kubowego syna.*
odbita, kobyla odbitá, klacz odstanowiona.
odcinać, odcinanie, odcinki: przy głośnem czytaniu zachowywanie znaków pisarskich (tz. przystankowanie) np.: *cyťás wartko i nie nie odcinás, biéda mi sie wyrozumieć, cyťáj po leku a odcináj; kie cyťás, to na odcinkach trza stajać.*
odbyć, 1) zbyć, ładajako zrobić, 2) stracić, np.: *Walík juz przecie odbyť piškorek, coť mu byľa kupiľa*, 3) *w kościele sie odbywá*, tj. nabożeństwo, 4) *tyš jak cygán nieodbyty*, tj. uprzykrzony.
odkazować, posyłać po kogoś, *kie bedzicie šli do hól, odkáźcie po mnie, hnet przyńdem, odkazowaťš po mnie pahoťkiem.*

odlisyć się, odwyknać od kogo, np.: *odlisył się od nas, nie kce²na nas zazięrać*, a jak się ktoś powróci do dawnych stosunków, to się mówi: *snowa się przylisył*.

odnoga, (*otnoga*), odrodek, np.: *dzieci mam dobre, ino Maciek odnoga. odpusć*, mówi się o kotnej owcy lub kozie, której skurlot rośnie, np.: *owca odpusć, koza ładnie naodpuscała*.

odpowieść, odpowiedź, np.: *bęta, pokiel bęta, my sytkie dzieci py-tamy o niom — ale Bóg do dziśka odповіści nie daje ni-jakiěj*.

odrażnica, zastawa z desek, którą się na *jazie młynarskim wode z przykopy odrazá*, tj. zwraca się ją do dawnego łożyska, np.: *idź wartko, odráž wode na jazie*.

odscypek, 1) *odscypek drewna*, drzazga, 2) wyrzutek społeczny.

odskórek, zerznięty piłą bok kloca.

od sobie, na prawo.

odudać się, 1) dużo się najeść, 2) zgapić się, np.: *odudátek się i za-bácytek wziąć ciupagi*.

odwiecérz, juhaskie popołudnie, tj. *od śródwieczery do zachodu słońka*.
odwodnica, żerdka, na której wisi na szalasiu kocioł z żętycą nad ogniem.

oduć, owiać, *wiatrem oduty*.

oduziemiec, *odziomek*, pień drzewa.

ofrydać się, spuszczać się na kogo.

ofuknie, łasica, według wyobrażeń ludu na Podhalu ma jad, więc, *kie łaska cłeka abo bydle ofuknie, to hnet przyńdzie do horości, spuchnie, a pojeden z tego i umre*.

ogarek, kawałek czegoś.

ogłobić, umocnić, np.: *zabijaniem klinów, dobrá ciupaga, ino jom mu-sicie ogłobić*.

ogoniaty, np.: *ogoniatá kosiula*, nierówno uszyta.

ográtać się, ogarnąć się, wyjść z biedy.

ohabić, oszczędzić, *zwysyc*, np.: *zaohabił páre dutków*.

ohlić się, ocierać się, *krowa się ohli o ściane, abo się cehrá*.

ohmálic, zwalić, np.: *ohmálic toporzyskie*.

ohurny, nieprzystępny, opryskliwy.

ohyda, coś wielkiego — o człowieku wielkim albo o koniu: *e, to ohyda!* albo: *całá ohyda tego przysła*, tj., że dużo przyszło.

ojcowicka, dziewczka zamożnych rodziców, faworyzowana przez ojca, np.: *Ruzula ojcowicka, bodas komu ji nie dadzom*.

ojczyzna, *ojcowizna*, grunt po ojcu odziedziczony.

okaisty, *okaistá*, nazywają psa lub owcę, jeżeli pod oczami mają odmiennie zabarwioną sierść lub wełnę. Także o człowieku nie-umytym, z powalaną pod oczami twarzą, mówią żartem, że jest *okaisty*.

okarmus, pieczeniarsz, *taki, co go w kazdy dziurze pełno, tu zje i tu*

zję, ka mu dadzom, taki, co to pozawijá i tu i tuka co moze, to załapi.

oklepce, żelazne sidła na zwierzęta — na szczury, kuny, niedźwiedzie, np.: *Liptáki oklepce stawiajom na niedźwiedzia.*

okłáček, wiązka nietarganej słomy.

okłámac, *okłámac sie*, wywieść w pole, oszukać, zwieść, omylić, zbłądzić, np.: *biéda cłeka wnet okłámie i wyglupi.*

okopisto, z czubem (mierząc): *namierzył mi okopisto* — *okopisty*, pełny.

okowa, 1) obroża żelazna na psa, 2) kajdany (*gajdany*, albo *okowy*).
okowák, gatunek drozda.

okowice, do chodzenia po lodzie albo po ślizkich upłazach górskich przypinają górale pod napiętek kyrpea tż. *okowice*, tż. żelazne podkówki.

okrażek, *siano sie grabi do okrażka, a pote sie kładzie do kopy.*
okrzezić, *skrzezić*, orzeźwić, np.: *dorobitek sie godnie, aleście me to wódko okrzezili*, — *jak sie wzion to wódko krzezić, to sie i przekrzezić.*

okwacić, *ofacić*, *ochwacić*, mówią o chorobie końskiej, a także o człowieku, w wypadkach ubezwładnienia ręki albo nogi.

okwat, *okwat na ręcy*, jeżeli ręka bezwładna, *koń z owśa dostanie okwatu.*

omełtuk, *taki co to wśedy goni, a nika dobrze nic nie robi.*

omiádk, *omiág*, tojad mordownik (*Aconitum napellus*).

omιάdzzyć, *zomιάdzzyć*, *owca*, lub *koza sie zomιάdzzyła*, tż. zachorowała lub zdechła, najadłszy się *omiagu*.

omiéskać, spóźnić się.

omiesne, *omiesne*, *plótno omiesne*, tż. cieńsze.

onacy, zwlekać, kaprysić, przeinaczać, nudzić, starać się coś zrobić, wyraz chętnie i często używany na Podhalu, w najrozmaitszem znaczeniu, *ozunacyć*, rozwikłać, rozebrać, *przeunacyć*, przeinaczyć, *wyonacyć*, wykończyć.

onycá, *onycásku*, *onuca*, *onucka*.

onycáarz, kramarz wędrowny, sprzedaje nici, igły, tasiemki, za gotówkę, a najczęściej wymieniając za stare szmaty i *onycá*, (na Mazowszu *gałganiarz*).

opacniádk, człowiek robiący wszystko na opak.

opádnica, kura z pierzem rosnącym ku głowie, *opácnikiem* nazywają także wieprza z sierścią wichrowatą, rosnącą w kierunku ku głowie.

opaterny, staranny, gospodarny, zapobiegliwy.

opowiedź, zapowiedź kościelna.

oplecko, część koszuli z pleców.

orawniáček, niewielki garnuszek z Orawy sprowadzony.

orba, mówią czasem zamiast *orka*.

ordzew, patrz *drdza*, rdza, *koń ordzewiaty*, tj. maści siwo-gniadej.
oreł, orzeł.

orulić się, *oshatać się*, np.: *nie orulił się wyjednać se tego*, tj. nie przyszło mu do głowy, zapomniał.

osąd, rozchodzenie się w jesieni juhasów z owcami ze szalasów do domu, — czasem mówią *osadzenie*, np. piosnka: *e dyć se owiecki, nie sytkieście moje*, — *przyńdzie osadzenie, każdy weźnie swoje*.

osądek, proces, rozsądzenie, osądzenie (patrz: *prawo*) np.: *póđźmy do osądku, hań nám powiedzom, fto wygrá prawo*.

oscémać, (patrz: *sanować*) oszczędzać, np.: *trza się nam oscémać*.
oscémny, (patrz: *sanobliwy*), oszczędny — *to je cłek oscémny*.

ozcesować, grzebień.

oscypek, syr owczy w kształcie podługowatej, na końcach zwężonej beczulki.

osedzieć, oszronieć, szronem się pokryć.

osek, 1) osek, 2) nóż zakrzywiony do obcinania gałęzi.

oshatać się, *osatać się*, pomiarkować się, oprzytomnieć, np.: *Jędręk! oshatáj ze sie, cyś o rozum przysel? — pockáj na malučko, niekze się oshátám*, (patrz: *zasatać się*).

osiekały (albo *wybity*), zahartowany w biedzie, nie mazgaj, obyły z głodem i chłodem.

osiówek, ziarno na zasiew.

oskwarek, skwarka.

oskrabina, łupina, obierzyna.

osłonka, deska na spodzie wozu lub sani.

osłony, deski z boku roboczego wozu.

osmina, ósma część roli, dawna miara gruntu.

osník, długi nóż, z dwoma trzonymi, do strugania i obrabiania drewna.

osnowa, na *snowadłach* rozwijana przędza do tkania.

osobity, osobny, oddzielny, *izbe mu dámy osobitom*.

osok, zam. *osoch*, (patrz: *hassen*) zysk, np.: *nie wielgi osok*, — *s tego nijakiego osohu miáł nie bede*.

ostomilsy, wyraz tylko do pieszczot używany, np.: *Jaśku, mój synku ostomilsy*.

ostrówka, żerdka z krótko uciętymi gałęziami, na wbiciu w ziemię nakładają siano, ażeby rychlej wyschło.

oswantolić się albo *okarwanić się*, źle, byle jak się obuć, — *nie obułeś się, ba ino tak okarwaniłeś się jak dziád*.

otawa, trawa na nowo po koszeniu odrastająca.

otawić się, 1) rozkrzewić się, np.: *zboze się otawiło*, 2) czasem używa się w znaczeniu zjawienia się czegoś na nowo, np.: *juze mi bóláki w uhu pukły, zdrówek ostáł, zuhwica się do pola wyłádu, ale się ji jesce dzisiák z nocy trocha otawiło*, 3) czasem mówią o przyjsciu do sił i zdrowia: *niekze się ściepli, jesce się matko otawicie!* 4) *niekze mu dobrego telo ino ostanie, co qnoja za pądzurem, to się choćkie otawi — i dobry jesce cłek wyńdzie*.

otok, wysięk, surowica.

otrawa, trulka, trucizna.

otupno, strasznie, np.: *otupno samemu w ónym lesie*.

owijka, 1) (*Cuscuta*), konianka (pod Warszawą: złoto), roślina pasorzytna, psująca zasiewy koniczyny, pasorzyt lnu nazywają także *owijką*, 2) *kyrpce syje sie na owijke*, pewien sposób szycia.

ozaist, zaiste, *na ozaist ci prawdę powiedział*.

ozbójeństwo, *chodzić na zbój*, rozbój.

ozbiere sie, albo *ozgajdá sie*, wypogodzi się.

ozbuhac sie, rozzuchwalić się, rozpuścić się, rozwydrzyć się, np.: *celadź mi sie cysto ozbuhala*, — *kie dziecku skrótności nie dás, wnet ci sie ozbuhá i rady se ś nim nie dás*.

ozcapierzyć, rozłożyć ręce.

ozduhować, rozdmuchać, np.: *watrę*.

ozedrzyć sie, wrzasnąć, głośno krzyknąć.

ozeżryć sie, rozzłościć się.

ozłódź, po odwilży mróz pokrywa drzewa i drogę warstwą lodu, tj. *ozłodzia* (na Mazowszu *źlódź*).

ozgardyja, zamieszanie, nieład (na Mazowszu *rozgardyjasz*).

ozgibać, rozchylić.

ozmówić, odradzić, np.: *Juzek sie bráł s tobom iść, ale mi to ludzie ozmówili*.

ozmyślować, rozmyślać.

ozolić, *pozolić*, (patrz: *zoły*), posypać czem, poproszyć, np.: *łopatę się zoli mąką*, wsadzając ciasto na chleb do pieca, a także: *ozolić kogo ozorem*, tj. nagadać plotek na kogo.

ozpajedzić sie, rozwścieklić się ze złości, (*pojedzić*, złościć kogoś).

ozpajedzony, *ozezárty*, rozżarty ze złości.

ozparność, upał, parne powietrze.

ozpatrzować, rozpatrywać, np. przysłowie: *ozpatrzuj sie nad góróm, cobyś nie płukál nad dziurom*.

ozporząddek, rozporządzenie.

ozpucyć, stłuc, rozbić, pęknąć, nabrzmieć

ozwijać, rozwijać.

ozwora, rozwora, dyszel tylnej części wozu.

ozparztek albo *ozpinek*, przy budowie domu, kawałek żerdki, którą cieśla zasadza pomiędzy dwa słupy, ażeby się nie wykrzywiły, zanim się otwory drzwi lub okien *poocapiá*.

ozwódki, małe ptaki wyprowadzone już z gniazda. np.: *ptaki sie juz ozwiódy*, — *widziátek za potokiem, som jesce małe ozwódki, ale bida ik łapić, uciekajom*.

Pachołek, *pahołek*, 1) parokek, sługa, *paholik*, *paholiczek*, 2) w traczcu, na korbie wodnego kółka osadzone drewno, na którym przymocowana jest piła.

páhy, w cusze góralskiej miejsce zeszyte od bioder popod rękaw.

paceśne, płótno paceśne, robione z *pacesi*, tj. z kłaków lnianych lepszych od zgrzebi, czasem przenośnie mówią *paceśną* o dziewczce lepszej i zamożniejszej, np.: piosenka weselna:

*Hejże ino, hejże ś niom,
S tom dziwcyinom paceśnom,
Coby była sześliwá,
Jako kura nieśliwá.*

páciérze z látami, pacierze przekręcone, z niepotrzebnymi dodatkami.

Jedna taka *łata*, przy tz. ofiarowaniu pacierza, według notatki z natury: *Panie Jezusicku. páciorki Ci polecám, cy przyjmies, cy nie przyjmies, to sie s tohom nie sprzécám.*

padawiec, padawica, złośnik, gwałtowny człowiek, *ej to wścieklá padawica, toka náremná, co biéda do nij przystąpić.*

pagródká, wał z ziemi w szczytach domu, przykrywający podwalinę z kamieni. Czasem pogródkę dają ze wszystkich 4-ech stron domu.

pajtas, mówią o niewielkim chłopaku.

pakcyć sie, o owcach, jak się zbijają w kupę.

pál, przedpál, w staroświeckim piecu bieganym, *pál*, miejsce, gdzie się ogień kładzie, *przedpál*, miejsce z kraja przed ogniskiem, np.: *na przedpálu nálepi moskála upiec.*

palecne koło, we młynie pod *pójdem*, koło nabite kółkami, które wprawiają w ruch *cewi*, osadzone na *wrzecionie*, obracającym kamień młyński.

pálenka, gorzałka, wódka (wyraz słowacki, rzadko używany na Podhalu), najeczęściej w piosnkach, np.:

*Dáj pálenki, zydu,
Dobre chłopcy idu.*

palice, palce.

pálisko, drewna na opał.

pałazajta albo *kołanica*, czwarta część grubego drzewa, rozłupanego w podłuż, tj. grubości dwóch sajt.

pánewka, 1) we młynie wodnym przytwierdzony do *walnicy* czworograniasty kawałek stali z dziurą okrągłą, w której się obraca dolnym końcem *wrzeciono*, 2) w olejarni, duży żelazny rondel, do prażenia mąki siemiennej, przed włożeniem takowej do *lisicy*.

pánewki, páneweczki, rodzaj patelni na trzech nogach.

panienecka, owad biedronka.

pantrosyć, pitwać, patroszyć, wybebeszyć.

pankać se, mówić komu panie, (patrz: *dwoić*) np.: *ty mi nie pankáj.*

papracka, czas dżdżysty, błoto i deszcz.

paprołka, roślina, (*Polipodium vulgare*).

paprzyca, 4-o graniasta sztaba żelazna, wprawiona w wierzchni kamień młyński, w środku na 4 o graniastą dziurę, w której umocowane jest *wrzeciono*.

papęziák, papeziák, niedołęga, cherlak, dziecko chorowite, z dużym

brzuchem, także niewyrośnięte drzewo. *Dziewciska mi cysto zapapeziła.*

papiérek, jeden złoty reński, moneta, np.: *daj mi śrybnego papiérka.*

párchawica, purchawka — a także o człowieku nikłym i słabym.

parchatki, barki, orzydle, np.: *jak cie złapie za parchatki, to nie uwidzisz swoi matki.*

parnistry, dobrany do pary — o koniach.

parobcyé, być parobkiem, nie żenić się, chodzić do dziewczek w zaloty,

parobek, nieżonaty, kawaler, np. przysłowie: *parobkowi koń osiodłany.*

a dziewczynie poczekany, albo: *pirwy sie słomiany parobek ozeni, jak złotá dziewczka sie wydá.*

parły, czerwone powieki u cietrzewia (*dzikiego kohuta*).

parzątká, *parzęć*, szczypiórek.

parzenica, 1) forma drewniana do сырów, rzeźbiona ozdobnie w kształcie serca, 2) syry w takichże formach odcisnięte (dawano je zwykle w podarunku dziewczynom), 3) pewien rodzaj wyszycia zabarwianą wełną na spodniach góralskich (także *krzesiwo*), 4) a także jakaś potrawa, może z ciasta, np. piosenka:

*Nawarzyła, śnapiektá,
Dla kumotra, dla pietra,
Ani pietra, ani nie,
Skoda moik parzenic.*

(piosenka powyższa zdaje się być wiernem tłumaczeniem rusińskiej piosenki, w każdym razie nie jest produktem dzisiejszym, starzy ludzie śpiewali ją w dzieciństwie).

paść, pastka, pułapka, np. na myszy.

pasiaty albo *smuźniaty*, w pasy, np.: *zapaska pasiatá, pasiate portki* albo: *smuźniate portki.*

pasička, pastwisko.

paśliwy, żarty, dobrze jedzący — o bydle, *krowa paśliwá.*

paśmik, nić do wiązania pasem w łokietku.

pastérka, kołek wbity w ziemię, do którego przywiązują na postronku za jedną nogę konia na pastwisku, (czasem *pastérką* nazywają niesłusznie *zwyrtlik*).

pastwa, pasza, którą bydlę, żując, traci kątami pyska.

patryja, żerdki wbijane na szczytach wysokich gór w celach mierzniczych.

patrzéc, *patrzéc sie*, np.: *Jemu sie juz nie patrzyło chodzić po świecie, — on je hłop jak sie patrzy, — on patrzy na zbója, — patrzy sie nowy piec stawić, ten jakisi głuhy.*

patycki, zapalki.

patycyć sie, chcieć się pokazać, np: *Wojtek sie tys patycy.*

pazdur, 1) pazur, 2) *pazdurki*, pewien rodzaj wyszycia, zabarwioną wełną na ubraniu góralskiem, 3) rysunek ten powtarza się także w rzeźbie, przy ozdabianiu sprzętów, opieradła stołków często

są zakończone *pazdurami*, a dachy staroświeckich chałup zawsze są nimi z dwóch końców ozdobione, nakoniec 4) *pazdury*, pewien gatunek grzyba: z jednego korzenia wyrasta mnóstwo cienkich wyrostków.

paździerzyc, napaździerzyc, paruździć, śmiecić.

pazucha, oprócz zwykłego znaczenia, (nosić co *za pazuchom*, albo *pod cyckiem*), nazywają górale *pazuchą* każdy kąt w budowli, utworzony dwoma stykającymi się ścianami. *Budrż* bierze miarę długości krokwi dla budynku z *między pazuch szczytowych*, a mianowicie, długość krokwi typowej chaty góralskiej ma się równać długości z *między pazuch szczytowych*, zmniejszonej o piątą część tejże długości, oraz pewnym, dającym się wy-miarkować kawałkiem, obliczonym na *pietkę* krokwi.

pecka, kamień, który cieśla podkłada pod węgly zębów budowanego domu.

pełt, 1) tratwa, *my sie wieźli bez wode na pełcie*, 2) *pełty*, drzewa ścięte w lesie.

pyrć, pyrtecka, ścieżka w polu albo w górach, *idź pyrcom*.

pyrnica, perz (*Triticum repens*).

pyrsci, pyrscy, désc pyrscy.

pęder, pender, pendrowaty, wrzód spowodowany usadowieniem się pod skórą bydłęcia *tz. pędraka*. *Tz. węgry* na twarzy ludzkiej nazywają także *pendrami*.

pepowina, pepawica, czysta trawa.

piąrgi, usypiska kamieni w górach, bywają *drobne pięrgi* i *hrube pięrgi*, stąd nazwa: *piár-zystá dolina*.

piądlić, piądlenie, rozpinanie skóry, żeby wyschła.

piądz, miara długości, stanowi ją odległość, jaką zajmują rozstawione na równej powierzchni dwa skrajne palce prawej ręki u dorosłego mężczyzny.

picyc się, płakać po cichu, *nie pic się, kie nimás cego*.

pieklárz, pieklárka, używane przy wymyślaniu.

pieleso, barłóg w chlewie, na którym świnia zwykła leżeć.

pieńka, pliszka, (*Matacilla*), *żółta* i *biała*, (*M. flava*, *M. alba*).

piérchać, pierzchać, konie mi sie spiérchały.

pirwotek, początek, odnośnie do czasu, np.: *tośmy zrobili na samym pirwotku*, albo *przed pirwotkiem, já tu przysel na pirwotku*.

pirwocas, powidźcie mi pirwocasu, kie sie má'n stawić.

Pieś, Peszt, pójdem latoś do Pieści,

piesek, pieski, 1) pewien rodzaj wyszycia zabarwioną wełną na ubra-niu góralskiem, w kształcie zepsutej lilii burbońskiej, 2) *piesek, psik*, mały stołeczek o 3 nogach, *tz. samorodnych*, tj. nie wpra-wionych, ale z deską do siedzenia jeden kawał drewna stano-wiących, używa się w szalasi pod *puciorę*.

piestrzeń, piestrzonek, pierścionek, obrączka ślubna.

piestrák, gatunek trufl.

piętka, na krokwi, *krokiew zapiętkowana*, tj. zaciosana do karbu na *płatwi*, na której się opiera.

piętro, w stodole poddasze na siano i owies, a także *gunno*.

piękny, *pięknie*, piękny, pięknie, *pięknie* używają też czasem w znaczeniu tego, *zupelnie*, np.: *Maciek spád z turni*, *pięknie mu łeb ozerwało*.

pillk, koszatka, (*Myoxus*).

pilno, prędko, szybko, spiesznie, np.: *pilno sie zbieráj w Kraków*, *pilno zawár drzwiérze*, *ni mógek pilno zbácyć*.

piła, tartak, np.: *na pile rzczać*.

piłka, pióra przy wareuli.

pimpára, gra w cetno, czy lichó? zapytanie: *pimpára?* odpowiedź: *jest pára*, albo *nimá páry*.

piparus, *piporas*, drewniany, krótki cybuszek do fajki góralskiej.

pipcyć, *kurzyć*, palić fajkę.

писаć sie, albo *писаć kogo*, mówi się o nazwisku właściwem, np.: *pisém sie Udraj*, *pisom go Cieślica*, (zobacz: *nazywać*, *wołać*).

piskać, grać na piszczałce, *chodził se piskajęcy drogami*, *nie robił nic*.

piśkur, *piškorek*, piszczałka z gliny dla dzieci.

pismo, każdy urzędowy i prywatny dokument, a także list, np.: *zrobili pismo*, *opisali sie w rzędzie*, *wzion go na pismo*, *u wójta pismo robili*, *przysło pismo z rzędu*.

pistolec, pistolet.

pistrzula, nazwa owcy, która ma pysk i nogi obrośnięte.

pistwiom sie, *ułosy na głowie sie pistwiom*, tj. są potargane, *po-mirwione*.

pitwać, *spitwać*, paproszyć, wypaproszyć, np.: *dźwierza*, *kie sie go zastrzéli*, *trza pilno pitwać*, *coby sie nie zaparzył*.

piździć sie, broić, dokazywać, np.: *co sie telo piździs*.

plaskędź, *plaskęć*, część płaska jakiegokolwiek przedmiotu, w przeciwstawieniu do *krawędzi*, np.: *plaskęciom — haj ba krawędziom go nie bij*, *bo mu hnet kości połámies!*

platajka, *syć na platajke*, a *nie na obráb*, tj. zeszywać dwa *kawały sukna*, *nie zakładając* jednego na drugi.

plecha, plama.

plekać, karmić piersią.

plemien, tryk, baran pozostawiony w stadzie na rozplódnika.

plen, owad maleńki, zlepiony w długie pasmo, które porusza się, *petzając* po ziemi (*Sciara militaris*).

pleni, plenny, *owies latoś pleni*.

pleść, 1) *pleść puńcoch*, albo *zapięstki*, koronki także się *plotom*, 2) *pleść do worka*, gadać głupstwa, niedorzeczności, *kosálki*, *opálki*, *kopce*, *rękawice plotom*.

plewiárka, kobieta pieląca.

plowy, plewy, np. przysłowie: *ode złego dłużnika to bier i plowy*.

płoso, głębia wody w rzece, a jeżeli dziura w potoku wybita i woda *wir*

tworzy, to go nazywają *baniozem*, *plosko*, mówią czasem o niewielkim dole napełnionym wodą.

pluca, pluca.

plucnik, mech irlandzki (*Cetraria islandica*).

plugac, brudas, niechluj, człowiek bezwstydnny, paskudnik, *dzięwcysko plucha* albo *pluha*, niechlujna, brzydka.

pluta, pogoda dżdżysta.

placić, placić, być wartym, *placi* albo *stoi*, np.: *drzewo dzisiak drogo placi* albo *drogo stoi*, przysłowie: *plac płacęcy, a jedź śpiwający*, tj. płac co się komu należy, choćbyś miał płakać, a będziesz miał spokój. — *Kielo chłopów honornych znatek, ale syćka oni ku Mardutowi, to ta nie nie placili*, tj. mniej warci od Marduly.

plachać, ploszyć.

placki czasem *śwircki* albo *skwircki*, łzy, np.: *kie jom ino przybacył, to mu zara placki w oczach stajały*.

plania, szeroko rozlana, niegłęboka woda.

plasczonka (Jakub Waga *plaskunki*), konopie męskie bez nasienia, używane przez baby wiejskie na spędzanie płodu.

plasienska, równinka.

płat, 1) zapłata, *jakiz ty płat más u pana?* 2) a także *płat sukna*. *płatno*, trudno, *płatny*, trudny, np.: *pódem jacy bez Dzianis — na Witów droga płatná*, (wyraz wychodzący z użycia).

płatwie, ostatnie okrągłaki w podłużnych ścianach budynku, zakończone czające zrąb, na których opierają się spodkiem krokwie.

plazy, na pół przerzniete *trámy*, z których budują ściany chałup góralskich.

plony, biedny, lichy, *plony gazda*, *plony grunt*, *plone krówsko*; *plono*, lieho, *plonić*, biedzić się, *my ta ploniny w tyk górak*.

ploscycza, pluskwa.

plóz, dwucalowa trójkątna deska w pługu, na której osadzony jest *lemiesz*, *stúpica* (która łączy *plóz* z *grządzielą*) i *dwie nogi*.

pluzná deska, z boku przy pługu, odgarnia skiby na bok.

po, *po próźnie*, *po próźniu*, *napróžno*, *po psiársku*, głupio, źle, *po biédzie*, lieho, *plono*.

pobiérać z igły, skąpić, *oni ta z igły pobiérajom*.

poboczek, *ściagalnik*, część uprzęży końskiej.

poboškać, pocałować.

pobronek, w bronie wbijają się *broniki* tj. kołki żelazne do *pobronka*, więc *pobronek* stanowią listewki i całe drewno, oprócz *broników*.

pochnać, uderzyć, pechnąć, np.: *jak cie pochnem, to uwidzisz!*

pociązać, zważyć w rękach.

pocięplowo, ciepło.

pocta, podarunek, *poctować*, obdarzać podarunkami, np.: *udało sie Wojtkowi zapoctować w mieście panów z rzędu — i chłopca mu nie ostrzygli*.

pocynić, porobić, (patrz: *gościec*), *porobiska*, urok, czary, czarować, urok rzucić, np.: *Myśliwcowi zyd na Zubercu kciadł porobić, złapił za brzode, wyrwał ze stukom.*

pocytać (patrz: *cytać*) *owce pocytane*, tj. przeliczone.

podać się na kogo, być podobnym do kogo, np.: *co sie tak wiedziadł podać na niego, kieby mu go z oka wyjon*, — *podadł sie na ojca krzestnego.*

podbarbić, skrzepić się jadłem albo napitkiem, np.: *godnieście nás podbarbili onym piwem.*

podbiadł, poczęstunek, *on chodzi jakosi cęsto do wás na podbiady.*

podbocnica, podarunek w jadle, który obdarowany wynosi za pazuchą do domu, *ciotka ci ta dobrom dala podbocnice.*

podbyrkować, dawać lepiej jeść jagniętom albo chorym owcom, odłączwszy je od starych i zdrowych owiec. Mówi się także i o ludziach: *Matka Józka rada widzi, to go i podbyrkuje*, tj. daje mu lepiej jeść niż innym dzieciom. *One matki to rade podbyrkujom parobków, coby brali dziećki, a niech sie ino ftóry ozeni, to mu sie hnet półmisek ozbije.*

poddaśnica albo *strzecha*, okap.

podejma, część wozu łącząca śnice.

Podhále, kraj leżący u północnego tj. polskiego podnóża Tatr, ciągnie się na północ do Beskidów (Nowotarszczyzna). *Podhálanie*, mieszkańcy Podhala, o sobie mówią *górale*, o innych częściach Polski mówią *równie, dólskie ziemie*, a najczęściej *lachy, lahy*: *ić na lahy.*

podhytka, podstęp, *podhyć kogo, róz me podhyćieś, juze ci nie wierzem*. Różne bywają *podhytki*, np. ktoś oddaje właścicielowi złamany świder (jak wiadomo, pierwszym warunkiem dobrego obchodzenia się ze świdrem, jest częste wykręcanie go przy wierceniu dziury, dla wyrzucenia nagromadzonych we świdrze wiórów), ten ciekawy, jakim go sposobem złamał, *podhytuje* go nast. sposobem: *pewnieś tyz ciągiem kręcił i wykręcał i bez toś złomadł? O ni, anim tyz razu nie wykręcał — inom kręcił dziure, pokiel sie nie złomadł.*

podkamionki, niewielkie ptaszki górskie.

podla, dla, *podla cęgoście hań śli?*

podlźnik, *podlizowác*, (*fałśnik*), pochlebca, człowiek fałszywy, np.: *Kuba sie rád panom podlizuje*, — *podlźnik sie oblizuje*, tj. chwali kogoś w oczy. Mówią także: *podlęba zjadł panu syrek.*

podłubki, (albo *łubki*), chłopci, którzy porzucili obyczaj swojski, tj. ubranie i gwara i na tem jedynie zasadzają wyższość swoją od chłopów, a w hierarchii społecznej zajmują niższe stanowisko, a więc lokaje, ekonomowie, szynkarze, organiści itp. Chłopci *podłubków* nienawidzą. Mówiąc o kobietach, nie używają wyrazu *podłubki*, ale najczęściej *wygryzki*, *bo sie na panie kcom wygrzęd*, (patrz: *popaniaty*).

podłazy, *podłazić*, *podłaznik*, w wigilią Bożego narodzenia przywią-

zują u pułapu w izbie *tz. podłazy*, tj. plecionkę ze słomy, różnego kształtu, często opłatkami ozdobioną; czasem wyrabiają misterne *podłazy* z drzewa.

podłazić kogo, iść do czyjej chałupy w noc wigilijną z powinszowaniem, stąd wyrażenie: *dobrześ me podłáz* tj. przyniosłeś mi szczęście.

podłaznik, ten, co chodzi po chałupach z powinszowaniem w noc wigilijną. Wehodząc do izby, ciska naprzód na wszystkie strony przyniesionym w rękawicach owsem i mówi: *Niek będzie pochwalony Jezus Chrystus! na szczęście, na zdrowie, na to Boże Narodzenie, coby sie darzyło, sytko dobrze wodziło, zeby béło w káżdym kátku po dziesiątku, a na śródku tysiąc! zeby béło telo kónicków, jako w płocie kóliczków, coby béło telo wołków, jako w dachu kołków, coby béło telo cielicek, jako w lesie jednoliczk, coby béło telo owiecek, jako w brzysku mrowiecek, coby béło telo w polu kóp, jakok zrobił do wás stóp.* Jeden z domowników biegnie zaczerpnąć bieżącej wody. Podłaznik bije obecnych woreczkiem z pieniędzmi po głowach, żeby ich głowy nie bolały, a potem te pieniądze wyspuje do miski z przyniesioną świeżą wodą, myją się w niej wszyscy, żeby byli zdrowi, *jak te piniądze*, a gaździna, jeżeli dbała i mądra, myje także tą wodą wymiona krów, żeby się dobrze doły.

podnęta, przynęta.

podnoze, w warsztacie tkaekim rodzaj pedałów, którymi wprawia się w ruch *nicielnice*.

podoba, piękność, uroda, osoba albo rzecz upodobana, np.: *skoda twoji podoby. Kaśka to już moja podoba.*

pod nos kurzyć, robić coś komu na przekór, na złość, albo na wzgardę.

podogonica, części płciowe u krowy i u kobyły, np.: *cisula odpuszcá na podogonice*, (jak się ma cielieć).

podolek, w *podoleku* nosić, do *podoleka* włożyć, tj. nosić co w *zapasce* albo w spódnicy, włożyć co do *zapaski* albo do spódnicy, podniósłszy do góry ręką dwa dolne rogi *zapaski* albo spódnicy od dołu, piosnka:

*Kiebyk wiedziáta, ka mój miły kosi,
Zaniostábyk jemu, w podolecku cosi.*

podpierśnik, w warsztacie płótno wyrobione nawija się na *tz. podpierśnik*.

podpłatwice, belki szczytowe pod płatwiami, a także *podpłatwice* wewnętrzne, tyle ich jest, ile przegród w budynku.

podrucac kogo, albo *na kogo*, rzucać na kogoś podejrzenie (patrz: *porucka*) np.: *kie nie wis prawdy dowutnéj, to go nie podrucáj.*

podrybek, łosoś.

podstál, roślina, (*Lunaria rediviva*).

podstrzałowe ziele, *postrzałowe ziele* (*Bidens tripartita*).

podufały albo *durny*, *hardy*, *dumny*, — *Maciek spodufalął*, tj. zhardtiał, *koń choć jak podufały, to je pikny, ba cłeka podufałego nie rád widzem — bo je głupi.*

poduski, drewniane osie w miejscu nasady koła obite są żelazem, tz. *poduskami.*

podwalina, najniższa płaza w ścianie chaty.

podwálka, *zeszyć płótno na podwálke*, tj. zeszyć dwa kawały płótna podwójnie, raz pojedynczo, a drugi raz, podwinąwszy obydwá kraje zeszyte, przesyzyć po raz drugi.

podwijálki, dawniej obuwali się górale inaczej niż dzisiaj, onucki zakładali na wierzch spodni, krępując je rzemieniem, a nogę dla wyrównania obwijali od spodu szmatami, tz. *podwijálką.*

podysár, 1) w szalasié półka na sery, 2) tapczan: *na podysárku śpióm ludzie.*

poganiác, poganiający konie przy pługu.

pograć kogo, wygrać proces od kogo, *grać na kim*, gniewać się, wysłać, przewodzić komu.

pohaby, prędki, nierozważny, lekkomyślny, *pohabość*, np.: *przymowa: Starość nie radość, młodość pohabość.*

poharabudzić, popsuć, poniżyć, pomieszać.

pohiniać się, spieszyć się, np.: *pohiniáj się wartko! pohiniájcie się chłopcy s robotom!*

pohyrnieć, zhardtzić, stać się dumnym, np.: *ze má na dwie bryje máki więcy, to juz pohyrniól.*

pojarzyć, podochocić, podniecić, np.: *pojarzyłek chłopów.*

pójd, wywyższona ponad kołami młyńskimi podstawa, na której osadzone są kamienie młyńskie, przysłowie: *spać jak mys na pójdzie* tj. czujnie.

pojedén albo *poniektóry*, niejeden, niektóry, np.: *pojedén wódkki sie wyprzysięze, a harákiem sie obzyra.*

pojedzinka, niewielka płachta do noszenia na plecach trawy, a wielką nazywają: *chustom.*

pokiél, *pokiela*, dopóki, np.: *pokiél nie wrócis, nie dám nic, albo piosenka:*

*Oj dwa bucki, dwa bucki — a trzeci malučki,
Ozeń sie Janicku, pokieleś młodziuccióni.*

poki, 1) ospa, 2) ślady po ospie (patrz: *raptawy*), 3) ślady po szczepionej ospie, (*pocárz*, lekarz szczepiący ospę).

pokłamać, zmylić, oszukać, uwieść, skusić, np.: *Ty mu sie nie cuduj — bida cłeka pokłامية i wnet wygłupi.*

pokłęba, niezgoda, kłopot, np.: *kie sie má skrzętnego spółnika, to sie unet do pokłęby s nim przyńdzie, a także przysłowie: ka nimá pokłęby, tam nimá co włożyć do gęby.*

pokłębny, *ćlek pokłębny*, niezgodny, taki co *wse mu tam cosi chybiá.*

pokrzéc, wzmódz się w siły, przychodzić do siebie, np.: *Jakże ta wasá baba? Zjedyć pokrzała*, tj. ma się łepiej.

pokuśnik, kusiciel, *złé*, *grzéch*.

polana, łąka w górach albo wśród lasów.

pole, 1) pole, 2) zewnątrz domu, lub zabudowania, np.: *idź do pola! dziś na polu zimno*, 3) na zewnątrz, np.: *miátek bolák pod pazuchom, ale mi sie gnój do pola wylál i hnet me popuściło*.

poleń, pod powałą izby dwie żerdki wzdłuż ściany, na których kładą drewna dla przesuszenia.

poléwka, rosół.

poléwanka, śmigus w drugie święto Wielkiej Nocy.

polednina, objad.

półgarstek, dwa *miądláki* lnu, czesanego jednocześnie na szczeci (*sceci*), zrazu na *zgrzebněj*, a następnie na *pacesnej*, stanowią *półgarstek*, 10 *półgarstków* stanowi *kądziołkę*, a 10 *kądziołek* jeden *klub*.

półka, 1) *półki*, w izbie góralskiej rodzaj kredensu, czasem na podstawie, którą stanowi niska szafka, a częściej wprost przytwierdzone do ściany, wisi w ujęciu jednolitej ramy kilka szeregów półek, z których jedna lub wszystkie w jednym kącie zamykają się ruchomą, misternie z drzewa wyrobioną kratką. Półka, jak wszystkie zresztą sprzęty góralskie, odznacza się oryginalnością rysunku i ozdobiona zwykle rzeźbą. 2) *półki*, ostatnie płazy w ścianach izby pod powałą, zwykle występują $\frac{3}{4}$ cała, a to dlatego: *bo kiebyś izbe ozbudował* (tj. poszerzył u góry), *toby sie wilgość zawiązała*, (patrz: *spodki*).

półmisek, talerz.

połownik, *rychlik z jarcem na poły zasiáty*.

półskrzynek, w skrzyni mała spodnia szuflada.

pomlawdzéc, zgnieść, zmiąć, np.: *niedźwiédź het mu flinte pomlawdzél na zukwach*.

pomagác, pomoćnik.

pomryki, małe pieski do polowania — taksy, jamniki.

pomucha, np.: *taku latoś pomucha przysła, co sytka we wsi przeminagajom*, albo *co owce na hálach chorujom. Taka przysła pomucha na Jaśka, co sie przecie latoś ozenił*.

pomyrchać sie, *popśnić sie*, (*myrski*, *myrsina*, niepotem).

ponaglać, spieszyć, *ponaglać sie*, spieszyć się, np.: *ponagláj sie s robotom*.

poniechać, porzucić, zaprzestać, zaniechać.

ponatrzác, powtarzać w gniewie, *gderać*, np.: *e, nie ponatrzáj ze sto razy jednego*.

ponosić, zanosić się, zabierać się, np.: *jakosi ponosi do wiatru, jakosi ponosi do wojny*.

popaniaty, chłop z pretensjami pańskimi, *popaniato sie nosi, u nik ta w chałupie popuniato*.

popiérdać, cymbał, człowiek bez woli i bez charakteru.

popiłać, spieszyć, np.: *nie popiła mi*, nie koniecznie mi, albo: *zje dyc ci ta nie zaléwá*, a więc się nie spiesz.

popśnić, *popścić się*, zepsuć się, najczęściej mówią jako o następstwie uroku, *Kuba przezióra, ino wláz do sopy, hnet sie statek popśnił*. Czasem mówią: *pomyrchać się* (patrz: *myrsina*). Po zachodzie słońca nie należy sprzedawać jaj, bo się kury *popśnią*. Mleko sprzedane należy posolić, żeby się krowy nie popśniły. *Kie mléko na ogniu skipi — to sie od tego krowie cycki siadajom*, (patrz: *siadać*).

popuścić, przestać, ulżyć, (o chorobie i bólu) np.: *ona ci gorzálki nie popuści, kabyta! Kuba ni móg bez dwa tyźnie, ale go dzi-siák popuściło*.

porazić, *porazony*, *porazenie*, o ataku paralitycznym.

porobek albo *poroba*, przy tkaniu płótna nici poprzeczne, przetykane za pośrednictwem przesuwania *cólnáka* poprzez rzstawioną za pomocą *nicielnic osnowę*.

porny, mocny, tęgi, *wódka porná*, *pieprz porny*.

porobić, (patrz: *pocynić*), *porobisko*, urok.

porucić, poronić — o kobyle.

porucka (patrz: *podrucać*), rzucenie podejrzenia na kogoś.

poruseństwo, albo *zeberyjá*, bunt, np.: *béto godne poruseństwo w Chochołowie*.

porusować, poruszać.

poruniło się, mówią o pierwszej trawie wiosną albo o odroście wełny po ostrzyżeniu owcy. *Owiccki sie poruniły*, a czasem wogóle o każdym poroście, lub poprawie zdrowia, np.: *porunitek sie hnet*.

porwaśny, *porwisty*, skłonny do kradzieży.

porzékadło, wyraz lub wyrażenie, którego ktoś wciąż używa, raczej z przyzwyczajenia, niżeli z potrzeby.

posádzka, to miejsce w szopie na boisku, na którem leżą dwa snopy zboża przy młóceniu, a pod nimi ziarno już wymłócone, np.: *z posádzki nie bier słomy dlá krów, bo je jesce niedomłóconá*.

posag, wyprawa, tj. skrzynia z przyodziewkiem, bielizną i pościelą, *posag* w znaczeniu zwykłym nazywają górale *częścią* — a o *wianie* mówią wówczas, jeżeli po śmierci męża odbiera bezdzietna wdowa sumę *posagową* od rodziny męża. Nb. przy wyjeździe z domu panny młodej skrzyni z *posagiem* nie należy zamykać, powinna być niedomknięta i dlatego zwykle koniec chusty albo ubrania wygląda ze skrzyni, umieszczonej na wozie; jeżeli się skrzynia przypadkiem zatrzaśnie, to zły znak, *ze taká młodá pani dzieci miała nie bedzie*.

posiady, 1) odwiedziny, *iść do kogo na posiądy*, *przysłek do wás na posiądy*, 2) przysłowie: *za jednym posiadem śniadanie z obiadem*.

pościel, *łóżko*, *śpiem na pościeli* tj. śpię w łóżku.

poskarpny, to je chłop *poskarpny*, tj. taki, co nie może prędko jeść.

Trzaby te owce podbyrkować, bo som poskarpne.

posmycki, drobna kradzież, porywanie cudzej własności.

postrachany, narwany, roztargniony, np.: *Maciek chłop nie prawie głupi, ino taki postrachany.*

postrzał, reumatyczny ból w kościach, (patrz: *gościec*).

postrzyc, postrzygli go, wzięli go do wojska, *ostrzyzony*, rekrut.

póst, post.

posynąć, posyneno me w krzyzach albo *posyneno me bez poły* tj, wpót, mięśniowy ból grzbietu albo krzyża.

potrefny, taki co potrafi, możny, potężny, (o Bogu).

poták, skrzynka przenośna do narzędzi kowalskich.

poturác, włóczęga bez chaty, *poturác sie*, poniewierać się, w piosnce: *poturácek*.

potrawy, siano albo rośliny pastewne.

potwora, potwór, używane często w złości o ludziach, *e, to potwora!*

powązka, szmata do cedzenia mleka.

powiher, powikrzyca, trąba powietrzna.

powiecki, powieki.

powinowaty, obowiązany.

powłócyсты, na Luptowie to ludzie majom takom powłócyстым gware, tj. że przeciągają.

powódki, lejce w uprzęży końskiej, *krzyzowe powódki*.

powódek, lejce.

powojnik, powijak.

powtarzała, krowa powtarzała, techniczne wyrażenie na powtórne dopuszczanie buhaja.

pozdajać, poskładać, ułożyć, złożyć, np.: *ozebrałeś wóz, biéda mi go pozdajać.*

pozalić, świniom albo kurom *pozalić* żarcie, tj. omaścić.

pozdrawkać, pozdrowić.

pozenę, pozenies, pognać, pognać, nie wiem, ka me pozenom.

poziérać, spoziérać, (patrz: *uspoziérać*), patrzeć, przyglądać się, czasem wyglądać, np. piosenka:

*Z orawskiego zámku chłopey poziérajom,
Cy sie popod Tatry bucki ozwijajom.*

albo:

*W murowany piwnicy tańcowali zbójnicy,
Kázali se piknie grać, a na nózki poziérać.*

poziór, bacność, nadzór, a także spojrzenie, np.: *dájze poziór na hałupe.*

poziornie, poziorno, mówią górale o miejscu, skąd widok rozległy i gdzie słońca dużo, *u nás na Karpielówce poziornie, aze sie dusa raduje, sitkie góry widne, od Murania po Osobitom.*

poznajać, poznajać sie, poznawać, poznawać się.

- poznanie*, np. *przycyń* albo *ubier deski o poznanie*, tj. troszeczkę, bardzo niewiele, odrobinę.
- pozwać, pozywać, wezwać, zawołać*, (patrz: *odkazować*) np.: *pozywali wás do wójta*, albo: *ociec cie pozywajom, cobys do niego seł.*
- pozegnać*, pobłogosławić w znaczeniu obdarzenia czemś, np.: *Pán Bóg nám pozegnáł, co sie uchowały trzy cielicki. Pán Bóg nám pozegnáł ćwioro dzieci.* Człowiek wchodzący do chatupy albo przechodzący w polu mimo ludzi śniadających, mówi: *Niek będzie pochwalony Jezus Chrystus, rac Bóg zegnać*, a ci mu odpowiadają: *Podźcie s nami śniadać*, a ten znów odpowiada: *z panem Bogiem śniadajcie, niech wám Pán Bóg przezegná* (albo *Boze wám przezegnáj*).
- pozycaná kukielka*, mówi się z rodzajem pogróżki, która ma znaczyć: oddam ci wet za wet, np.: *pytátek cie wiesnom, cobys me zratował, nie kciátes, pockáj ino, pozycaná kukielka! jesse na bide przyńdzies, nie dám nic.*
- prać*, rzucać, *ozeprać*, rozrzucić, (patrz: *naprać*) np.: *trza te jate ozeprać i od cała jom postawić jak sie patrzy.*
- prać*, przecie, a *prać* dobrze zrobiłem, chociaż przygániáł, a *pracem* ci gáddł.
- pradło, smaty, łahy*, bielizna.
- pragnięcka, zakcenie*, pragnienie czegoś.
- praskać*, bić, rzucać, *prasnąć*, uderzyć, cisnąć, np.: *prasnon go w pysk, prasnon go o ziem.*
- prawie*, zupełnie, w sam raz, *prawie* dobry moskál, *prawie* na mojom noge kyrpce.
- prawo*, wszelka ustawa prawna, wyrok sądowy, a nawet sam proces, wszelkie rozstrzygnięcie sporu, czy to w drodze polubownej, czy też za pośrednictwem władz rządowych lub sądu, np.: *wójta, starosty lub sędziego*, np.: *do rzędu idź, hań ci prawo zrobiom, po prawo pošli do wójta, isć do prawa, zróbcie prawo między nami, zgodzili sie w prawie, wziętek sie w prawo ze zoninym bratem; prawocić sie*, tj. procesować się. *Bańskie prawo*, tj. ustawa górnicza. *Kuba rusył prawo*, przysłowie: *lepsá hudá zgoda, jako tłuste prawo. Osłozyc prawo*, rozpocząć proces.
- prawućko, prawiusienko*, najzupełniej, nieomylnie, albo, właśnie, np.: *prawućko wjechał do obory*, tj. właśnie wjechał na podwórze; *my juz prawućko po wieśnie*, tj. my najzupełniej skończyliśmy wiosenne zajęcia, tj. orkę i siewy, (patrz: *prawie*).
- pre*, słonko *pre*, słonko sie *zapiéra*, słońce dopieka.
- prec, precki*, daleko, od *Wojtkowój hałupy nie prec do potoku*, *pójdem precki, aze na Luptów, z precka idzies? I tela juz nie prec.*
- prędy*, woda szybko bieżąca w potokach górskich kamienistych tworzy *prędy*.
- pręgnąć, pryngnąć*, o uderzeniu napiętej sprężyny, czasem o czło-

- wieku: *anik sie nie nazdał, kie Wojtek pryngnął do pola*, albo: *dziecko mi z ręki wypręgło* tj. wyskoczyło.
- prociw* albo *proci*, naprzeciw, *idzie przeciw nās.*
- prociwa*, przekora, przechyra, *prociwień*; *prociwić*, sprzeciwiać.
- próżniak*, *próżniaki*, rzeczy bezużyteczne, np.: *cóżeście takich próżniaków nakupowali?*
- próc*, *baby prójom piérze*, (tj. dra).
- pryc* albo *wyrek*, tapczan, *prycza*.
- prze*, dla, przez, np.: *prze Wojtkam hań poseł*, przysłowie: *prze za zdrość w niebie nie być.*
- przec*, zapierać się, np.: *przał i przał, dopiró pod kijem wzion sie przyznając.*
- przebatękać*, (patrz: *przesformiać*, *przetonckać*, *przełandycyć*) *zmitrężyć, on ta dzień przebatękał.*
- przebiorny* (zobacz: *przekłaśny*), *wybredny*.
- przebrać*, *przebrął cie Kuba w robocie* albo *z woze*, tj. wyprzedził, zrobił lepiej, więcej albo szybciej, ma lepszy wóz.
- przechylinka*, (po słowacku: *przehyba*), *przełacka* albo miejsce w górach na pochyłości będące, czasem mówią: *przegiba*.
- przedgodniá*, *M. Boska przedgodniá*: 8 grudnia.
- przedzěj*, dawniej, *przedzěj były lasy na Podhálu.*
- przedzionko*, dwa łokietki stanowią jedno *przedzionko*.
- przegonisko*, droga do wygonu bydła pomiędzy polami.
- przekázka*, podejrzenie, poszlaka, np.: *béla na niego przekázka*, czasem w temże znaczeniu mówią: *przeukázka*, *przekazować*, *nijakij przeukázki na niom nie bélo*.
- przekazować sie z cyn*, chwalić się czem.
- przekłaśny*, *wybredny*, *przekłaśnica*, *wybredna*, *grymaśnica*.
- przekopyrtnąć sie*, *przewrócić sie*, np.: *jak go stusił, to sie hnet przekopyrtnon.*
- przełandycyć*, *przełandydzyć*, (patrz: *łandyga*), *przełandydzyliście cały dzień, a roboty mało*.
- przełęc*, (*przełacka*, *przełacka*), *przełęcz*, na grzbietowej linii góry albo pasma gór (tz. *grani*) miejsce nieco spłaszczone (najczęściej pomiędzy dwiema wystającymi ścianami skał znajdujące się), przez które można przejść na drugą stronę góry.
- przełęcysty*, *wygięty*, *przeięty* w grzbiecie, np.: *kón przełęcysty*, *dach przełęcysty*.
- przenosenie*, przykre przejście, w znaczeniu *zatargu*, *zwady*, np.: *miátek ś niom wielgie przenosenie*.
- przepadzisty*, dużo jedzący, a zawsze głodny i chudy (na Mazowszu *przepadziwy*).
- przepatrzowiny*, (patrz: *dowiadły*) pierwsze odwiedziny u panny, po których dopiero mogą nastąpić *námówiny*.
- przepragnąć*, *mléko sie przepragnie*, tj. *przekisnie*.
- przepytować*, *przepraszać*, (*pytać*, *prosić*) np.: *przepytujem wás bar-z*

- piknie, co byście się na nas nie gniewali, uchowaliśmy — przepytujem — piknego wieprzka*, (tj. z przeproszeniem).
- przeręczyć, wyręczyć, przeręć-ze mnie, bok się cysto umordował*.
- przerwisko*, roz pogodzenie się po długich deszczach, np.: *niekze ino wietek nowowi poda pogode, hnet się zrobi przerwisko*.
- przeskocka*, czasem mówią zamiast *przespanica*.
- przespać*, spółdzić dziecko nieślubne, np.: *Kuba przespął Maćkowom dziewczkę*, tj. stał się ojcem jej nieślubnego dziecka; *przespanie* (akt zapłodnienia poza małżeństwem).
- przespać się*, o kobiecie — mieć dziecko nieślubne, np.: *przespała się Kaśka od Kuby*.
- przespanica, przespánka* (patrz: *przeskocka*) matka nieślubnego dziecka (wyraz ten nie innego nie oznacza). Lud na Podhalu, trudniąc się przeważnie pasterstwem, i pojęcia moralności musiał mieć zbliżone do typu ludów pasterskich, a więc znacznie luźniejsze niżeli w równinach. *Odium* dla kobiety, według pojęć górali, rozpoczynało się i kończyło na *przespaniu się*, tj. posiadaniu nieślubnego dziecka, wszelkie pogardliwe wyróżnianie w mowie kobiet złych obyczajów jest produktem najnowszych czasów (patrz: *włóka*), góral właściwie znał tylko jeden wyraz pogardliwy *przespanica* — a *dziewka*, dopóki nie miała nieślubnego dziecka, była zawsze *dziewkom*, bez względu na jej złe, czy dobre obyczaje. Dla uzupełnienia pojęcia o pewnem rozluźnieniu obyczajów *podhalań* dodać należy, że dawniej jak i dzisiaj korzystają do pewnego stopnia z wyżej wzmiankowanej swobody tylko dziewczki; kobiety zamężne łżejszych obyczajów należą do dość rzadkich wyjątków.
- prześlągły*, niedołężny, powolny, zmęczony, *on ta taki niedosolony, łazi taki prześlągły*.
- przesformiać się, zesformiać, sformiać się, całys dzień tak ino przesformiał, zesformiałek całucki dzień koło hałupy i nicek nika nie zrobił, nie sformiaj się koło mnie — idź, ka fces!* (patrz: *przebałękać, przebandycyć, przetonckać*).
- prześlica*, część składowa *kądzieli*, czasem osadzony na niej bywa *kręzel*, a częściej wprost na prześlicy przytwierdzają *kądziel* (tj. len) do przędzenia.
- przetłoka*, przedeptanie śniegu dla umożliwienia komunikacyi.
- przetonckać, całucki dzień przetonkał i nie zrobił nic*.
- przetyrmanić*, zniszczyć majątek, stracić pieniądze, *to tyрмаk! przetyrmanił całom ojczyzne, rozrzutnik*.
- prześluzone*, o robocie nierówno zrobionej, *przędza prześluzona* tj. nierówna.
- przewlecenie*, bielizna, np.: *pachołkowi u nas dajom służby pięć trzydzieści papirków, ćwioro przewlecenia, kyrpocy, co zedre i habryke*.
- przewłacka*, mitrega spowodowana przechodzeniem do roboty z miejsca na miejsce, np. przy *gazdowaniu* na kilku *dzier-zawak*.

przewładać, przewładam, ds, np.: roboty w halupie było dużo, ale my jom przewładali.

przewyrtnąć, przewrócić, np.: aże puknął od śmiechu, mało się ze stolcem nie przewyrtnon.

przeziór, 1) idź ze do nik, nie gádaj nic, ino tak na przeziór tj. na wywiady, na zbadanie, na przypatrzenie się, 2) przeziorem nazywają także jasny punkt nieba wśród zachmurzonego horyzontu, 3) w tylnej ścianie izby, wyjęty z pomiędzy płaz kawalek zbitego mchu, dla przezioru, dziura ta, zatykana zwykle szmatą, nazywa się przeziorem.

przekázka, przekazować, (patrz: przekázka), czasem znaczy przepowiednia.

przeumarcie, letarg, cłek przeumarty, człowiek w letargu.

przeziéradło, zwierciadło, (czasem źródło).

przeziora, taki cłek niezręany. co się od niego i statek popśni, kie zażre do sopy — a i urok się łapi od przeziory (patrz: niezręcny, gościec, porobiska).

przez uroku albo psie ocyska (na Mazowszu na psa urok) powiada człowiek dla odpędzenia uroku, wchodząc do cudzej obory dla obejrzenia koni lub bydła. Mówią także: soli ocy (tfy, tfy), albo: na psa urok, albo nie urocno.

przy, posiedź ze na kwile przy Wojtkowi.

przybácyć, przypomnieć, nie przybácyłek wziąć ciupagi.

przybrać do głowy, zabić sobie klina w głowę (o turbacyi), np.: co-sik se przybródł do głowy.

przychódek, komora celna przy drodze albo przy rogatkach miejskich.

przychodne miejsce, albo: przystup dobry cy ku kolibie, cy ku halupie.

przychodzić komu, — on wám przychodzi swák, — ja ji przyhodziem stryk.

przyhławek, we młynie wodnym dwa są przyhławki, tj. dwa kawaly czworograniastej belki, na których obracają się koła.

przyjácielstwo, pokrewieństwo, przyjáciel, krewny, np.: oni się radzi widzom i majom się za co, zaś przyjácielstwa między nimi nimás nijákiego. — Stasek z Jantkom w przyjácielstwie, Jegomoś ślubu im nie dadzom, trza pytać o ispenie.

przyjednać, najęty chłop do pluga.

przyjma, kawalek drewna poprzecznie łączącego włóki, który w środku na sworzeń, do tylnego nasadu gnátek przymocowany, łączy gnátki z włókami.

przykłapcić, zesłabnąć, np.: i kónie choćkie przykłapcom i chłop skłaptawieje, kie się przerobi, — kłapciaty, z uszami spuszczo-nemi, niédbały, leniwy.

przykolankować albo skolankować, przewróciwszy kogoś, przyciskać go kolanami do ziemi.

przykopa, sztuczne koryto, którem wodę z potoka skierowują do młyna albo tartaku (patrz: młynárka).

przyłop, budynek *pod przyłop*, *stawiać pod przyłop*, wszelka przybudówka.

przykładać ku cemu, przyrównywać z czem, np.: *ku niemu się nie przykładaj*, tj. z nim się nie porównywaj.

przykrzepło, albo *przyskrzepło*, mówi się o przymrozku po odwilży, np.: *dziś na polu przykrzepło, sanica będzie dobrą*.

przyłáz, ostatni u góry okrągłak w ścianie boiska, po którym przechodzi się na poddasze, ma wyciętą *wrębę* dla łatwiejszego wciągnięcia się ręką.

przymiárek, to, co przynosi miarę, dodatek do miary, wyżej miary, z czubem.

przymowa, przysłowie, np.: 1) *na całym dziury nie sukaj*, 2) *na twarde zbiorki djabli syjom worki*, 3) *ty po cudze z rącko, a djaból po cie z wozem*, 4) *śmieje się, jak głupi do syra*, 5) *a ón ta dobrze żyje, bo mu pomogły wójtowe kije*, 6) *z łudny miski bida jeść, kie je próżná*, 7) *pojednemu motyka goli, a drugiemu i brzytwa nie kce*, 8) *z płacącymi płac, ze śmiejącymi się śmieją*, 9) *nie ten majster co zanie, ba ten co skończy*, 10) *u skąpego zawse po obiedzie*, 11) *u skąpego po obiedzie, u leniwego po robocie*, 12) *kázdy pták galgán, co do swego gniazda paskudzi*, 13) *raniéjsy dęsc a bábski płac, na jedno wyńdzie*, 14) *nie tego płaski co ik wié, ale tego co ik zjé*, 15) *przy prawdzie nádali zajedzies*, 16) *na obłudzie nic daleko nie pudzie*, 17) *ten co nie opatrzy, a kupi — to je do śmierzci głupi*, 18) *nie była nigdy ze psa baranina, ino zawse psina*, 19) *dájze chłopie rząd, kie nie wis skąd*, 20) *równy z równym, gównno z gównem*, 21) *drobno orz, gesto siéj, rzadko jédz, a bedzies gazdom*, 22) *pikná mi boleś, co se dá tak dobrze pojeś*, 23) *bez ludzi do ludzi — bez świętych do nieba*, 24) *skąpy má pełne kąty, a scodry má prózne torby*, 25) *wtedy chłopcy podskakujom, kie na kotle miéso cujom*, 26) *kogo Pán Bóg stworzy, tego i nie umorzy*, 27) *jaki kij wzionéś, takim sie podpiráj*, 28) *wolá tego, co świat Jeqo*, 29) *lepi być wilkołakiem, niżli nieborákiem*, 30) *fto od strachu umiérá, to mu bedzinami dzuoniom*, 31) *lepi w marcu wilka uwidziéć, jako chłopca bez odzienia*, 32) *mały máj, krowie dáj, a kie przyńdzie wielgi máj, to jom w pole kijem wál*, 33) *dájze komu zone, sám obłapiáj słome*, 34) *komu sie nie leni, to mu sie zielni*, 35) *kie já mám, to zjém sám, kie ty más, to zjédzmy wráz*, 36) *podź, pochádzáj, nie zawadzáj*, (mówi się o rozrzutniku, który wszystko rozdaje, sprzedaje i marnuje), 37) *pies sie chyci psiny, kie nimá baraniny*, 38) *kie wilijá Matki Boski przedgodnij mróz, to wygryzki do gnoja włóz, a jak na M. Bosko kałużki, to wyciąg z gnoja wygryzki*, 39) *jak wilijá Sytkich Świętyk mróz, to se schowáj wóz, a jak nimá mrozu, to nie chowáj wozu*, 40) *stawia sie jak wes na grzebieniu*, 41) *jakoś*

chowała, taką powała, (mówi budźarz z przekasem do gądziny, która go przez czas roboty źle karmiła), 42) liże sie wodzicko bez moje garlicko (o leniwym), 43) kie za dudek zapuścis głodu do brzuchu, to go pote i trzoma nie wyzenies, 44) zawdy pan Bóg złący leniwego z ręcym, 45) niedaleko ciotke mamy, pódźmy do nój, pośniádamy, jak nám bedzie ciotka rada, pociekamy i obiada, 46) dre jak świnia wór, 47) ślepemu dość jedno oko, 48) kto nosi torbe, tego torba niesie, 49) koła koło kościoła, a osi we wsi, 50) byłbyś prawie po śmierć chodzić, 51) nie štuka do sceci nasrać, ale biða snij wylizać, 52) choćbyś sie dziął w zelezie, to cie pan Bóg nálezie, 53) obiecnicza z bica, albo: 54) mądry obiecuje, głupi sie raduje, 55) z głupim sie nie dogádás, a ze smarkatym sie nie najés, 56) niekze glajcárz chodzi, pokił sie dudek nie nagodzi, (przysłowie to najczęściej znajduje zastosowanie przy wydawaniu córki za mąż. Przebiegły ojciec często nie wygania nawet płonego parobka, trzymá go na rzeczy, nie daje żadnych zapewnień w nadziei, że sama obecność konkurenta może sprowadzić do chaty kogos lepszego i zamożniejszego). 57) Nadzieja w Bogu, w torbie chléb, 58) nie za nás świat nastál, nie za nás sie skoncy, 59) dobrego karcyma nie zepsuje, a złego kościół nie naprawi, 60) włásná chwála u drzwi stála, dali nie sła, bo sie báła, 61) nie urodzi sowa sokoła, ba takie sowie jak i sama, 62) kie já do tobie nie pijem, to ty do mnie nie zdrówkáj, 63) kie do cie nie zdrórkám, to mi nie odpowiadáj, 64) wszédyl chléb o dwu skórkak. 65) nágorsy z dziada pán, 66) przygnia motyka gracy, a tu som oba jednacy, 67) uprzec sie jak rzyć na sramie, 68) bzda gównu zhyć, 69) zjadby gównu z pod sie, kieby mu nie śmierdziało, 70) fto za kim ręcý, to go djaból grzderý, 71) latać, jak pies z przebitom nogo, 72) słucháj uchem. nie brzuchem. 73) wtedy uzyć, kie nie kupić, 74) nie ten chłoy, co do gárzci pluje, ba ten co na suho bije, 75) nie wraźáj sie, jak usrana kosula do rzyći, 76) lepi z brzyćkim pod pirczyno, jako z ładnym pod jedlino, 77) piérsá wina darowaná, druqá opuscaná, trzeciá bitá. 78) choć słomiany ociec, kie ociec, to go sanuj, 79) fto starsy, to má ogón twardzy, 80) nie bij świętej ziemie, bo by cie nie przyjena, 81) já nie lékárz, pán Bóg lékárz, jak nie umres, to postékás (żartobliwe pocieszanie chorego), 82) u wdowy chléb gotowy, sérece zaka-liste, 83) za jeden kliniec stracis podkówe, a za podkówe mozes stracić konia, 84) jak co komu miłe, chociaby było na poły zgniłe, to mu bedzie przecie miłe, 85) po dobrej strawie dobrá woda w stawie, 86) obziéráj sie na zadnie koła, albo: 87) fto sie nie obziérá na zadnie koła, to źle wygazduje, 88) po wiecerzy káždy lezy, 89) pańskie spanie, dziadowskie sniádanie, 90) nie miesáj sie z plowami, bo cie świnie zjedzom,

91) *co po honorze, kie pusto w kómorze*, 92) *kręci sie jak suhá rzepa w rzyci*, 93) *kieby nie klin, a nie mek, toby budárz zlek*, 94) *jak we świętom Jagnieskie jasno, to o len ciasno, a jak pochmurno, to o len nie trudno*, 95) *jeden kse, drugi do lasa*, 96) *naprzód nie wychodź, na zadku nie ostawáj i do środka sie nie pcháj*, 97) *fto robi posmycki, potraci onycki*, 98) *Lasoty, cás do roboty*, (w grudniu dzień po Młodziankach), 99) *lepi starego dźwigać, jako młodego ścigać*, 100) *biéda má nogi, a chléb má rogi*. Patrz wyrazy: *bar-z*, *biéda*, *brechać*, *bryja*, *do znaku*, *duhać*, *dźwiérz*, *fto*, *gazda*, *gaździna*, *kany*, *kie*, *ludzki*, *małojádka*, *miara*, *mihal z gówna*, *mścicy*, *na*, *napowiadać*, *nie chodź*, *nie módz*, *ozpatrzować*, *parobek*, *plowy*, *placić*, *pohaby*, *pójd*, *pokłéba*, *posiady*, *prawo*, *przywara*, *prze*, *rajca*, *rzekomo*, *rzezać*, *sam za sie*, *siągać*, *skwapny*, *sołtys*, *spodki*, *teli*, *warować*, *warza*, *winowaty*, *wirtelik*, *wrazica*, *wte*, *wywalowac*, *wyгнаć*, *zapora*, *zaskakować*, *zażréć na kogo*.

przynapić, np.: *Bartek je dobry chłop, ino sie rád przynapijá*.
Formy częstotliwe bardzo często spotykają się w gwarze góralskiej, np.: *pospodawać*, *uspodawać*, *trza wiedzieć gościom przy stole syćko uspodawać*, *polowować*, np.: *jesieniom my w Hrubym reglu polowowali*, *uobłapiac*, *uspoziérać*, *przenimagać*, *przynadobyć*, *pozowydawać*, *dosprzycyniac*, np.: *sytko sie do ty śmierzi dosprzycyniało*.

przynukać, gwałtownie zapraszać, *przynuka*, *zniewalanie*, *prośby*, *przypirło*, *śniegiem przypirło*, tj. *śniegiem przypruszyło* (*przypierzyło*).
przypir-zek, nowy, niewielki śnieg, np.: *wiesnom na przypir-zkach zwiezieme réste gnoja na pole*.

przypłacina. wszelka łata, którą cieśla przy budowie domu *nadstawiá* (sztukuje) czyto płazę w ścianie izby, czy deskę w powale, jeżeli pierwotnie przygotowany materiał okaże się niewystarczającym.

przypory, dwa otwory na przodzie w spodniach góralskich.
przyród, (zobacz: *matura*), *usposobienie wrodzone*, np.: *taki juz miał przyród djábelski*.

przysurucić sie, o chorobie, np.: *róza mu sie przysuruciła*.

przyścianek, na boisku przy ścianie mała zamykana przegroda na sieczkę i ziarno.

przysiádka albo *siádka*, w kądzieli płaska deseczka, na której osadzona jest prostopadle *prześlica*, prządka przy robocie przysiąda ją i w ten sposób ustala cały przrząd.

przysobić sobie albo *sobić se*, *swoić se*, *przywłaszczyc*, np.: *przysobił se kęs roli, lasu* albo też *pérc* przez cudze pole, wyrażenie to nadaje się najlepiej w tych wypadkach, w których własność w pojęciu prawnem, powstaje z tytułu przedawnienia.

przestrzégac sie, *skradać sie*, *podchodzić*, np.: *cap sie pás w upłá-*

- zie, a Jamróż po za turnie z flintom sie do niego przystrzégál, (patrz: strzędz).
- przywara, w brudnym, oddawna nie mytym garnku przywrze do ścian wewnętrznych brud i niedojedzona strawa, stąd po garnku przywary, np. przysłowie: *wyśmiewá sie kociól z gárca, a sám przywrzál na dwa palca*, albo: *jakiemi gárnek przywarami nawre, takiemi śmierdzi*.
- przyździorbic, (patrz: zdziorbá), uciulać, cheiwie zbierać, co ka ułapi, biere a skłáda.
- przyzenić sie, ożenić się z posiadaczką chałupy i roli i gazdować na żoninym majątku, np.: *Wojtek wscyp na Karpielówce, on sie hań dopiró przyzenił*, (patrz: wstępień).
- przyznać sie do kogo, poznać kogo, np.: *ni mógek sie doń przyznać*.
- przyznając sie, przyznać się, np. do popełnionej kradzieży.
- psiakość zatraconá, często nżywane przekleństwo.
- psiárcyk, oprawca.
- psiárka, 1) licha, nizka trawa, 2) wymyślając: *e, to psiárka jedná! psie ucho*, zawiązać węzeł na psie ucho, tj.: *coby oba końce sły do pośrodká*.
- psiá kudła, jeżeli koń ma *psiom kudle* (tj. sierść grubą i długą), to łatwo okuleje; wyrażenia *psiá kudła* używają często w gniewie o ludziach upartych, np.: *pojedna baba psowatá to ma takom psiom kudle, co ji niják rady nie mozes dać*.
- pskáć, wybuchać śmiechem.
- psota, niepogoda, deszcz, np.: *nie hódź nika, bedzie psota*.
- psowaty, nieposłuszny, np.: *já ta nie takik psowaty, zrobiem co kces*.
- pstro, 1) *pstro rachować*, bedzie z tela na Suchom górze trzy mile, tj. lekko licząc, 2) *jak ze ci ta wysto Wojtek? Jesce ta fała Bogu wysła mi pstra sroka*, tj. skończyło się na niewielkiej biedzie.
- pstrocina, *zepstrzyło sie, zepstrzyły sie góry*, tj. śnieg miejscami przeginał.
- psy paść, prowadzić życie rozpustne, rozwiązłe.
- przyjść o co, przyńść o co, w takom psote po nocy jechał nie bede, o konia byk przyseł, nie zachódź w głowe, bo unet o rozum przyńdzies, po karcymach nie láz, o zdrowie przyńdzies, z byle stary flinty strzelál nie bede, ozerwie, a ocybyk przyseł.
- puciera, pucierz, drewniane naczynie na szafasie, przechowują w niem żętycę i klagają mleko.
- puharek, szklanka.
- pucka, drewniany tłuczek z twardego drzewa w kształcie dużego młota.
- pucyć, gnieść, *ozpucyć*, rozgnieść.
- puk, stęchlizna, czasem swąd, np.: *te księze piniondze, to takim psim pukiem przędóm, co nika pozytku z nik ni más*.
- puknąć, pęknać, *pukali my od śmiechu*.
- pulás, pulka, indyk, indyczka.

pur, taczki, (*toki*).

purdu albo *ciura*, wymyślając w złości: *e, purda, kaześ tak długo siedział?*

purdać, duhać, purdać do watry, ozpurdaj watre.

puscać, w górach o miejscach, przez które nie ma przejścia, górale mówią: *nie puscać*.

puścizna albo *bór*, torf, torfowisko.

pustacie, pustki, nieużytki.

putnia, drewniane naczynie o jednym uchu, do pojenia koni w drodze.

puzdro, jądra u konia.

pyplać, gwazdać, robota spyplaná, zbabraná.

pyrcić, robić *pérc* (pyré), chodząc przez pola po trawie albo po śniegu.

pysk niewymieciony, mówią o prostakach, używających w mowie szpetnych i cynicznych wyrażen, np.: *ta má pysk niewymieciony*.

pyskowác, okówka na pysk bydłęcia, upleciona z korzeni.

pyta, pytka, pennis (anatom.).

pytać, weselny družba.

pytać, prosić, (*przepytywać*, *przepraszać*), patrz: *upytac, napytac*.

pytanie, prośba, np.: *chodzil po pytaniu* tj. po zebraniu.

pytlikowác, biedz drobnym krokiem, a także mówią: *tyrlikać*.

rabiák, surowy, niepolewany, wielki, pękaty garnek.

rabanisko, miejsce po wyrąbanym lesie.

rabanica, siekiera do rąbania drzewa.

rac, raci, 1) racice, *ralki*, małe raciczki z tyłu racie krowich lub owczych, 2) słupy okienne albo u drzwi w chacie góralskiej wiążą czasem *na rac*.

racěj, racy, raczej, prędzej, chętniej, *náracěj*, najchętniej.

rád, radzi, wyrazu tego często używają górale, np.: *on tyz rád co babe wzion, Kuba rád duzo gádá*.

rád widzieć, lubić, kochać, mieć sympatyą, np.: *oni cie radzi widzom i já cie wdy rád widzom*.

radošniki albo *krzciny*, chrzciny, *sádek wódki kupili na radošniki*.

radzić, rozmawiać, mówić o czem, np.: *radzili my z Wojtkiem o nie-dźwiedziu*.

rafać, 1) rwać, obrywać, 2) obrywać nasienie lnu, *len rafać*.

rafy, narzędzie do zbierania nasienia lnu.

rajca, radca, ten co doradza, np.: w gniewie lub żartem mówią nast. przysłowie komuś, kto nieproszony chce radzić: *já nie pytám rajce, kie mi sie srać kće*.

rájwak, hałas, zamieszanie.

rajtok, dzieżeczka na mleko z jednym uchem z boku.

rak, 1) *rymác*, tj. stempel od strzelby, zakończony jest *rakiem*, tj. grajczarkiem do wykręcania naboju, 2) w staroświeckim wozie pomiędzy dwoma *wojnickami* na osi przymocowany kawał drewna na zakładanie orezyka.

- rańtuch*, prześcieradło haftowane, białe, noszone dawniej przez góralki zamiast chustki na ramionach (wychodzi z użycia).
- raptawy*, *raptawiec*, ospowaty — a także w gniewie: *ty psie raptawy!* mówią także: *żaba raptawá*.
- raty*, 1) wykrzyknik, służy często w mowie dla wzmożenia wypowiedzianej myśli, np.: *na raty, to musicie dzisiaj odjechać? owies żrały, hybáj na raty kosić, — piniendzy béło, co raty, — no jakoz, rada jesteś Maryna? — o raty!*
- razić*, śmierdzić, np.: *uhył sie Kuba ku dźwiérzom, bo razi od ciebie*.
- rebel*, patrz: *ziobro*.
- reberyja*, (patrz: *poruseństwo*) bunt, powstanie.
- reberyjánt*, buntownik, powstaniec.
- recek*, mała myszka, podobna do kreta.
- recica*, rzadki przetak do przesiewania owsa albo żwiru.
- redykać sie*, iść ze statkiem do hal na wiosnę, albo z hal do domu powracać jesienią. *Redyk*.
- redykálka*, kawałek syra, którym juhasi obdarzają spotkanych przy redykaniu się owiec z hal do domu. Na *redykálki* wyrabia czasem bacia różne z syra sztuczne figle, najczęściej kaczki.
- regle*, lasem pokryte podnóże wielkich gór.
- rękawice*, w *rękawicach robić*, tj. pracować od niechcenia, aby zbyć, np.: *dám ci robote, ino sie przyłóz do nij przez rękawic*.
- rękownik*, poręczyciel, *pozycać na rękownika* tj. za poręczeniem.
- reks*, obyczaj, obyczajność, mores, np.: *trza było mieć reks, — já cie naucem reksu, — nie mieliście nijakiego reksu, na wesele iść, kie wás nie pytali*.
- retelny*, rzetelny, *na Kube sie opuść, on je chłop retelny; godniem głuhy, retelnie trza mi pedzieć, co wyrozumiem*.
- retelność*, rzetelność.
- rewać*, drzeć się, beczeć, ryczeć, *rewáj*, płaska, np.: *rewie ze tys ta małpa — i krowy rewajom*.
- rezuwitny*, rezolutny, *dziwka rezuwitná*.
- rnąć*, zwalić, uderzyć.
- robotny*, pracowity.
- roboty*, żniwa, *zbiórki*, czas żniw, np.: *to było prawie w roboty albo oddám ci w roboty, siene roboty*, czas zbierania siana.
- rohlić sie*, kręcić się, niespokojnie się zachowywać.
- rodzina*, pokrewieństwo, *Kuba mi rodzina*.
- rogowe*, mały datek pieniężny (2 lub 4 centy) pastuchowi, przy kupnie bydłęcia lub owcy.
- rok*, 1) *roki*, lata, 2) w znaczeniu terminu, np.: *przyseł rok przy-siędze* i tu następuje opowiadanie o strasznych następstwach fałszywej przysięgi.
- rokita*, dawna nazwa: *samowzion* (*Salix silesidea*); stąd nazwa, że sama się zasiewa w zrzębach.

rola, dawna miara gruntu.

rości, len sie na rosie w słuhak rości, jak je w mocydle niedomocony. rosiaty, pstry — o maści konia lub bydłęcia.

rosół, woda osolona, *syр rosolić*, tj. solić syр, zanurzając w tz. *rosole, rosolenie, mieso sie rosoli*.

rośtoka, roztoka, 1) takie miejsce w dolinie górskiej, przez które z dwóch stron przepływają dwa potoki, 2) służy za nazwę kilku górskim miejscowościom, np. *Roztoka* naprzeciwko doliny Białej wody, 3) *rośtok*, miejsce odpoczynku w górach: *hań na upłazie zrobimy se rośtok*.

rowas, umartwienie, kłopot, a przedewszystkiem dług, kredyt, np.: *wzionek chleba na rowas, Kuba má w karcymie rowas nie mały*, tj. dług nie mały. (Wyraz wzięty od węgierskich Słowników: *rowas* oznacza patyk, na którym chłop karbuje ilość wypitej na kredyt wódki).

równia, rówienka, równina, równinka.

różki, 1) gałązki smrekowe, ubrane różnobarwnym papierem i białem pierzem, przyczepiane do chomąt końskich na wesele, 2) *różka*, a) poczęstunek dla budarzy, jak krokwie na dachu postawią, b) gałązki smrekowe, któremi budarze zdobią krokwie nowobudującego się domu.

roznowaty, bic do strzelaniá (do łupkaniá) ma być roznowaty, tj. *zbiezysty*.

rozny statek, rogacizna.

ruły, rury, flintowe ruły.

rumolić, o deszczu ulewnym mówią, że *rumoli*.

runek, runko, roślina, kwiat biały w środku żółty (*Chrysanthemum*).

rychliny, w uprzęży końskiej rzemienie, idące od *nábierdka* do chomonta.

ryf, miara długości.

ryło, ryj.

ryma, rema, katar.

rymác, stempel od strzelby (patrz: *rak*).

ryniawá, świniá ryniawá, tj. *zabolaconá, niecystá*, wyrażenie używane także przy wymyślaniu w złości.

rypa, rypy, duża przestrzeń zarzucona zwaliskami skał.

rys, rysie, w chacie wypusty wierzchnich płaz, na których się wspiera strzecha.

rytki, drabinka do snucia w tkackim warsztacie.

ryzować, ozdabiać rzeźbą, np.: *łyżnik piknie ryzowany, stoléc ryzowany, spinka ryzowaná*.

rządny, o chłopaku dorastającym około lat 16, zdatnym już do roboty i rozgarniętym, powiadają, że jest *rządny*.

rząsa, kłos owsa, (patrz: *rzytowie*).

rzáz 1) ostrze, np.: *siekireście mi dali głuhom, nijakiego nimá*

rzazu, 2) to miejsce, przez które piła przechodzi przecinając kłoc na deski.
rzekomo, niby, np. *przymowa: rzekomo hory, a zjé tak, jako i hoć który.*
rzepa, (patrz: *grule*), *rzepisko*, w niektórych wioskach ziemniaki nazywają *rzepą*.
rzęzać, bić, np. przysłowie: *strzezonego pan Bóg strzeze, leniwego kijem rzeze.*
rzęząca albo *rzęzącna skrzynia*, sieczkarnia.
rzęząk, 1) tryper, 2) piłeczka do zarzynania tz. szpong.
rzonie (czasem wymawiają: *rzomnie*) wiele, dużo, np.: *rzonie bęto ludzi na odpusćcie.*
rzyć, zadek, wyrażenie: *ogolić psu rzyć*, tj. nie wykonać nic mądrego.
 Jaskółka śpiewa:

*W rzyci widły, w rzyci widły,
 A na końcu gwóźdz,
 Pójdze ku mnie, pójdze ku mnie,
 Bedzieme sie bóś.*

rzytowie, spodnia połowa snopka nazywa się *rzytowie*, wierzchnią połowę owsianego snopka nazywają *rzęsq*. *Kie zajédzás pod kryde, jedź z woze od rzytowiá, a nie od rzęsq.*
rzyżná siekiera, *rzyżny nóz*, ostra siekiera, nóz.
rzyżnia, z trzech źerdeł zbite koryto do spuszczenia *sajt* z góry na równinę.
rysák, mały graniasty kawałek drewna, z boku ma dwa małe ruchome drewnienka, służy stolarzowi do znaczenia miary na desce. (*Streichmaase*).
Sadawy, o maści bydłęcia, pośredniej pomiędzy czarną a gniadą.
sadza, goza, więzienie, np.: *do sadzé posel.*
sahlérz, oszust, szachraj, *sahlerzyć*, *zydy syćko sahlérzom* albo *sekmaniom*.
safranik, kramarz wędrowny.
sajta, polano.
sak, mała siatka do łowienia ryb.
sakowite, *sakowe*, rozmaite, różne, np.: *sakowite som jest na świecie chorości, sakowe rzecy potrzebne som do hałupy.*
sala, we wozie dwa kawałki drewna, przytwierdzone do dwu osi *tlarenkami* (*tlarenek* albo *klarenek*), na *zadniej sali* tkwią *zadłubane kłonicie*, a na *przedniej kołowróć*, umocowany *swornikiem*.
sałas, *szalas* z okrągłaków, mieszkanie bacy i juhasów w halach podczas lata, w *szalasach* przerabiają mleko na *zetyęc* i *syry*.
sałasnik, ptak (*Ruticilla tithis*) patrz: *gazda sałasny i śliniogórz.*
sám za sie, sobek, egoista, np.: *Maciek to je taki sám zá sie, nikomu nie zycy, ba sobie, przymowa: sám za sie, jako prosie.*

samarysek, roślina (*Tamariscus*).

samorodny, sprzęt drewniany, złożony zwykle z kilku osobnych części drewna, np. *stołek*, *obońka*, nazywają górale wówczas *samorodnym*, jeżeli wyjątkowo wykończony jest z jednej sztuki drewna albo też z mniejszej liczby pojedynczych części, aniżeli to zwykle bywa, np.: t. z. *psik* jest *samorodnym* stołkiem, a *mosurowá obońka*, jest także *samorodná*.

samowzion, patrz: *rokita*.

saniárka, owca z rogami w tył pochylonymi.

sanica, sanna.

sanować, oszczędzać (patrz: *oscieniać*), *sanobliwy*, oszczędny.

sańta, roślina (*Nepeta cataria*).

sapka, kluski owsiane (Nowy Targ) np.: *śniadátek sapke z mlikie*.

sár, szereg tarcie albo gontów na dachu.

sárówka, tarcica do pokrycia dachu.

sarapata, kłopot, bieda, tarapaty.

sarkać, *wysarkać*, *źłopać*, *wysać*, np. o niedźwiedziu mówią, że, jak konia zabije, to *nápirwy krew ś niego wysarká*.

sarłooki albo *świdrowaty*, zezowaty.

sata, czterograniasta chusta, z omiesnego płótna, w którą się syr kładzie, a *żetyca* ocieka z niej do gielety.

sátra, dla ochrony bydła w górach dach z gałęzi, wsparty na żerdkach.

sádek, niewielka beczka, *cały sádek wódki wypili*.

sásiek, *somsiek*, duża skrzynia *na izbie*, tj. na poddaszu, zrobiona z gontów, służy do przechowywania ziarna (a skrzynia z desek z przegrodami wewnątrz nazywa się *safarnią*).

sceklawy, o psie czujnym i często szczekającym, *psik sceklawy*.

scelina, *scypa*, kawałek drewna urąbanego ze sajty.

ścieńciwieć, (*ścieńciwiony*, *wycieńczony*), *zmizernieć*, np.: *baba mi od óny niemocy cysto ścieńciwiała*, (*tak, co ino cień ostáł*) albo *zejzrzała*.

ścérbák, pewien gatunek trawy.

ściebać, *nizać*, *nawlekać*, *zadzierzgnąć*, np.: *baca w sałasie ściebie na powrozek sytkie zamiérki. Pácierze na nić ściebać, abo korale na wojke*.

ściebło, *żdźbło*, *żdziebło*, np.: *ten juz ściebła na krzyz nie przelozy, ani kołka zakrzesać nie zdole*.

ściel, patrz: *barłóg*.

ścieć, przestrzeń ziemi zrównana do palenia węgla.

ścigać się, — *owce sie ścigajom*, — *krowy sie biegajom*, a *kobyła sie bije*, (o popędzie płciowym).

ścigalina, mówi kosiarz o lichym owsie albo o lichej rzadkiemi kępami trawy porośniętej łące.

ścignąć, *zdążyć*, *zabrać się*, *wziąć się*, np.: *na coś hań jeháł? a ścignonby ci koń noge złamać — a ścigby sie tys i zabić? — ścigliby kie na óny mláce hałupe stawić*.

ściślać, skąpiec, *uściślać się*, skąpieć.

scotwa albo *sotwa*, mówi się w nienadziei i narzekaniu, *e*, *scotwa ta będzie co z tego*.

scudzać, dłubać, przetrząsać, np.: *nie scudzaj mi w torbie*.

sculgać, *sculgnąć*, palcami głośno przytknąć.

scypica, szczypawka.

scygólny: *brat zaszł do pieści o scygólnyk dwók wátrzníákak i pięci karpíelak* tj. o niezem więcej.

scyplawy, ostry, *scyplawá bryndza*.

sedzelina, sadż, osadż, (tz. na Mazowszu „biały mróz“ na dachach i drzewach).

sekmanić, szachrować (patrz: *sahlerz*).

sekucyja, egzekucya.

semerdák, mówią o człowieku lichym, słabym, nierozgarniętym i bez charakteru.

sepetlawy, szepleniący.

serdák, kożuszek bez rękawów, noszony na Podhalu zimą i latem.

seredzić, *brygantować*, *zdumkotać*, wymyślać, kłąć, np.: *naseredził mu doś*.

syrzyna, *syrzynka*, ścierka, także kawał płótna.

swora, gatunek skały gąbczastej (martwica).

swornik, sworzeń (patrz: *sala*).

siácie, 1) sianie, *las siáty*, *zasiáty*, 2) zboże, *pojade do jármarku na siácie*, tj. po zboże.

siácisko, las zasiany w rąbanisku.

siadać się, *zsiadać się*, o pękaniu skóry na rękach i nogach, np.: *cysto mi sie nogi zsiadały albo posiadały do krcie, na wiosne sie ręce siadajom*.

siadlák, niski garnek.

siadły, niski.

siągać, sięgać, np. przysłowie, *nie siągaj do ludzkiego*.

siąga, miara długości, *siąga drzewa*, (patrz *siuch*).

siara, pierwsze mleko krowy po ocieleniu.

siążyć, szybko iść dużymi krokami.

siedaki, kawałki drewna, na których siadają juhasy do dojenia owiec.

siedlákca, szufelka z krótką rękojeścią do *wiáciá owsa*.

siedziéc, mieszkać, np.: *matka s nami siedzi*, *siednąc*, usiąść, np.: *siednij se na ławie*.

siekawica, gwałtowny deszcz lub grad z wichrem.

siem, czasem mówią zamiast „siedem“ np.: *siem djablów zjadłes*, *siem dutków*.

siemieniák, gatunek drozda.

siemieniaty, nazwa barwy upierzenia ptactwa dzikiego lub kury.

sierzciák, powróz skręcony ze szczeciny świńskiej.

sietniák, chorowity, kaleka, o ludziach, zwierzętach, a nawet o drzewach.

siedlák, (wyraz rzadko używany) wieśniak.

sienne roboty, (patrz *roboty*).

siepać, siepać sie, szarpać się, targać.

signárka, mała wieżyczka na kościele.

sikława, 1) wodospad w górach, 2) nazwa niektórych górskich wodospadów, np.: *Sikława woda* w Strążyskach. (Czasami wodospad odmienną ma nazwę, np.: *Grzmiącá woda* pod Roztoką).

singar, pukawka u bicza pasterskiego.

siodłaty, ptak z ciemniejszym upierzeniem na skrzydłach albo na grzbiecie.

siompawica, drobny a gęsty deszcz z mgłą.

siompi, drobnutki deszcz pada.

siplawy, ochryply, *má hrapke* (tj. chrypkę) i *bez to siplawo gáda*, *sipieć, zasipnąć*, ochrypnąć.

sitnik, roślina.

siuh, miara dł., długość dwóch pięści dorosłego mężczyzny wraz z wyprostowanymi ku sobie wielkimi palcami obydwóch rąk stanowią jeden *siuh*. — Trzy *siuhy* stanowią pół siągi tj. *meter*, sześć *siuhów* idzie na *siągę*.

siuhaj, parobczak, zwinny chłopak.

siumny, okazały, piękny, zdatny.

siurceć, młode gęsi siurcom.

siustać, zamieniać, (patrz: *ciarać sie*).

siuty, bezrogi, *owca siutá, koza siutá*.

siwár, (sywár), gatunek trawy kwaśnej, dobrej tylko dla koni.

siwárnik, ptak, (*Anthus spinoletta*).

siwki, pewien rodzaj grzybów niejadalnych.

siziniárka, dewotka (patrz: *święcica*), wyraz niezbyt dawno powstały, ale rozpowszechniony na całym Podhalu, pochodzi od nazwy wsi kościelnej *Siziny*, pod samą *Babią górą* ze wschodniej strony położonej.

swałstki, od tz. ochwatu (patrz: *okwat*) tj. od przesilenia nogi, powstaje u konia ponad kopytem spuchlina, która zaniedbana twardnieje.

śkać, wodom śkać, pryskać, tryskać, krew bulcy — *śká se mnie, ni mógek ji stawić*.

skálé, kamienie, głazy.

skalpirz, szkaplerz, *Matka Boská skalpirzná*, 8 września.

skálany, 1) kamienny, np.: *piece skalane*, 2) powalany.

skantrzyć, zabić, zadławić, zagołuszyć.

skapać, zdechnąć, np.: *owce mi syćkie skapały*.

skarada, szkarada.

śkarpa, skarpa, nasyp pochyły, często szczytowe ściany chat góralskich zabezpieczone są od spodu *śkarpą*. Drogę czasem robią *do skarpy*, jeżeli ją na pochyłości podmurują od brzegu.

skickać sie, zawałać się błotem, a także: *krew ś niego kickała*, tj. buchała, lała się.

śklánka, butelka, (*puhar, puharek*, szklanka).

ślódź, blagier, kłameca, *ślic*, *śliwić*, blagować, kłamać, (wyraz nowoutworzony pod wpływem stosunków górali z turystami i tylko w Zakopanem i najbliższych jego okolicach znany i używany w wyżej podanem znaczeniu).

ślód, kupa drzewa.

ślódaniak albo *ślódak*, nóż składany, seyzoryk.

ślóblica, narzędzie dwuręczne do wyrabiania korytek, a także do wyrównania *bednerek* tj. klepek.

ślóblic, *ślómlić*, zrzucać korę z drzewa.

ślóckany, pijany.

ślócurzyć się, mówi się o zamęcie i zamieszaniu, np.: *ślócko się u nás w hałupie ślócurzyło*.

ślóhucić się, *kurce się ślóhucić*, tj. brała go za kurę, a tu naraz przekonała się, że to był kogut.

ślólorzyć się, *owca się ślólorzyła*, o chorobie *ślórlatu*, tj. wymienia.

ślóro, *ślóro pódzies do lasu?* *ślóro już posel, nie cekáj za nim*.

ślórusa, jarzębina (*Sorbus aucuparia*).

ślórada, gatunek trawy (*Luzula maxima*).

ślóradzić, *ślóradził mi owies*, mówi się o tz. śniedzi.

ślórabácka, stara miotła, a także narzędzie żelazne do zgarniania *barłogu* w lesie.

ślórabki, *ślówierbiácka*, *ślówierzb*.

ślórobác, 1) nóż do skrobania gruli, 2) rodzaj hebla (*Schruphobel*).

ślóróny, *ślóroś*, przez, dla, z powodu, np.: *ślóróny Wojtkam tu przyseł, ślóroś wás ostátek doma, kciátek z wámi pogádać ślóróny pahólka*.

ślórótność, wymówka, napomnienie, kara, np.: *dám já ci ślórótność, póckáj ino!*

ślórudlic, bronować.

ślórzak, żabia ikra.

ślórzek, ta część, którą drzewo zwrócone jest do *cienia*, tj. ku północy, nazywa się *ślórzkiem*, jest ściślejszą i twardszą, niżeli część zwrócona *ku słońku*, a czasem, jak w jodle, zabarwioną czerwawo.

ślórzale, 1) skrzele u ryby, 2) skrzydła u kapelusza.

ślórzętny, marudny, niecierpliwy, gniewliwy.

ślórzycáć, być przy zdrowiu, np.: *jesce ta kielo telo ślórzykame, co mozeme*.

ślórzyzáł, płaska płyta kamienna, wykładają niemi często *obory* przy chałupach.

ślórzyzáłka, mała płyta kamienna.

ślórucé, narzekać, płakać.

ślórucina, 1) szczecina, 2) roślina (*Juncus trifidus*).

ślórlát, wymie owcy lub kozy (a u krowy *wémie*, *wémiácko*).

ślókwapny, skwapliwy, poryweczy, np. przysłowie: *Pan Bóg nie śkwap-*

- ny, ale potrefny* (na Mazowszu: *Bóg nie ruchliwy, ale sprawiedliwy*).
- ślakować, tropić*, np.: *na Bukowinie ślakowalim niedźwiedzia*.
- ślapiętka, lapiętka, łatka, łubek, podłubek*, o chłopach z pretensjami do tz. państwa.
- śleboda*, swoboda, *śleobodny*, swobodny, *śleobodnie*, swobodnie, bez trudności, *śleobodno*, wolno, np.: *jakoz mi odeńś od teli śleobody, nie póde nika. Hań ku fces bez góry śleobodno przeńdzies*.
- ślegnianá*, mówi się o kobiecie, która zległa.
- ślepá, ślepica*, drewniane narzędzie ciesielskie do mierzenia kątów, rodzaj *węgielnicy*.
- ślepota*, niedokładna robota, zrobiona byle jak, np.: *to ino uślepione, to nie robota, ba ślepota*.
- ślepták*, człowiek o słabym wzroku.
- ślezáj*, w sąsieku szkielet skrzyni przed obiciem go gontami.
- śliniogórz*, ptak także zwany *sałaśnikiem* albo *gazdą sałaśnym*.
- śliwác, śliwac, giser*.
- ślozem, na śloz*, tj. na ukos, krzywo, np.: *cemuś gontów prosto nie przybił, ba ślozem sáry idom*.
- ślubić, przyślubić*, obiecywać, zobowiązywać się, np.: *przyślubiłeś mi na Wojciecha lihwe wyptacić*.
- ślubować*, wyrzec się w kościele picia wódki, *chłop ślubowany*.
- ślabizna*, miejsce z boków pomiędzy żebrami a biodrem.
- śłopki*, drewniana paść na lisy, którą w lasach zastawiają.
- śluhanica*, konfesyonał.
- ślufa*, skówka u orczyka.
- ślupica*, w pługu gruba deska, łącząca lemiesz z górną częścią pługa.
- ślupiec*, słupek stanowiący w chacie góralskiej boczną ramę okna.
- smárdz*, rodzaj grzyba.
- smarować, usmarować, smarowácka*, masaż, z dawna rozpowszechniona metoda leczenia na Podhalu. Większość znanych chorób leczą górale *smarowaniem*, w każdej prawie chałupie starsza kobieta zna się na tem. *Trza skraja za zylami smarować, po nogach het do nartów*. Ręce przy smarowaniu rozcierają masłem.
- smata, smatka, smacie*, kawałek płótna, chustka na głowę.
- smędzić*, 1) *mléko we wárze przysmędło*, 2) *gęś oskubanom trza w ogniu smędzić*, 3) *smędzić biéde*, tj. domagać się gwałtownie od biedaka zwrotu należności.
- śmierzcć, śmiercć, śmiertecka*, przed Wlełkanocą, w tygodniu między *cárnom niedzielom* a niedzielą kwietnią, chodzi po wsi gromadka małych dziewcząt z ustrojoną z różnych gałganków lalką, tak zwaną *śmiertecką* i pod oknami chałup śpiewają pieśni, w zamian dostając od gazdzin jajka. Dwie są pieśni śpiewane w owym tygodniu:

*Sta śmiertecka s miasta
Pan Jezus do miasta,*

*Dziwczęta jom nosą
 O jaicka prosom,
 Śmiertecce jaicko,
 A kie nám nie dácie,
 Wielgi krzyz poznácie,
 Bo wam kurki ostubiémy,
 Pod nózki se pościelimy,
 Bo nám zimno stác.
 Wyjrzyjcie ta mili stúdy,
 Co ta po drzwiak (arkabuzy?)
 Jak je zebrák, jalmuzne dám,
 Jak som goście, to wynide sám,
 Nie jest to Panie zadná gościna,
 Bo já jest śmierć strásiwá!
 Śmiertecko daruj mi, to já ci dám puhar złota,
 Śrěbta, złota brać nie bede,
 Bo já po to nie zestaná,
 Zaprzágájcie konie stúdy,
 Bedziemy wszyscy spotem uciekać.*

śmierć pedziála:

*Twoik sto kroków — a mój jeden krok,
 Twoik sto roków — a mój jeden rok!*

śmieszny, dowcipny, wesoly, lubiący się śmiać, (nigdy się nie używa w znaczeniu ujemnem).

śmigiel, w młynie wodnym kij rozszczepiony na jednym końcu, zakłada się na wrzeciono i według niego układa się do równowagi *spodni kamień*, tj. *śmigluje się go*, ażeby po nim równo się obracał *wirni kamień*.

smołyza, roślina krzakowata, jagody czarne.

smówiać, targować przy kupnie, *baby rade smówiajom, zesmówiać, wytargować.*

smowa, targ przy kupnie.

smówiony albo *zmówiony*, narzeczony, zaręczony.

smówić się, zaręczyć się, *Kaśka smówiła się s Kubom.*

smrek, smerek, świerk, (*Picea vulgaris*) (natomiast *świérkiem* górale nazywają modrzew (*Larix Europea*)).

smrecyina, drobne gałązki smrekowe (a z *jedlicki jedlina*).

smrekówka, tumak (*Mustela martes*).

smyk, 1) włóczęga, 2) dawniej sajty z lasu, z przykrego miejsca, wlekli na *smyku*, tj. na dwu smrekowych *wiérchowcach* z gałęziami.

smyniec, znak *knápski* lubryką na przędzy, nawiniętej na warsztacie. *śniárz*, zob. *baják*.

śniát, (na Orawie *gan*), na drzewie ściętem siekierą to miejsce, w którym drzewo odrąbane od odziumca np.: *zanim dás drzewo pod piłe, śniáty urznij.*

śnice, ramiona dyszla, przytwierdzone do osi wozu.

śnieżnica, deszcz ze śniegiem.

śnisko, sen, jako przywidzenie senne, np.: *miątek dziś brzydźkie śnisko. w śnisku ji sie zdajało*, (do snów wogóle przywiązują górale dużo wiary).

snowadło, duży kołowrot, na który nawijają całą przędzę, przygotowaną na wyrobienie płótna.

snowa, znowu, powtórnie.

snoze, w wodnym kole młyńskim deski spodnie w korcówkach.

snurek, sznurek zabarwionej wełny do oszywania ubrania góralskiego.

snurka, wstążka.

sobić se, (patrz: *przysobić*) albo *swoić se, oni se sobiom* (albo *swojom*) *te pasieke, chocia dobrze wiedzom co nie ik*.

soha, szalas letni, cztery kuliki żerdkami powiązane i łubami pokryte z wierzchu.

śójka hálná, orzechówka (*Nucifraga caryocathactes*).

sołtys, *sołtysią*, dawniejsi *wybrańcy* w starych wioskach Podhala, możne rody chłopskie, z dawna osiadłe na tz. za Rzplitej *łanach wybranieckich* (patrz: *wybraniec*), wogóle cieszą się wielkiem poważaniem i chłopi dumni są ze swoich sołtyskich rodów, z drugiej znów strony dobrobyt tz. sołtysów i ich znaczenie moralne budzi czasem antagonizm demokratycznych instynktów wioski, stąd żartobliwe przysłowie: *sołtys, zjad gównu, nie dał tys.*

sopówka, kuna kamionka.

sopa, *sopka*, obora.

sosyć się, *teżyć się*, być czegoś pewnym, odgrażać się, np.: *Kuba sie sosył ze cie o ziem praśnie. Sosył sie ze mi hałupe za biere.*

sosrąb, najgrubsza belka u pułapu izby, podtrzymująca poprzeczne belki. W starych chatach góralskich sosręby ozdabiano *ryzowaniem* i wypisywano na nich nazwisko właściciela chaty oraz rok jej wystawienia.

spółstek, kawałek drewna, które bydłociu choremu na rozdęcie zakładają do pyska, gniotąc mu boki.

spáróg, w kuźni kowadełko z jednej strony okrągłe, *na niém sie obrącki okraglom*, a z drugiej czworograniaste.

sparzyć, uderzyć.

sparzyska, takie źródliśka, na których w zimie ginie śnieg; *sarny sie wiesnom na sparzyskak rađe pasujom, bo hań nápirwy opre, to sie i trawa ryhli puści.*

sparznić sie, (patrz: *zmusić sie*) post złamać np.: *sparznićbyk sie tys, kieby béło na co.*

spaszł, *spaszty*, *sparzty*, *osparzty*, ściana w łóżysku potoka, po której woda spływa, a także prostopadłe ściany skał (zob. *krzesanice*).

sperulec, *oblák*, *siekaniac*, kij jubaski.

spicák, motyka do rudy i do kamieni.

spieścić się, zdobyć się na co np.: *ledwok się spieścił na krowe*.
śpiéwanka, *śpiéwka*, piosenka.

spinąć, pętać, np.: *konia się spiná po boku* (przednia noga z tylną),
w hupka (obydwie przednie), *a dzie kiedy na krzyz*, (tj. lewa
 przednia z prawą tylną).

spizák, dzwonek spiżowy.

spłochnąć, *spłosnąć*, tracić pierwotną barwę, płowieć, np.: *smatka*
spłochła albo *spłosta*.

spodniárka, 1) kawałek sukna, którym z wewnątrz zakłada się dziurę
 w podszwie kyrpeca, 2) kobieta dokuczliwa i pyszałkowata, a zaj-
 mująca niższe stanowisko społeczne.

spodek, spód, np.: *od spodka, na spodek*.

spodki, najniższe płazy w izbie nad podłogą, *występujom na trzy*
ćwierci cala do wnuka, tak samo jak *pólki*, tj. najwyższe płazy
 w izbie; *przymowa budárzy: kie spodki wiązajom, to jeść, pić*
dajom — a kie łacom — to kijem płacom (patrz: *łatać*).

spodziéwać się komu albo *cemu*, np.: *spodziéwám się latoś piknemu*
lnu, krzypota me popuścila, juze się zdrowiu spodziéwám, goś-
ciom się dzisiák spodziéwám.

spólnik, 1) sąsiad, 2) współwłaściciel.

spológ, *spolozyc się*, *nijákiego spologu ni más do roboty*, tj. idzie
 ci niezdarnie, *pirwy to kosy do gárzci nie wiedziál wziąć,*
a tera się tak na te kosy spolozyl, co go nik w koseniu nie
przebiere. Konie się tera spolozyly do pluga, dobrze mi cho-
dzom.

sporo, *sporzy*, prędko, prędeż.

sprága, krzywdą np.: *on mu ta sprági nie zrobi, bo mu je ociec*.

sprościć, poradzić, poprawić, przyganić (patrz: *wyprościć*) np.: *nie bój*
się, oni cie ta sproscóm.

sproście, prawie.

sprzętny, prędkie, szybkie, dogodny.

sprzężnik, *sprzężnikami* są dwaj gazdowie, sprzęgający do wspólnej
 orki parę koni.

spulać, 1) zwijać nici na cewkę, 2) iść prędko.

spuścić się, odstąpić, wyrzec się, np.: *kie się z Boga nie spuścisz,*
nie zginiés.

spust, 1) cyngiel, 2) duży hebel (*Raubankhobel*).

spuselina, *puk*, stęchlizna, *spuse*, spleśnieje, zatęchnie.

spyrzárz, *miésiárz*, rzeźnik.

šrebać, *koń šrebie*, *šiorbać*, pić dużo i chećwie.

sretnąć się z kim, spotkać się z kim.

šródpólu, pora dnia pomiędzy wschodem słońca a południem, więc na
 wielkim dniu godzina 8 z rana, np.: *przyszeleś do roboty nie-*
šrówaga, słońce już było šródpólu.

šródweger, tz. technicznie u cieśli i stolarzy *wasserwaga*.

šródwiecerz, 1) z paszy wracają *juhasi* z owcami do szałasów doić

między południem a zachodem słońca, tj. na *śródwiecz*, 2) oprócz znaczenia pory dnia oznacza także kierunek drogi, np.: *na stare hory idzie się ze Zakopanego na śródwiecz słońka, a Jaworzyna je od wyходу słońka*; albo: *wiater dziś duje na śródwiecz*.

srągi, 1) spód stołu, nogi stołowe zwykle albo wiązane np.: *dajże mi onyce, lezom hań na srągach pod stołem*, 2) nazwa pewnej konstellacyi gwiazd.

śrubica, *wyrwic*, grajcarek.

sryż, kra na potokach.

stace, bydle, (patrz: *statek*).

staciwa, szkielet drzwi góralskich, który obija się deskami, stolarze nazywają to fryzami, są one dwa długie i dwa poprzeczne.

stadlić albo *kosarować łąkę*, (na Mazowszu *hurtować*), paść owce w zagrodzie ruchomej dla poprawienia łąki nawozem.

stajanie, *stajánko*, *stajánecko*, kawał ornego pola, którego wielkość określają bliżej ilością korcy wysiewu, np.: *stajanie pode dwa korce gruli, stajánko pod półkorca owsa*.

starość, *starunek*, staranie dbałość, np.: *mieć starość o kim* albo *o cém, starajom się tys o mnie*.

statek, dobytek, *hruby statek*, bydło, *drobny statek* tj. owce albo świnię.

stawać, dozorca przy robocie np.: *já przy robocie nie rád widzem nad sobom stawaća*.

stawiárki czasem *stawianiec*, przenośny płot z desek dartych do ochrony przed wiatrem przy robotach w polu, np.: przy kopaniu ziemniaków, służy także do *kosáru* na owce (w Chochołowie: *krzasto*).

stawić się, 1) *stawić się komu w złości*, 2) założyć się, np.: *stawmy się o gárniec piwa*, 3) *stawić, krew stawić*, krew zatamować, 4) *stawić się w słowie* tj. dotrzymać słowa.

stępa, grube, drewniane koryto we folusu, w którym parzą i ubijają *bicami* sukno.

stępić się albo *kogo*, zubożyć, zniszczyć majątkowo, *godniem się stępić*, *stępić się z duków*.

stęпка, duży drewniany moździerz do tłuczenia soli.

stęпки, *stępecki*, pewien rodzaj niewielkich jadalnych grzybów.

stępná środa, popielec. Tańczący w zapusty śpiewają:

*Stępná środa jedzie, w koniówce nocuje,
Ni moze dojechać, koniki najmuje.*

stojáki, podstawa, na której osadzone są *giby*.

stolec, 1) stołek z opieradłem (bez opieradła *stołek*), 2) część wiązby pod dachem, na której się krokwie opierają *bontami*.

stolica, *stolicka*, duży stołek na czterech nogach bez opieradła, len tłułą kilofami na stolicy, dawniej ludzi bijali na stolicy.

stólnik, szuflada w stole, (patrz: *pólskrzynek*).

stracić sie, 1) zablądzić, np.: *nie chódź po ćmie, bo sie hnet w lesie stracis*, 2) zgubić, *straciła mi sie ocelka*, 3) figurycznie np.: *wyjhali do światła, coby kielo telo smutek potracić*.

strąga, w kosárze miejsce zagrodzone do dojenia owiec.

strama, w sankach kolki spajające sanice (płyzy), z dwoma nasadami, przednim i tylnym.

stratniák albo *stratne drzewko*, dwa cienkie okrągłaki, które łączą w budynku obydwie płatwie, więc na nich opierają się szczyty dachu,

strófać, strofować, *ocieć go strófál*.

stroić sie, *wystroić*, oprócz zwykłego znaczenia używają tego wyrazu, mówiąc o przygotowaniu się do czegoś np.: do drogi, na polowanie np.: *my juz do drogi wystrojeni*.

strugać, o silnem rozwolnieniu, np.: *wzieno me bez całom noc strugać*.

strunica, w gęślach drewnisko, na którym opierają się naciągnięte struny.

struzek, narzędzie do robienia łyżek.

stryfliki, wstawki w ramiona staroświeckiej koszuli, wyszyte czarnym jedwabiem.

stryk, *stryna*, stryj, stryjenka. Do dzieci w chałupie mówią żartem: *stryk z za wirchu idzie*, jeżeli wichur drzwiami porusza. Żartobliwy wierszyk o stryku:

*Stryku, byku, potykácu,
Narobíteš dzieciom płacu,
Ani miski, ani łyżki,
Poparzyły dzieci pyski.*

strzálka, 1) u konia miejsce pod pęcinań na spodzie kopyta, 2) dawniej w braku broni palnej strzelauo często do sarn i wilków z łuku. Z młodego bukowego drewna robiono *pałák*, *cięciwa* była z powrozu, łożysko. zwano *strzálką* i wyrabiano z jaworu, a *grot z jedlowej karkoski* ostro zakończonej.

strzyzka, (*strzyška*, *stryška*) owca, przy strzyżeniu owiec mówi się do każdej owcy z osobna po ostrzyżeniu i postawieniu jej na nogi: *wstáj zdrowa, rusáj sa (sie!) s nowa!* piosenka:

*Dyć se strzyzki idom,
Do Krzywiania pyrciom.
Nie widać nikogo,
Ino zwońce zbyrcom.*

strzeble, małe rybki w potokach górskich.

strzec, czatować, pilnować, np.: *strzóg do północka, ćma bęła, nie widziál nic*.

strzelaná, *śmierć strzelaná*, śmierć od kuli, np.: *śmierć strzelaná, to náhonorniejsá rzecz, chłopu za nic stoi na pościeli umirać*.

strzelenie, ulubiona u górali miara odległości, np.: *to nie prec, od Łojosowy grapy na dwa strzeleniá*.

strzeźnica, długa łąta, leży na *wypustach*, na *tz. rysiach*, wspiera się na niej *okap*.

strzeska, okapek w szczycie chaty ponad wyzką, a także okapek pod oknami izby, odprowadzający wodę na zewnątrz, ażeby nie ściekała po ścianie.

strzyga, *strzygoń*, taki, co po *śmierci* broi.

študer, *študerny*, człowiek sprytny, obrotny, *študerować*, obmyślać.

studzielina, 1) u dzieci białe wyrzuty w ustach, *tz. pleśniawka*, 2) galareta, nogi wieprzowe w galarecie (w tem ostatniem znaczeniu od niedawna używane).

stuha, *stua*, garść rafanego i moczonego lnu, postawiona sztorcem dla wysuszenia.

stuać, len rozkładać dla wysuszenia.

štufa, kamień z rudą żelazną (wyraz górniczy).

štuka, mięso, *štucka* albo *štuki kęs*, kawał mięsa.

štuka, sztuka, *štucny*, sztuczny.

stulać, stoczyć, *stulać sie*.

stupaje, stopnie, np.: *stupaje w śniegu ciupagom rąbać*.

šturudaj, przyspiewek wesoły, np.:

*Šturudaj, šturudaj,
Pokił grule w dole,
Jak gruli nie stanie,
Šturudaj ustanie.*

stusić kogo, *wystusić w pole*, mocno popechnąć, wypchnąć.

stwora, stworzenie, *dziwá stwora*, dziwotwór.

styk, osadzony na kole w trazu drąg okuty w żelazo, wprawiający w ruch kółko trybowe, które ciągnie *tz. wóz*.

styrbno, *štýrbno*, *štýrbny*, przykry, niebezpieczny — o przejściu w górach, np.: *hań na upłazie popod graniom uwazuj dobrze, bo tamok štýrbno, ino ráz ukielźnies — tameś!*

štýrnadel, *štýrnál*, trznadel, (*Emberiza citrinella*).

stýr-zeń, jądro wrzodu.

stýr-zeńik, niewielki grzbiet wyniosły pomiędzy dwoma u spodu płynącymi potokami.

suć, *nasuć*, *wsuć*, sypać, nasypać, wsypać, np.: *wsujze mi owies do torby*; albo: *my dzieci bez pięć roków ni mieli nijakich, a pote kie sie wzienny suć, to ich je do dziśka ćwioro, a umartych troje*.

sucny, przystojny, okazały.

sucýć (nieosobiście), *dajze mu, bo mu sie to sucz*, tj. należy, *to sie tak nie suczýło robić*.

suhárz, *suhárčyk*, uschłe drzewo.

suhy, suchy, *suksy*, suchszy, *sukcy*, suszej.

suka, 1) kawałek drewna, którem orczyk przytwierdza się do gnatek, albo do sani, 2) we warsztacie tkackim kawałek drewna do przytrzymywania *náwoju*.

sulać, usulać, gnieść, wałkować, np.: *scykanie kluski trza sulać*.

sulák, sulácek, podłużny garnek.

sulka, podłużny ziemniak.

sumar, osiel.

sumik, sumiki, wszystkie te płazy w chałupie, które są przerzniete do otworów, tj. do drzwi i okien.

surowina, z rudy przetopione żelazo.

suscéć, szeleścić, np.: *mysy suscom poza ściany*.

susfál, o człowieku do niczego mówią: *e, to susfál*.

susfátek, zawiniątko.

sustek, roślina.

śwabować patrz: *zwárka*.

śwańdrać, fabrać, fejrać, zydy śwańdrajom, mówić językiem niezrozumiałym.

swoják, swojákami nazywają krewnych i powinowatych, ale dla górala oddalonego od rodzinnej wioski, w mieście na robotach albo w koszarach wojskowych, każdy spotkany sąsiad lub współmieszkaniec wioski będzie *swojakiem*, w tem ostatniem znaczeniu używają też wyrazu *krajan*.

święcica, dewotka.

świecnik, roślina (*Gentiana pneumonanthe*).

świecnny, siumny, piękny, okazały.

świętojański (miesiąc), lipiec.

sybały, sibały, energiczny, dzielny, o człowieku.

syktárz, rąbiący w lesie sajty (tj. polana).

synki, w warsztacie płóciennym patyki do przetykania rozesnutych nici.

swajco, wielkie szydło.

swák, mąż siostry.

swárny, śwárny, ładny, tęgi, okazały.

świec, szewc.

święcelina, święcone.

świerbiącki, (śkrabki), świerzb.

świśták, (*Arctomys marmotta*) bobak, małe górskie zwierzątko, bar-

dzo cenione przez górali dla wrzekomych leczniczych własności,

świśtáce sadło używa się przedewszystkiem dla położnic, w chorobach płucnych i w wielu innych wypadkach.

sybnać, zaciąć kogo, popchnąć.

syjmować, zdejmować.

sypolić, niewyraźnie mówić.

syscák albo *szecárz*, krzywonos albo krzywodziób (*Loxia curvirostris*).

sysoła, człowiek gadający nie do rzeczy, *sysolić, gadać dwie po trzy*.

szrenń, šrenń, srenń, šrenie, wczesną wiosną, jak słońce przygrzewa, tworzy noeny mróz po odwilży na zwierzejniej warstwie śniegu silną twardą skorupę, po której chodzić można nie zapadając,

to się nazywa *śrenią*: *wiesnom po śreniach ka jakom doline przeńdzies wnet.*

Ta, często używana partykuła w mowie potocznej, np.: *ka ta idzies? ón ci ta cosik dáł? zje ta niemoc dáł.*

tabák, tytoń w liściach, niekrajany.

tacicek, *tata*, ojezulek.

tácko, wałek drewniany, na który owija się bielizna i ręczną *karbownicą táca sie*, tj. magluje.

tácmo, dawniej opłacany podatek w gminie.

takisne, używane w mowie potocznej, znaczy tyle co doprawdy.

tál, *tálicek*, o małym kawałku gruntu, zwłaszcza przy drobnych działkach, jak wążki zagon nie da się dzielić wzdłuż, to go wówczas krają w poprzek na *tz. tále, táliki i tálicki.*

tałoństwo, nieład, nieporządek.

tamoł, *tamuj*, tan.

tańcule, pewien gatunek małych grzybów jadalnych, kształtem podobnych do rydzów.

tarany, w olejarni duże drewniane młoty, odwodzą się na kołowrocie i służą do pobijania klinów na *blazka.*

taras, zamęt, nieład, *tarasić sie*, hałasować.

tarasić, *potarasić*, zmarnować.

targać, 1) na części dzielić, np.: *grunt potargany* tj. podzielony, 2) *zęby targać*, tj. zęby rwać.

tęgi, zamożny, *tęgi gazda.*

teli, taki, tyli, *tela*, tyle, *telaś mu dáł*, *tele dále*, tak daleko, *za tela*, tymczasem, *telo*, tyle, to samo, np. przystowie: *telo spaść co i zlecić* (tj. nie kijem go ale pałką).

temlák, zdjęta skóra z koźlęcia na miech do gajdów, *koźle abo jagnie wytemlácyc.*

teraźny, *teraźniejszy.*

tlárka, drzewo zbutwiałe.

tleć, *zetleć*, 1) tajać — o śniegu, 2) próchnieć o drzewie albo zębach, *zęby mi het zetlały.*

tlócyć, ugorować rolę, *tlók*, ugor.

tlómák, biedak, niedołężny, *tlómákami śmierdzieć.*

tlúk, 1) niezadara, niezgrabny, 2) włóczęga, *taki, co sie tluce drogami po świecie.*

toki, *pur*, taczki.

tópka, łapka, polegająca na topieniu myszy.

toporka, w *kierni* dziurkowane denko osadzone na kiju, którem, poruszając, robi się masło.

towarzysia, towarzysze, *my z Kubom dawni towarzysia.*

trac, *tracz*, tartak.

trácka, 1) *na klácie*, który ma być porznięty na deski, zakrzesuje się

- siekierą z dwóch końców po jednej stronie *kląta* dwa karby, *tz. trącki*, przez które ma przejść piła, 2) kobieta międląca len.
- tragárz*, *tragárczyk*, belki wspierające powałę w izbie.
- trám*, kloc.
- treś sie*, zdarzy się, *to sie choćkie między ludziami treś*.
- trojacki*, międlica do lnu.
- trójniak*, żelazna podstawa na trzech nogach pod garnek przy ogniu.
- truchła*, *truhła*, trumna.
- trwać*, *jesce mi ta trwáj*, *tj. pockáj*, np. z uiszczeniem długu.
- tryjont*, nieład, *w telim tryjónce nie nájdzies nic*.
- tryplin*, strychnina.
- tryźnić*, próżnować, mitrzyćć czas, np.: *snowa mi sie dzień stryźnił*, *tryźnis cas po próźnicy*.
- trzapnąć*, *prasnąć*, *trzepnąć*, *trzasnąć*.
- trząski*, kłus, *w trząski jechál*, *w trząski gonił*, *tj. kłusem*, *trząskom*, *trząskie*. Mówią także żartobliwie: *biegnąć świńskim tyrekiem* *tj. drobno a szybko*.
- trzeć*, *len sie tre*.
- trzeciak*, taki baran, *co juze trzy roki plemieniem był*.
- trzop*, 1) stary garnek, taka skorupa, co już w drucie wisi, 2) o człowieku mówi się także: *ty stary trzopie! se mnie ta trzopek ostál*.
- trzpić*, *nici sie trzpiom*, *tj. płaczą się*.
- trzpień*, zatyczka w sprzączce.
- trzpiot*, coś lichy i nietrwale zrobionego, *trzpiota*, o człowieku wątłym i mizernym.
- trzyny* albo *recicowiny*, *jak sie owies cudzi na recicy, to na spód przeleci ziarno z płowami, a na recicy ostanom trzyny*, *tj. dłu-gie ściębla ze słomy i ze rząse*.
- trzysc*, *trzyscowaty*, wytrzeszczony (o wzroku), mówią o takim, *co má bystry poziór w ocał*.
- tu je*, często używane w mowie potocznej w znaczeniu: oto go masz, tu go widzisz co jest wart, np.: *tu je Wojtek!*
- tukać*, *na wilka sie tuká*, *tj. krzyczy, woła*.
- tulać*, toczyć, kulać np.: *drzewo my stulali*.
- tulcyć*, *wytulcyć*, *wytulkać*, pielęgnować, wychować, wykarmić coś w biedzie, brak środków wynagradzając staraniem i zapobiegliwością, np.: *krowiąt dwoje wytulcyła i wyprzysierała bez zime, chocia tam potrawy godnie hybiało*.
- turác* (patrz: *poturác*), włóczęga.
- turać sie*, włóczyć się po świecie.
- turccé*, *zaba kansi turcy pod progim*.
- turliki*, grzechotki u chomont końskich do sanek.
- turoń*, po Bożem Narodzeniu chodzą chłopcy po chatach z Turoniem. Jest to zabawa świąteczna w rodzaju szopki złożonej z żywych osób. Występuje król Heród, żyd, dziad, pasterze i turoń, chło-

piec przebrany za zwierzę z rogami. Treścią rozmowy całej narodziny Zbawiciela, w końcu wszystkie śpiewają kolędy.
turnia, turnicka, naga skała w górach.
turniowiec, jerzyk, (*Cypselus murarius*).
tuták, tutaj.
twirdz, coś twardego, przeważnie o człowieku nieużyтым.
twirdzka, mus, ostateczność, (patrz: *niepeć*), np.: *darmo, ni miał sie ka podziać, przysła nań twirdzka, ukrád.*
tyrać, utyrać, zmarnować, np.: *krowa mi sie w hálach utyrała, koń mi sie utyrał.*
tyrceć, we młynie tyrcy.
tyrkać, natyrknać, napomknąć, np.: *hncł póde, ino mi tyrkniij.*
tyrtolić, gadać od rzeczy, ni w pięć, ni w dziewięć.
tytlák, tlypák, niezgraba, niezdara.
tyźnie, tyźnie, tygodnie.

ubliżać komu, krzywdzić kogo, wyrządzać komu szkodę, np.: *kie ci ubliżył, musi zágode dać, (albo: zágodzić cie), a nie fee, to bier sie w prawo.*
uboc, zboczne, pochylona powierzchnia boku góry albo wzgórze, np. piosenka :

*Zabili Janicka w zielony ubocy,
Ino sie od niego kapelusek tocy.*

uburdać se, burdać, ubrdać sobie coś.
ucćiuość dać komu, uczcić kogo, zwłaszcza gościnnem przyjęciem, mówią także o dobrem przyjęciu: *ludzkość mi dawali*, a także nast. wyrażenie: *ucćiwszy Boga i starszych usy.*
uchwalować, radzić, naradzać się.
uciążać sie, żalić się, skarżyć się na kogo.
uciesny, wesoly.
uciérác, uciéracka, ręcznik.
udój, cała zawartość *puciory* w syrze z jednodniowego dojenia jednego kyrdela owiec, *udojcyk*, jeżeli kyrdel niewielki.
uhry, uherski, węgry, węgierski (używane tylko w pieśni).
ugwázdać, roboty nie zrobił cysto, ino ugwázdał.
ujek, wuj, *ujna*, wujenka.
umarły, umarły.
umakwo (zobacz: *onacyć*) partykuła często w mowie potocznej używana.
unieskorzyć, nie pospieszyć, opóźnić się.
unizać sie, zniżać się idąc w górach, np.: *unizáj sie Wojtek popod turnie, bo graniom nie pusca.*
upity, pijany.
upłáz, upłazek, każda przestrzeń *we wirchach* trawą porośnięta nazywa się *upłazem* albo *upłazkiem*, stosownie do wielkości.
uprociwić sie, doprociwić, starań dolożyć wykończając jaką robotę.

- upytać*, uprosić albo ugodzić, zamówić, np.: *bida dziś pahołka upytać*, a także: *napytać*, np.: *napytała me Kaśka wieprzka kłóc*.
uradzić się, naradzić się, poradzić sobie, dać sobie radę, *urada* np.: *miąłeś ś nim jakosi urade*, tj. naradę.
urament, przysięga, np.: *pod uramentem to zrób*.
uraznik, roślina (*Achillea ptarmica*).
urazny, delikatny, wrażliwy, np.: *w geślach stróny, to takie urazne brzydy, bodaśco im kybi*.
urody, urodzaje.
urok, choroba powstająca z uroku (patrz: *gościec, przeziora*), najczęściej polega na bólu brzucha albo głowy, np.: *urzók mnie i do- stół mi sie urok*.
urwa, oszust, taki *co rád cęgani*.
usiłowny, staranny, pracowity, np.: *ón ta je chłop usiłowny, choćkie uradzi sie z biédom*.
uśląknąć, zmarnieć, zginać, np.: *wróbel choćkie ze zimna uśląknie*.
usmolić się, *usmolony*, upić się, pijany.
uśpisko, *usyp*, *usypisko*, brzeg stromy: np.: *odzeń krowy od uśpiska albo usypiska, bo sie hań wybijom*.
uspozierać, rozglądać się, rozejrzeć się.
ustępek, gzymsik w piecu góralskim w miejscu, w którym się piec zwięża.
ustygować, wymówki robić, napadać, np.: *nie pozywám cie ze sobom iść, cobyś pote na mnie nie ustygował*.
usy, żelazne kółka u chomąt, do których przytwierdzone są postronki.
ułępa, *ułępny*, trudny, kłopotliwy, nudny — o człowieku *oj to ułępa!* albo robota *ułępná*.
utráva, 1) *strawne, kielcyk*, np.: *naści trzy sóstki na utrávę, utrávili my dziś w gospodzie na trzy papirki*, 2) *utrów*, dawny podatek gminny.
utyrać, zmarnować, np.: *przysty psoty, utyrało sie owiec w Miętusi pięć dwadzieścia*.
uwazować, uważać, *uważliwy*, uważny.
uwidzieć, dostrzedz, zobaczyć, ujrzeć, czasem spodobać się.
uwić się, obsunąć się.
uwięzisko, usypisko.
uwracie, uwrot, uwroty, przy orce niedoorany kawałek roli, na którym zawracają pługiem, orze się go na końcu w przeciwnym kierunku.
uwrażka albo *wróżka*, rzemieńne wiązadło, na którym rzemień przymocowywa się do *kyrpeca* albo bicz do biczyska.
uwyrtać się, uwijać się, krzątać się.
uwysać się, iść w kierunku ku górze.
uwziątek, gniew, zemsta, zawzięcie się, np.: *z uwziátku to zrobił, mám já na nióm uwziątek*.
uziemcysty, przysadzisty, np.: *nálepsy koń taki ujęty, na niewielgich nogach, ino bujny taki uziemcysty*.

uznać, poznać, (patrz: *przyznać się*).
uznoić się, spocić się, *uznojonny*, spocony.
uźrzeć, dostrzedz, zobaczyć.
uzréc, ukąsić.

W, 1) używają często zamiast *do*, np.: *poseł w miasto, pojahąd w Kraków*, 2) *w rzeczy*, niby, podobno, 3) *w znacki leżec*, leżeć na wznak, 4) *we świat gadać*, mówić nieprzytomnie, w mąlginie, 5) *w uciekaca! w nogi!* 6) *w nazarcki*, ukradkiem, np.: *przysel w nazarcki, ani my sie go nie nazdali, uwidzis ze ja w nazarcki za tobom przynde, nie chodz ino w nazarcki, ale idz smialo*, 7) *w ocym Boga*, prędko, w mig, np.: *w ocym Boga zalecial na Bystre, to sie w ocym Boga stalo*.

wadzić się, kłócić się, spierać się.

wahon, duża drewniana miska (dawny wyraz).

wak, wapno.

walnica, we młynie ponad wałem poprzecznie leżąca belka, *do walnice zadlubana je panewka*.

wandyga, części pleiowe u kobiety.

wapienica, lichej gatunek ziemi, zawierający dużą ilość skały wapiennej.

warcula, kołowrotek do przędzenia albo: *warika kądziel*.

wanta, kamień, *wantule*, zwaliska, nasyp z kamieni.

wardzel, niewielki pieniek, osadzony w dolnym młyńskim kamieniu, w którym ogłobione jest *wrzeciono*.

wargac, *wargula*, mówią o ludziach mających duże wargi.

warják, warjat.

warmuz, potrawa góralska, gotuje się siekaninę z różnego zielska, jako to: kminu, hodryku, ziombu, łobody, scerbaku, młodego ostu i pokrzywy, a następnie zarabia się tę zieleninę garścią owsianej mąki albo miesza ze ziemniakami i osoloną podaje na stół. *Ludzie to u nas dziwaskie i dziś jedzom, nie z rozkosy, ba z biedy, kie glód bel, warmuzem zyli my sytka, ino go nie kazdy solil, a mąke to mléli z pernicy i siecki owsiany*.

warować się, strzedz się, *to je naremną padawica, ji sie waruj*, przysł.: *staryk ludzi sanuj, a młodyk sie waruj*.

warsal, gzyms, *warsalka*, płaza pod podplawicą.

warłki, *warłko*, *warcuńko*, prędko, rączy, skory, prędko, prędziutko.

wartogłowiec, *wartogłowy*, 1) szalenie, szalony, 2) o owcy kołowatej (patrz: *zwartogłowiec*).

warunkowy, mówi się o stanie zdrowia, np.: *Walek je chłop warunkowy, tyś jakisi dziś nie warunkowy*, (patrz: *fagulny*).

warzá, warzona strawa, np. przysłowie: *na nic warzá, kie nie parzá*.

watlárz, duży, ciężki kij.

watra, ognisko tak w polu jak i w chacie na kominie.

watrzyisko, miejsce po wypalonym ognisku.

watrowe, pewna oplata, którą pasterze opłacają z szalasów postawionych na dworskiej hali właścicielowi pastwiska.

watrzniać, *watrzniaćce*, placek owsiany, *tz. moskál*, przy watrze, na węglach upieczony.

wągiel, węgiel.

wątlieć, wątpić, np.: *juze wątlem o nij, cy sie jesce zabiere.*

wątory, część klepek po obu końcach beczki, wystająca z poza dna.

wąwóz albo *węwóz*, droga polowa popod brzędek.

wbić, mówią często: *wbij to do woza, wbiłek do torby* tj. wpakowałem.

węgielnica, trójkąt ciesielski albo murarski.

węglent, cztery deski w dachu szopy halnej, które odchyłać się dają, do ładowania siana na górę.

weredá, *weredniák*, brzydal.

wereździór, rodzaj obońki toczonej na wódkę (wyrób węgierski).

wetula, młoda koza (jedno lub dwuroczna), która nie miała jeszcze koźlęcia.

wiano (patrz: *posag*).

widno, widać, *widno, co je głupi.*

widzieć sie komu, (patrz: *zwidziéć sie, uwidziéć*) podobać się, np.: *óno mi sie widzi, z widzenia jom wzion, dutków ni miała nijakik i gruntu nic.*

widziniák, gatunek owsa.

wiedzieć, umieć, np.: *Kuba wie grać na dudach* albo: *oni wiedzieli temu ratunek.*

wieldzaźny, wielki.

wielki maj, czerwiec.

wielkomoźny, wielmoźny, (z tytułów, jakimi górale obdarzają panów, najczęściej używane: *ich wielkość pán wielkomoźny* i *ich miłość*, wyrazu *pán* w mowie potocznej nie używają, zwykle *dwojã*, tj. mówią *wy*).

wicńycyne ziele (wilcyniec?) (*Sisymbrium sophia*).

wiera, zaprawdę, istotnie, (często używane w mowie potocznej) np.: *zje wiera som jest mądre ludzie na świecie, dochtory, furmany, a i z panów poniektóry nie prawie głupi.*

wirhowaty, *wirtelik wirhowaty*, tj. z czubem.

wirhowiec, wierzchołek drzewa.

wirhowy, *oreł to je wirhowy pták, on je wirhowy chłop* tj. obeznany z wirhami.

wirk, *wirch*, *wirsyk*, *wirsycek*, wierzch, wierzchołek, np. piosenka:

*Wesoły wirsycek, kie na nim Janicek,
Oj weselsá dolina, kie na nij dziewcyna.*

wirnik, *wirnicel*, *wirk kiérnice*, tj. wierzchnia część kizonki.

Wieruna, *Wierunka*, dziś wychodzące z użycia, dawniej bardzo rozpowszechnione imię kobiece na Podhalu.

wiescyca, owad wielkości ziarna fasoli, barwy czerwonej, zawsze go znaleźć można w kącie wilgotnym pod podłogą izby. Jak krowa *nie mierańdzá* (tj. przestaje przeżuwać paszę), *to sie onom wiescyce w owsianém cięście na siłę krowie zadaje, i óna sie z ty wiescycy ozmierańdzá.*

wiesna (zobacz: *jar*), 1) wiosna, 2) roboty wiosenne w polu, np.: *my juz po wiesnie*, tj. wszystkie wiosenne roboty w polu, jako to orkę i zasiewy pokończyli.

wieżć sie, jechać, np.: *wieżć sie wozem.*

wietek, na *wietku*, ostatnia ćwierć księżycowego miesiąca, 1) *nów*, pierwszy tydzień, 2) *ku pełni*, drugi tydzień, 3) *po pełni*, trzeci tydzień, 4) *na wietku miesiąca*, ostatni tydzień.

więcyl, więcej.

wikla, wiązadło z gałęzi np. dwóch kołków w płocie. Dawniej *świężom wiklom* wiązały góralki *związkę* na głowie.

wikt, *hów*, pożywienie, *wiktować*, *hować*, żywić.

wilgno, wilgotno.

winąc, być winnym, np.: *ostałek mu winąc dwie sóstki.*

winowaty, winien, winny, obowiązany (w tem znaczeniu mówią czasem *powinien* np.: *já mu ta nie powinien*), np. przysłowie: *nie dá bogaty, ba dá winowaty.*

wirba, wierzba.

wirni, wierzchni, np.: *wirni kamień we młynie.*

wirność, znaczenie, władza.

wirny, *náwirniejsy*, znaczny, największe znaczenie i władzę mający, np.: *wójt we wsi na sytkich chłopów náwirniejsy.*

wirtelik, ćwierć (korca) np. przysłowie: *nie kładź go do wirtelika, bo on sie do korca nie zmieści.*

wiśta, na lewo, na konia wołają *wiśta.*

witka, kółka metalowe przyłączone jako ozdoba do uprzęży końskiej.

wkracować, *wkraczać*, np.: *nie wkracuj do ludzkiego* (o gruncie).

wlęć, wstąpić, np.: *kie bedzies seł do lasu, wlęć do mnie.*

włáda, władza, np.: *nijakiej włády w ręcak ni miałek, odesła go włáda i spád.*

włáścizna, własność.

włóć, pojedyncze kłosa niedokoszone, pozostawione wśród rżyska, np.: *koś cysto, nie zostawidj włóci za kosom.*

włódarka, słowik, rudzik, raszka, (*Daudalus rubecula*).

włóka, dziewczyna złych obyczajów.

włóki, (rzadziej *włacuchy*), patrz: *gnátki*, *jechać na włókach*, *tełi kupy na gnátkach nie zwiezies*, *heba weźnies na włóki*. Tylne części sani, którą, doczepiając do gnatek, tworzą sanie dość duże i niewywrotne.

włósekiem płakać, płakać serdecznie, ciurkiem.

włosienica, trawa (*Sesleria disticha*).

wnęć, *wnęćka*, wnuk, wnuczka.

wnuki, 1) wewnątrzności, np.: *boli me godnie we wnukach, źle mu na wnukach*, 2) wewnątrz, np.: *wrzekomo zdrowiuckie smreki, a zamtńj we wnuku kázdy zorowaty*, 3) mówią także: *z nuka, z wnuka*, tj. z środka, z wewnątrz, a nie z pola.

woják, żołnierz, *wojemski*, wojskowy.

wójcik, ptak.

wojka, *wojka koráli*, *korále sie ściebie na wojke*, sznur.

wojnicksi, dwie żerdki po obu bokach zaprzęgniętego konia, wprawione zamiast dyszla do gnatok lub sani.

wójtować, przewodzić, rozprawiać.

wolá, mieć wolom, chcieć albo mieć skłonność, np.: *komu ta majom wolom, to dadzom, ku tym pruskim niemcom to świat nie bar-zo má wolom*, (patrz: *przymowa* 28).

wołać, 1) *juze go dwa razy wołali w kościele*, tj. już dwie jego zapowiedzi zostały ogłoszone, 2) *wołajom me Wojtek, pisem sie Topór, a nazywajom mnie do Chropka, (Hrápka?)* tu *Topór* jest nazwiskiem rodowem, a *Chropek (Hrápek?)* przezwiskiem.

wóz, 1) w traczu dwie belki spojone dwoma tz. *progami* na kółkach, na które się kładzie drzewo do piłowania, 2) konstellacya 5-ciu gwiazd.

wozgiar, *wozgrzywiec*, smarkacz.

wozgy, smarki, *koń wozgrzywy*, koń nosaty,

wózki. powrozy kręcą się na wózkach.

wprzód, przed, naprzód, *já ta wprzód nie pódem*.

wrazić sie, wrazować sie, (patrz: *wsysać sie*), wtrącać się, np.: *nie wraźj sie, kie cie nie wołajom!* (patrz: *wrazica*).

wrazić, włożyć, *wraź dziady do torby i hybáj dołu*.

wrazica, wścibski, (*wrażać sie, wsysać sie*), wścibskiemu mówi się: *cy wiés co wraźicy zrobili?* odpowiedź brzmi: *nos mu do rzyci wsadzili*, ale tej drugiej połowy przysłowia zwykle nie dopowiadają.

wróbel hálny, ptak, (*Accentor alpinus*).

wrodniák albo *wroda*, brzydak, człowiek odrażający, używają czasem tego wyrazu chwając kogoś lub coś, z rodzajem żartobliwej pieszczoty, np.: *to je stare konisko, ino wrodniák taki biorny, co choćkie do brzézku za dwók uciągnie*.

wrodny, wstrętny, *wrodliwy*, brzydzący się.

wrozić sie, brzydzić się czem, mieć wstręt do czego.

wronie oko, roślina.

wrótká, małe wrota w płocie.

wrzeciono, we młynie wodnym czworograniasta sztaba żelazna, dolny koniec okrągły obraca się na *pánewce*, a górny na *paprzycy*, nosi *wirni kamień* (tj. wierzchni kamień).

wscyp albo *przystác*, znaczy to samo co *wstępień*.

wse, zawsze, ciągle, np.: *on ta wse na nik zaziérá* tj. ciągle u nich bywa.

wseli nie cego albo *seli nie cego*, Bóg wie nie czego, *nakupił w mieście wseli nie cego*.

wsiadk, mieszkańcy polan i tych wiosek, które niedawno z polan powstały, np. Zakopanego, nazywają *wsiadkami* mieszkańców Ratułowa, Bystrego, Chochołowa, Cichego i innych starych okolicznych wiosek.

wsoły, wszy bydlęce.

wstępień, 1) każdy nowonabywca chłopskiej roli, jeżeli nie należy do rodziny uprzedniego właściciela, *wstępnem* będzie także chłop, który się *przyzenił* do gruntu, (zobacz *wscyp*, *przystać*), 2) drewniana zasuwa w kominie.

wsysać się, wtrącać się, (patrz: *wrazać się*) np.: *ja się ta nie rád wsysam, ka me nie pytajom*.

wsywák, *wsárz*, *zawsány*, *gnidziárz*, *wszarz*, *wszawy*.

wte, wtedy np. przysłowie: *wte na grzyby chodzom, kie sie rodzom*.

wybity, doświadczony, np.: *to to wybite po świcie, to má rozum i ku cłeku miłe*.

wybiorny, wyborowy, wybrany jako najlepszy (patrz: *brakowny*).

wybléscać ocy, oczy wytrzeszczać.

wybrać, *wybrać kogo*, okraść np.: *na potoku w karcymie cosi zyda wybrało*.

wybraniec, (patrz: *sołtys*), za czasów Rzplitej chłop osiedlony na t. *łanie wybranieckim*, opatrzony często w nagrodę zasług wojskowych obszernymi przywilejami królewskimi (nie płacił żadnych podatków, w halach miał rozległe pastwiska, w lasach używalność, miał prawo pędzić gorzałkę i robić piwo na własną potrzebę itp.), ciążył na nim tylko jednem obowiązkiem, dostarczenia krajowi na każde zawołanie jednego, dwu, czasem półtora chłopu (zależnie od wielkości ładu), z określonym uzbrojeniem, a czasem konno, do służby wojskowej. Dziś po *wybrańcu* pozostał jeszcze jedyny ślad na Podhalu w kilku rodowych nazwiskach góralskich, np. w sołtystwie na t. *Miętustwie* (wioska za Ratułowem obok Cichego) żył do ostatnich czasów sołtys nazwiskiem *Wybraniec*.

wyhód, wschód, od *wyrodu słonka*, tj. na wschód albo od wschodu, *wygodowy wiater*, (tj. wschodni) *pogodny je, ba zachodowy dęsc niesie; kie wygodowy wiater duje, to mu z hál połedniowy odbijá*.

wygodny, to je *chłop wygodny*, *koń wygodny*, tj. chłop silny i tęg, koń silny, dużo i szybko chodzący.

wycytać, wymawiać, np.: *niewycytający panu Bogu, byłek łoni we świętej Kalwaryi na odpusćcie, wycytywać* (czasem mówią: *wytwiérzać*).

wydać się, wyjść za mąż, np.: *radaby się wydać, dziewczki sie moje sytkie pozwydawały*.

wydziorka, spór o własność gruntu, tj. wydzieranie sobie wzajemne.

- wygodzić*, dogodzić, zrobić dogodność, przysługę, np.: *trza mu wygodzić, bo i on nám kiela razy wygodził.*
wygramodlić się (np.: *z biędzy*) wygramolić się, wydobyć się.
wygrzyzki 1) o chłopkach udających panie (patrz: *podłubki*), 2) nie-
dojedzona strawa w żłobie.
wygwárny, rozmowny.
wyhelstać, wychętać, oś na zadku we wozie piknie się wyhelstała,
buksy się w kołach wyhelstały, patrzy się dać nowe. Mówią
także *ozblehtać* np.: *na cóżeś tys takom dziure ozblehtáł.*
wyhyrny, (patrz: *hyrny*), *wyhyrnik*, *podufały*, *zarozumiały*, *pyszalek*.
wykazować się, pokazywać się.
wykładać karty, kłaść kabałę.
wykocić się, żartobliwie o wybraniu się w drogę.
wykrócić drzewo, drzewo wylać z korzeniem, *wiher łoni moc lasu*
w Hrubym reglu wykrocił.
wykrot, *wykroty*, drzewa od wichru powalone, *wykroty co wiatér po-*
wywałowáł, wykrocisko, miejsce po lesie *wykroconym*.
wykrętás, *wywiás* albo *zwiąć*, *wykrętacz*, *wykręt*.
wyłazować, *wyłazić*.
wylęciało, *wylatuje*, zdarzyło się, albo wypadło.
wyliwiać, o głośnym śpiewie ptaków, *háń w gájak ptáki tak wyli-*
wiajom, co cud.
wyłomisko, miejsce po lesie wylamanym od wichru.
wymowa, (patrz: *opiekunstwo*), dożywocie.
wymownica, dożywotnica.
wymówić opiekunstwo, ustanowić dożywocie.
wymrozek, suchy, silny mróz.
wymyślny, wymyślny, wyszukany.
wynahodzić, wynajdywać.
wynikać, *wyłazić*, zjawić się, np.: *liska wynikła ze ziemi.*
wyniesć, (*wymiesć*), krzyczy z bólu, np.: *kie go zacion ciupagom*
w łeb, to tak wyniesć, *co cud na świecie.*
wynuktać, *wynaleźć*, *wyszperać*, np.: *to dobry nuktác, hoćbyś co pod*
ziemiom skrył, to nájdzie.
wynurować, *wyszukać*, *wynaleźć* coś.
wypadować, *wypadać*.
wypercić się, *wykopercić się*, *przewrócić się*, *spaść z pyrci.*
wypominki, *zaduszki*, *modlitwy* za dusze zmarłych po niedzielnem ka-
zaniu. *Dálek Jegomości za ojcem na wypominki.*
wyposadzić, *wypędzić* z chałupy, np.: *Kuba babe wyposadził*, tj. wy-
pędził z chałupy.
wyprościć, (patrz: *sprościć*), *sprostować*, *wyjaśnić*, *nauczyć* rozumu.
wyradzić, *wywieźć* się, *wyráďte mi pahółka.*
wyrazić komu coś, *wytrącić*, np.: *zapłaty mi papírka wyraził* (albo
ze służby).
wyrcić, *klócić* się, *łajać*.

- wyręk* albo *wyrko*, nary do spania (*podysár*).
wyroba, *wéroba*, wyrób.
wyrychlić się, wyrwać się, pokwapić się, np.: *wyrychlił się a nie wykonał nic*.
wyrząd, *robić na wyrząd* albo *na despet*, na złość, naumyślnie, np.: *wy mi syćko na wyrząd robicie*.
wyścigać, wypędzić, np.: *het go ze wsi wyścigal*.
wyscyrać, *wyscyra*, szyderca, *wyscyraćka*, szyderstwo.
wyscyrać się, szydzić, (a także wyrażenie: *nie kol se mnom zębów* tj. *nie wyscyraćj sie*).
wysiccysko, *wygonisko*, miejsce nie zachylone przed wichrem, miejsce w górach, z którego woda zmyła całą warstwę ziemi rodzajną, pozostawiając żwir albo gołą skalę.
wysiedziany, wypięznowany.
wyska, mały pokój na poddaszu.
wyskać, ładnie śpiewać, *nie kázdy zawyská, trza mieć ku temu głos pikny, taki łagodny*.
wyskipieć, wykipieć.
wyskoczyć se po za bucki, iść w góry na zbój (dawne wyrażenie *zbójnickie*).
wyśni, górny, *wyśniá izba*, tj. izba leżąca od strony gór.
wystręczyć, nastęczyć, np.: *wystręcyleś mi dobrego pana, wystręcył mi sie zarobek dobry*.
wytrębus, pijak, piosenka:

*Nie pódem za Ciebie, stary wytrębusie,
 Bo já sama jedna u swoji matusie.*

- wytrząsacka*, wśmiewanie, szyderstwo.
wytrzyse, roślina.
wytwardnąć, *wytęgnąć*, zdechnąć.
wytwirzać, (*wycytować*), wymawiać.
wytyki, kość wystająca w pęcinie nóg końskich od strony wewnętrznej, np.: *pojeden kón duże wytyki má i bez to sie zacina*.
wywalować, wywalać, wytrzeszczać oczy, np. przysłowie: *wywalujes ocy, jak wól na nowe wrota*.
wywirać, wytryskać o wodzie.
wywirszyć, *wirhować nad kim*, przewodzić nad kim.
wywierzysko, miejsce gdzie źródło wytryska.
wywieść się, usprawiedliwić się, uniewinnić się, np.: *musis sie świadkiem wywieść*.
wyździelnik, skąpiec, nieużyty.
wyzierać, wyglądać.
wyska, część poddasza w szczycie chaty, zwykle oświecona okienkiem.
wyznać, doznać, doświadczyć, np.: *siłam bidy wyznal*.
wyzene, *wzene*, wypędzić, wpędzić, np.: *wyzeń byrki na obore*,

przysłowie: *mnie ta w kozuku do wody nie wzenies*, tj. nie oszukasz mnie.

wyzmanić się, znaleźć się niespodzianie, np.: *może się ka wyzmani siekiera, coś jom stracił, na krzyzowych drogach wyzmanił się Jasiak*.

wzdłużć, *wzdłuż* (*syrzć*, *wsyrzć*, na szerokość, patrz: *zhrubść*).

Z *wyrucku*, z rozmachem, np.: *z wyrucku na niom kijem ciskął* albo *prął*, tj. rzucał na nią kijem z rozmachem w górę ciskając.

zabácyć, *zabácować*, zapomnieć, zapominać, np. piosenka:

*Ka sie te podziały,
Co piknie śpiwały,
Powydawały sie,
Pozabácowwały.*

zabadlić, *zazabadlić*, kielznać, okielznać, np.: *kces jechać a konias nie zazabadlił?*

zabádló, 1) wędzidło u uzdy, 2) podpinka od kapelusza.

zabolane, np.: *grule*, tj. zgniłe.

zabrać się, poprawić się, utyć, np.: *zabrał się* albo *stłusnoł*.

zából, podgardle u ptaków.

zabicná, *Matka Boská zabicná*, 25 marca.

zacadnióny, *zcadnióny*, okopcóny, np.: *powala zacadnióná*.

zachciálka, *zachcijálka*, znamiona po twarzy albo po ciele, stąd nazwa, że powstawać mają wtedy, jeżeli matka przy nadziei, doświadczając *zakcienia* (patrz: *gościcc*), dotknie się ręką którejkolwiek części ciała swojego, wówczas na tej samej części ciała dziecka utworzyć się ma znamię tz. *zachcijálka*.

zahodzić w głowe, waryować np.: *gádali mi, co Hanka z Blahówki zahodzi w głowe*, tj. zaczyna waryować. *Wojtek! nie zahódź w głowe bo hnet zgłupies*.

záciąg, można mieć z kim *dłużny záciąg*, jeżeli się co pożycza, zwłaszcza drobnymi kwotami w różnych terminach albo też *náwisny záciąg*, tj. mieć z kim na pieńku, jakąś dawną urazę.

zácina, wrębek w lesie.

zacinąć, 1) *zacinanie*, ścinać drzewo dla przecięcia drogi w lesie, *zacion nám het droge do regla*, 2) *kón sie zaciná*, tj. strychuje się.

zációr, w naczyniu drewnianem np. w beczce, obońce, wyźłobiony rowek w klepkach do założenia dna.

zácirác, mała w kształcie półksiężycy (*pólmiesiácka*) piłeczka, którą bednarz wyźłabia *zációr*.

záciekác, 1) człowiek staranny, zapobiegliwy, *robotny, taki co wsędy kciálby zarobić*, 2) *záciekácem* nazywają chłopą, który jedzie na włókach w orszaku weselnym i ma obowiązek w trudnych miejscach iść obok włók, podpierając takowe, żeby się nie przewróciły, np.: *wzieni go na wesle, na záciekáca*.

- zaciorka, zacirka*, potrawa góralska, owsiana mąka zarobiona na gęsto zimną wodą i osolona.
- zaczność, mieć w zaczności*, szanować, np.: *on miał lasy w zaczności i jednego smrecdaska nie ścion.*
- zacuwać, o wachu dzikich zwierząt*, np.: *dolina głęboká, kie wiater nie mąci, to cie niedźwiedz nie zacuje.*
- zácyn, zácynec*, w szopie komórka na siano poza boiskiem, wchodzi się do niej drzwiami z boiska.
- zadac, zadatek sie zadaje* (Nowy Targ).
- zadawek, zadatek.*
- zadek*, tył, np.: *na zadku* tj. z tyłu, *hyć sie zadkiem*, tj. oprzyj się tyłem, na grzbiecie, *pytały me dziewczki, cobym im siano pcháł do zadka*, tj. w tył szopy.
- zadupić sie*, zagapić, zagawronić się, np.: *Fránka nie posyłáj, jemu ta nika nie pilno, zadupi sie przy kościele i nie robi nic.*
- zágádka*, Podhale nie obfituje w oryginalne zagadki, jest ich niewiele, a większość należy do ogólnie znanych ludowi w całej Polsce, np.: 1) *ka ty idzies krzywá, nie prostá? Co tobie do tego, często goloná!* (woda i łąka), 2) *rośnie bez korzenia, kwitnie bez kwiatu, służy całemu światu* (sól), 3) *cerniusieńkie, malusieńkie, całom kłode rusy* (pechła), 4) *jedzie, jedzie na zelezie, dusy ni má, duse wiezie* (chłop na koniu), 5) *las biejeje, woda sie leje, muzyka grá — a sytkich w domu nimá* (starość), 6) *hodzi pani po ulicy, na tysiące hustki licy, mogłaby przysiąc, ze ik má tysiąc*, (gęś), 7) *dwa węzelki cały świat oblecom*, (oczy), 8) *kudły na kudły, coby jajka nie schudły*, (sen), 9) *stoi pani w murku, w cyrwonym kapturku, kie jom obdzirajom, to nad nio płakajom*, (cebula), 10) *stoi panna w oknie, ogónek ji moknie* (igła z nicią), 11) *dwa kłopy sie goniom, a jeden drugiego nigdy dogonić nie moze* (oczy), 12) *ćtyrej chłopcyska strzelajom do jednego capcyska* (dojenie krowy), 13) *zielone je, nie trawa je, rośnie bez ogóna, nie krowa je*, (cebula), (patrz wyrazy: 14) *obyrtac* i 15) *kabat*).
- zagibać, zaginać, zakładać*, stąd *zágibka, zakładka* u sukni.
- zagłobić, ogłobić*, przytwardzić co, umocować, np. *nóz do trzonka* lub *siekierę*.
- zágłobienie, zágłoba*, 1) umocowanie, np.: *siekierę zagłobić*, czasem mówi: *zágłoba* w znaczeniu przeszkody lub kłopotu, a także: *zglóba*. Mówi się także o człowieku skrzętnym i marudnym:
E — to zglóba, sytko mu rób i rób, nicém go nie uciesys albo wyrażenie: *Inoś mi na zglóbe tu przysęł.*
- zágłówek*, poduszka.
- zahubić, zagubić* albo *zepsuć*.
- zágoda*, kwota, którą płaci winny pokrzywdzonemu dla uniknięcia procesu i sądowego dochodzenia, *dám ci zágode, ino sie na mnie nie uciążáj*.

zágodzić, zaspokoić dobrowolnie czyjeś pretensye z powodu wyrządzonej szkody, *mysis Wálka zágodzić*.

zahubić, zagubić, zepsuć, np.: *piersi cysto zahubił, dusi go i dusi. zajadliwcy*, zawzięty, gwałtowny.

zajarzyć się, o pożarze, o wielkim ogniu.

zająć, wziąć ze sobą, zabrać, zwołać, *zajątek pięci chłopów*.

zakalis'cy, *moskál zakalisty*, zakalcowy.

zakiel, zanim.

zakluty, *zaklutá siekiéra*, siekiera z ostrzem zepsutem.

zakomiálki, ziemniaki niewyrośnięte i drobne.

zákosy, *zakrety*, (gzygzaki) np.: *hań na upłázie štýrbno, trza wám iść w zákosy*.

zakrzesać, mówią czasem zamiast: *zatáńcyć*.

zaláty, zalany.

zálenski gárnek, *zálenscák* albo *sulaty*, tj. podługowaty, garnek ze spodem i otworem wązkim, w środku pękaty.

zálgać się, zamówić się o coś, przyjść pod pozorem udanej potrzeby, np.: *idź Wojtek do hałupy, załżyj się o coniebądś i obać co oni hań robiom*

załoba, (*zámutek*), smutek, zmartwienie.

záloga, 1) pomoc, np.: *jutro z Witowa jehál bede, droga płatná, wyjedź ze Wojtek nu odwiecerz z koniem na kiry na záloge, bo se rady nie dám*, 2) *záloga* albo *stáwka* np.: *stáwmy się fto pirwy zańdzie albo stáwmy się jak nie tak gádali, a jakáz bedzie záloga? stawimy po gárcu piwa*, 3) *záloga* przy *námówinach*, dla ukrzepienia zawartych zrékowiń, *sto papiérków płaci, fto się cofnie*, 4) *záloga* w zbójniczym chowali dawniej zrabowane pieniądze pod *záloge*, tj. na tych warunkach, że jeden bez drugiego nie poruszy schowanego skarbu.

załykáce, *przyropy* w spodniach góralskich zasłonięte są od spodu dwiema wszytymi zakładkami z sukna, które u góry zaokrąglone, wystają z pod sprzączki paska po zapięciu spodni. O niewielkim i nieforemnym kawałku gruntu mówią żartobliwie *załykác*.

zámek, w płazowej chacie wiąże się płazy na węglach na dwa *copy*, a w chałupie z *krzesanego* drzewa wiąże się na węglach na *zámek* tj. za pomocą wcięć.

zaniwék, (patrz: *mira*), patyk z zakarbowaną ilością udoju.

zamiesić, *zmiesić*, zdeptać, *het krowy owies zamiesiły, co nie zjadły, to zmiesiły*.

zamieskać, *zmieskać*, spóźnić się, a raczej nie przyjść weale, np.: *zamieskałtek na termin, musem iść snowa*.

zámutek (*załoba*), smutek, kłopot, zmartwienie, np.: *Kuba dziś w zámutku, krowe mu dziuk poraził*.

zaniechalcyć, zaszanovać, zaoszczędzić: o odzieniu, np.: *mokwa na polu, obuj stare portki, niek ci się ta nowe zaniechalcom*.

zánokcica, zadziory skórne na palcach przy paznokciu.

zaparty, zamknięty, *zapirać*, *zawirać*, zamykać, *dźwierze zaparte od wnuka*, *bida je odewrzyć*.

zapásala, zaszła w ciążę, np.: *Kaska zapásala*.

zápaść, pod *zápaść* albo do *cienia*, np.: *pod zápaść to owies wartko nie zeżre, a do słonka, to hnet zeżre i siano lepi sknie*.

zápaska, fartuch.

zápięstki, zarękawki, (plecione z wełny albo uszyte z sukna).

zapki, drzwi góralskie przyprawiają się nie na zawiasach, ale na *zapkach*.

zápluźnik, chłop idący za plugiem przy orce.

zapoływać się, np.: *owies się zapoływá*, tj. zaczyna dojrzewać.

zaporá, *ślepá zaporá*, staroświecki zamek drewniany u drzwi, otwierający się żelaznym kluczem albo drewnianym, opatrzonym żelaznymi zębami, przysłowie: *długsá zaporá, jako kómora*.

zaprzeka, zaprzeczanie własności.

zapyśnić się, obrazić się, odąć się, np.: *Jasiek się zapyśnił, ani gádać nie kciál, ino się brál w dom*.

zara, zaraz.

zarebek, dawna miara pola, (obok *rolí* bywały kawały gruntu mniejsze, które dzielono na *zarebki*).

zasápkáć, syknąć, stęknąć z bólu, np.: *ón o jedném jadle do miasta obeńdzie i na nogi nie zasápká*.

zarzynác, piłka jednym końcem oprawiona, do wycinania w desce wzorów.

zasátać się, (patrz: *osátać się*), zapomnieć, zagapić się, np.: *cystok się zasátáł*.

zascépká, u staroświeckich spodni góralskich wążka barwna sukienna wypustka, wszyta w boczny szew obudwu nogawic.

zasep, *zaspá*, zbita wiehrem, twarda masa śniegu w górach.

zasepny, twardy, nieużyty, nielitościwy, np.: *Jasiek zasepne dziecko, ónby ojcu gárzei owsa nie dáł*.

zasiádká, polować na *zasiádkę*, tj. na stanowisku.

zasiák, zaś (rzadko używane).

zaskoki, przeszkody, np.: *miálek takie zaskoki, nie jedno, to drugie, ni mógek przynić*.

zasipnąć, ochrypnąć.

zaskakować, *obskakować*, uprzykrzać się, np. przymowa: *nie zaskakuj jak dziád na syćkie święta*.

zaskwirknąć, *skwirkać*, zamrzeć z nędzy, zamierać z głodu, np.: *mało skwirká od bidy, od głodu*.

zastłupić, osłupieć, np.: *cystok zastłupiał, kieś się do mnie obezwál*.

zastrzégáć się, mieć ochotę na co, np.: *kocur się zastrzégá do sadła, Kuba się zastrzégá do Wojtkowej Zoški*.

zastrzygi, w obcisłych spodniach góralskich rozcięcia u dołu z boku nogawic zapinane na haftki.

zátka, zátki, dwa ruchome skrajne w jarzmie patyki, którymi zawiera się łeb bydłęcia.

zatrzepa, niezgraba — o człowieku.

zatykadło zasówka.

zatylnik, żelazny klinik, którym się *trzósło* w pługu *zagłobiá* z tyłu.

zátykácé, utykácé, popychadło, człowiek używany do wszelkich robót.

zatyśiéc, zagasiéc, kie wychodzis z hatupy, zatyś watre.

zauumarcie, sen zimowy niektórych zwierząt, np.: *świsták zauumarty.*

zawalnica, choroba gardła u ludzi i zwierząt, polega na silnem opuchnięciu gruczołów.

zawatermiák, hruby klát na watre.

zawidzieć, zazdrościć, cłek zawistny, zazdrośny.

zawijanka, obrączka na głowie koła od wozu przy samym wylocie, zawinięta do góry.

zawojna, żerdka, którą się *trámy* albo deski na wozie *zawojnują* tj. za pośrednictwem łańcucha przymocowują.

záwora, záwory, kielo juhasów, telo okien w strądze, otóż po przeciwnej stronie tychże *okien* są *záwory*, tj. otwory w strądze do wyganiania owiec.

záworka, klamka staroświecka, zwykle z drewna, czasem żelazna.

zawrzysko, sopa na krowy w hólach.

zawziąć, zabrać, wziąć, pytałék Kuby coby me zawzion.

zazgnąć, zazygác, zazgło sie, zapalić, błysnąć czerwonym płomieniem, np.: *kie sie słonko na zahodzie zazygá, to na pogodzie. Słonko sie dzisiák na wyhodzie zazgło, to bedzie désc; podebzgnąć, podpalić, np.: podebzgnij ze trzaski w piecu.*

zaziunwác, zaziunąć, zabalamucić, omamić, zalipnotyzowác kogo, np.: *gád ptaka oczami zaziunie, co mu nie ucieknie.*

zazreć na kogo, odwiedzić kogo, *zazierać*, odwiedzać np. przysłowie: *kie más przyjaciela dobrego, to nie zazieráj cęsto na niego.*

zazywác, używác (o pokarmach, tytoniu, o napojach).

zazywny, człowiek dużo jedzący. a także *worek zazywny, somsiék zazywny*, tj. worek i sąsiék, które dużo w sobie mieszczą.

zbácyć, zbácyć se, przypomnieć, przypomnieć sobie.

zbeśnić sie, wściec się z gniewu, *cyś sie zbeśnił, co tak hipces*, tj. czyś się wściekł, że tak skaczesz.

zbiezysty, zbiezysty, roznowaty, grubszy przy nasadzie, cieńszy na końcu, np. bicz.

zbijać, 1) *zbij to do kupy i praśnij w pole*, 2) rozbijać po drogach, być *zbójnikiem*.

zbíór, łąka, *zezbiarác*, sfałdowác, *zebrany*, sfałdowany.

zbliźnić, owca lub krowa, *zbliźniła*, tj. miała dwoje cieląt lub jagniąt.

zbójnik, zbójnick, opryszek, *zbojowác, zbijać, poseł na zbój, zbójnicki, zbójnickie kómory*, tj. zbójeckie kryjówki.

zbutrzniaty, zbutrzniaté drzewo, zbutwiały.

zbyrcée, zbyrkać, brzęczeć, brząkać, np. piosenka:

*Zbyrcali tańcuski, zbyrcali okowy,
Kie nás prowadzili na zámek, na nowy.*

zcędrzać się, o drzewie zaczynającym się psuć, zcędrzane drzewo, tj. przynite.

zdać się, zdaj się na mnie, tj. polegaj na mnie.

zdając, 1) cym go widział, cy w śnisku mi się zdajało, 2) (patrz: pozdając), 3) geśle zdając, stroić skrzypki.

zdanie (zdając, pozdając, wyzdając), zdolność. zdatność, np.: ty do nijakij roboty ni más zdaniá.

zdechniony, zdechły.

zdémka, bąbel na skórce.

*zderzyć się, spotkać się, uderzyć o siebie, np. w walce dwu gro-
mad ludzkich, (w temże znaczeniu wyraz ten, spotyka się często
w zeszlowiecznych opisach bitw i wojen).*

*zdoleć, potrafić, przedoleć, przemódz kogo, np.: Wojtka w robocie nie
przedolis.*

*zdrada, stać komu na zdradzie. Ty mi wse na zdradzie stois, to je
chłop zdradliwy, być nieżyczliwym, niechętnym i czekać spo-
sobności wyrządzenia komu krzywdy.*

*zdrówkać, (patrz: pozdrówkać), pozdrawiać, pozdrówkáj ta od nás
ojców.*

*zdurzyć, 1) spuchnąć, telom mu głowe zdurzyło, 2) najeżyć się, zły
pies — aze kudły zdurzył na sobie.*

zdziórba, łub, człowiek łakomy i echiwy.

zdziorzyć, (zdziorbić), oszczędzać.

zejérzéc, (zrzesać, ściénćwieć), zmizernieć.

zećcyć, źle się zrobić (mdłości), np.: zećcyło mu sie.

zeleźniák, garnek żelazny.

zeleźnica, kolej żelazna.

zelzeć, sfolgować.

*zenę, wyzenę, wzenę, pędzić, pędzę, wypędzę, wpędzę, patrz:
uycnę.*

*zeprzały karpiele, zeprzały liście, trawa zeprzała albo przyprzała,
mówi się o zwiędłej brukwi, liściach i trawie.*

zerwisko, choroba z przedźwignięcia się, chory je ze zerwiska.

zezalać się, zczalátek się po śniegu, zamaczać się.

*zgabać kogo, (wyraz wychodzący z użycia), sfantować kogo, np.: zło-
dzieja przy szkodzie leśnej. Kuba krád w reglu i leśni go moc
zgabali, zabrali mu rąbanice i kapelus.*

*zgięga, zgięgać, narzekać bez potrzeby, np.: sytko zgięga i biadká,
a nie hybiá mu nic.*

zglichnąć się, zlecieć się, np.: chłopstwo się zglichło na krzyzowe drogi.

zglewieć, zmarznąć, zglewiały, zmarznięty.

zgnity, zgniły.

- zgrácisko*, grat.
zgryz, zgryzota.
zgrzebiak, niepolewany garnek.
zgrzypić, zgrzytać, np.: *sánki na kamieniu zgrzypiom*, a *śnieg skrzypi*.
zhrubść, na grubosć albo grubość, np.: *sadła bęto zhrubść na pół piądzi*.
ziabica, pewien gatunek wilgotnej skały, (złej do stawiania pieców).
ziąbrze, rodzaj wrzodu w pysku końskim, robi się u góry przednich zębów, jeżeli się koniowi daje w obroku *trzyny*.
zjadliwá siekiera, siekiera ostra.
zjajać, niewać.
zjaják, gap, człowiek zagapiony na coś.
zjałowita, mówi się o owcy, krowie albo kozie, jeżeli płód poroni, o kobyle zaś że *poruciła*.
zjawić, o przybytku mleka przy dojeniu, np.: *jak owce dobrze napa-sies, to i mléka zjawiom*, — *jak krowie dás lepi, to ci i mléka zjawi*, a *jak jom płono bedzies howát, to pod niom nie bedzies miał po co i siadać*.
zidki, chłop *zidki*, koń *zidki*, żwawy, szparki.
ziem, ziemia, np.: *prasnąc o ziem, po ty wojnie nie ostała ino ziem a woda*.
zje, *zjeć*, *zéd*, *zedyć*, często używane w mowie potocznej a zwłaszcza w odpowiedziach: *witájcie kumie, a zdrowiście ta? Zjeć ta kwała Bogu, a wy jak lepi?*
zjednać, *zjednać się*, *zgodzić*, *zgodzić się*, *zjednátek pahołka na dwa roki*.
zieleniaty, jeszcze zielony, niedojrzały (o zbożu).
zienska, kobieta.
zimnica, febra.
zimniák, taki co *nijakiego ruhu w sobie ni má*, *zimnej krwi*, nie go wiele nie obchodzi.
zinąć, *zinie*, szybko pędzić, np.: *koza ino zinena bez potok, kaz ta zinies?*
ziobro. *żebro*, *zioberko*, *zioberecko*.
ziobra, duży drąg kółkami z dwu stron wystającymi nabijany, kładzie się na siano w *gródce*, żeby go owce nie rozwłoczyły (w Chochołowie *rebel*).
ziomber, roślina.
ziorać, wygadywać na kogo albo drażnić wzrokiem, nieprzystojnym i wyzywającym wpatrywaniem się.
zkołcéć, zesztynnieć ze zimna albo ścierpnąć.
złég, *złégi*, w nowobudującym się domu słupy drzwi i okien nie dochodzą u góry, bo jak się płazy zlegną, to mogłyby się zatrzymując na słupach pokrzywić na węglach domu. Cieśla te otwory obliczone na późniejsze zlegnięcie się ścian domu, nazywa *złégami*.
żleb, *żlebek*, *żlebić*, na zboczu góry albo pomiędzy dwoma górami

- utworzony przez ściekającą wodą skalisty parów, (czasem, jeżeli idzie w kierunku bardziej do pionowego zbliżonym, nazywają *żleb* taki *kominem*).
- złówki*, ulewy, duże deszcze.
- złóbcaki*, *gęśle*, *gęsiołki*, skrzypce.
- złodziejka*, rodzaj piłki grubej, długości dużego noża, jednym końcem oprawionej (*Stichseege*).
- złobcâte dłótko*, tz. holajza.
- złotogłów*, roślina, (*Lilium martagon*).
- złózka*, belka, na której położoną jest *podpłatwica*, więc dwie są *złózki* w budynku, leżą na *tragarzach*.
- złozy*, zolzy u koni.
- zmaciceć*, *rzepa* albo *grule zmacicejom i puscom kielty w dole*, mówi się o ziemiakach przerośniętych i niesmacznych do jedzenia.
- zmaniják*, nudziarz.
- zmarnić sie*, *zamarnić sie*, mówi się przeważnie o samobójczym zakończeniu życia.
- zmięć*, odwilż.
- zmirtwieć*, *zmartwieć*, np.: *azek zmirtwiól*.
- zmirk*, *zmirkło sie*, na *zmirku*, *zmirzech*, *zmirzcha sie*.
- zmusić sie*, (patrz: *sparznąć sie*), *złamać post*.
- zmedobácka*, nagle, niespodzianie, np.: *przyseł ze zadka i z niedobácka go w łeb zucion*.
- znój*, pot, *znoić sie*, *zzenoilek sie*, *co cud*.
- zółta*, choroba, *zółtaczka*.
- zoly*, woda w którą garbarz kładzie skórę posypaną otrębami i wapnem, (tj. skórę *pozoloną*).
- zornicka*, gwiazda, jutrzienka, *zornicka ranná i wiecerniá*.
- zorowiec*, drzewo *zorowate*, na wół spruchniałe, nadgniłe.
- zracno*, wśród ciemnej nocy albo nadedniem chwila rozjaśnienia, np.: *całom noc éma béła, dopiró kie namieniáło na świtanie, zrobiło sie zracno*.
- zrały*, dojrzały, *zrały owies*, *zrały jászec*.
- zratować sie*, pomóc sobie, *przy twardy robocie to sie i wódkom zratujes, kie sie ji napijes*.
- zratowisko*, ratunek, pomoc.
- zreć*, *obzerać sie*, pić, upijać się, *obzarty*, pijany.
- zreć*, *zezreć*, dojrzewać, dojrzeć, *słonko świeci, desce przepadujom, hnet ci owies zezre*.
- zrobisko* albo *stará bania*, porzucona kopalnia.
- zrzednól jakosi* albo *zrzesał*, jakoś zmizerniał, *miso sie kańsi ś niego podziewá, kieby go wrony jadły*.
- zuchwica*, materya, ropa.
- zuchwy*, *zukunfty*, szczęki.
- z-ucony*, przywykły, przyzwyczajony.

zucyc się, przywyknąć (na Mazowszu *zmrowić się*) np.: *zucył się Kuba na te wódke, zucył się Maciek do Wojtkowej Zośki.*

zwakać, wymyślać, kłócić się, np.: *nie zwakaj darmo telo, nie zwakajze mi nad głowom, baby rade zwakajom.*

zwalisty, leniwy, powolny.

zwandolić komu po za usy, nudzić, głądzić.

zwanola, nudziarz, głąda.

zwárka, *zwarzyć*, skuć na gorąco w kuźni dwa kawałki żelaza, *ogniwa zwarzowane*, ogniwa skute, w ogniu spojone, *zwárka*, to miejsce, w którym nastąpiło spojenie. *Płoná zwárka*, jak żelazo *śwabuje* tj. sypie skrami i nieda się *zwarzyć*, a zamiast bieleć, czerwienieje tam, gdzie ma być *zwárka*, (żelazo źle *zwarzy* i *śwabuje*, jeżeli go się nie dotrzyma w ogniu albo też przepali).

zwarliwy, *zwadliwy*, *klótlivy*.

zwarnica, *nácieńsa znytyca*, żętyca gorsza, zbierana, rodzaj serwatki (a lepsza z wierzechu nazywa się *hurda*).

zwarznąć się, zdarzyć się, wypaść, np.: *miátek iść, ale zwartnon mi sie zárobek i ostátek doma, posełek w miasto, zwartneło mi sie dobrze.*

zwartogłowieć, 1) *owca zwartogłowiála*, tj. skołowaciała, choroba mózgu (na Mazowszu *kręciek*), 2) także o ludziach ogłupionych złością i szaleńcami mówią, że *zwartogłowieli*.

zwarzelina, grudka ziemi stwardniałej.

zwarzyć, patrz: *zwárka*.

zwiąć komu groch, wywieść w pole, oszukać kogo, np. o pachółku, który ucieknie ze służby, to powiedzą: *zwiął mi groch i uciuk*.

związanie, rzemień, którym w cepach *dzierzák* przymocowany do *bińdka*.

związka, *związki*, długie, do ręcznika podobne płótno, zakończone z obu końców ozdobnym wyszcyciem, służyło dawniej do czepienia się kobiet, dziś wyszło z użycia.

zwidzieć się, 1) podobać się, np.: *zwidziála mi sie dziewczka*, 2) spotkać się z kim, np.: *strzelić do niego nie trudno, ino zwidzieć się s nim trudno*, mówią starzy myśliwi o niedźwiedziu.

zwilcyć się, zgałganieć, rozleniwieć się.

zwódk, rodzaj sieci z postronków, które dawniej złodzieje zastawiali na pyrciach na powracające z górskich pastwisk owce, *to sie w óne zwódk* owce *łapily i dławily sie*.

zwozdżás, ptak, mysi królik.

zwónki, dzwonek, 1) *zwonek*, *zwońce*, *zwónki* *majom tys swoje prawo, niekze go fto ukradnie, a ten cyj je, uwidzi go na ludzkij owcy abo i krowie, ma walor bydlęciu łeb uciąć i toz to tak zwónek z karku syjmować, heba co go złodziěj zauspokoi*.

zwónek, roślina (*Campanulla*) dzwonki.

zwónek, roślina dziurawiec, *zwonek* uważano za środek zaradczy przeciw psotom *bogieniek*, (patrz: *bogienka*); te, jak wiadomo, *mat-*

kom na despet rade odmieniały niekrzcone jeszcze dzieci, otóż można tego uniknąć: cudzą zonka, hyc sie na miedzy zwónka, nie bedzie ci nic.

zwórka, rozwora we wozie.

zwyk, zwyczaj, obyczaj.

zwyrtać sie, 1) uwyrtać sie, zwyrtać, zwiijać się, uwijać się, wywijać czem, 2) zwyrtnąć sie, np.: wanta sie pod nim zwyrtnena tj. przekręciła się, 3) zwyrt w tańcu, 4) zwyrtny, zwinny, żywy.

zwyrtlik, dwie ruchome, spojone ze sobą obrączki żelazne, służą do związania dwu postronków w jeden, na którym wiążą na pastwisku konia za jedną nogę, a drugi koniec przytwierdzają do wbitej w ziemię pastérki. Zwyrtlik więc zapobiega skręceniu się postronka.

zur, polewka z kwaśnicy i owsianej mąki.

zwysać sie, dajciez mi, jeśli sie wam zwysy, zwysać, oszczędzać, hie fces co zwysyć, to musis hłopie sydłem bryje hlipać.

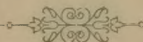
zwysek, to co zbyło, co zostało od użytku, od wydatku, np.: zwysek teli ostół, z wyskiem, bedzies miał jedno jagnie z wyskiem.

zygi, długie iskry przy wotrze, czasem uczucie bólu w skórze, np.: takie mi zygi po grzybiecie przechodzm.

zyńtyca, żętyca, (patrz: zwarnica, hurda, clenka).

zywina, żywizna, zwierzę domowe, (bydle, owca i koń).

zyzać, drażnić zwierzę.

F.Y. 1223.

III CZYTELNI
KSEŃ G. PODR.

